

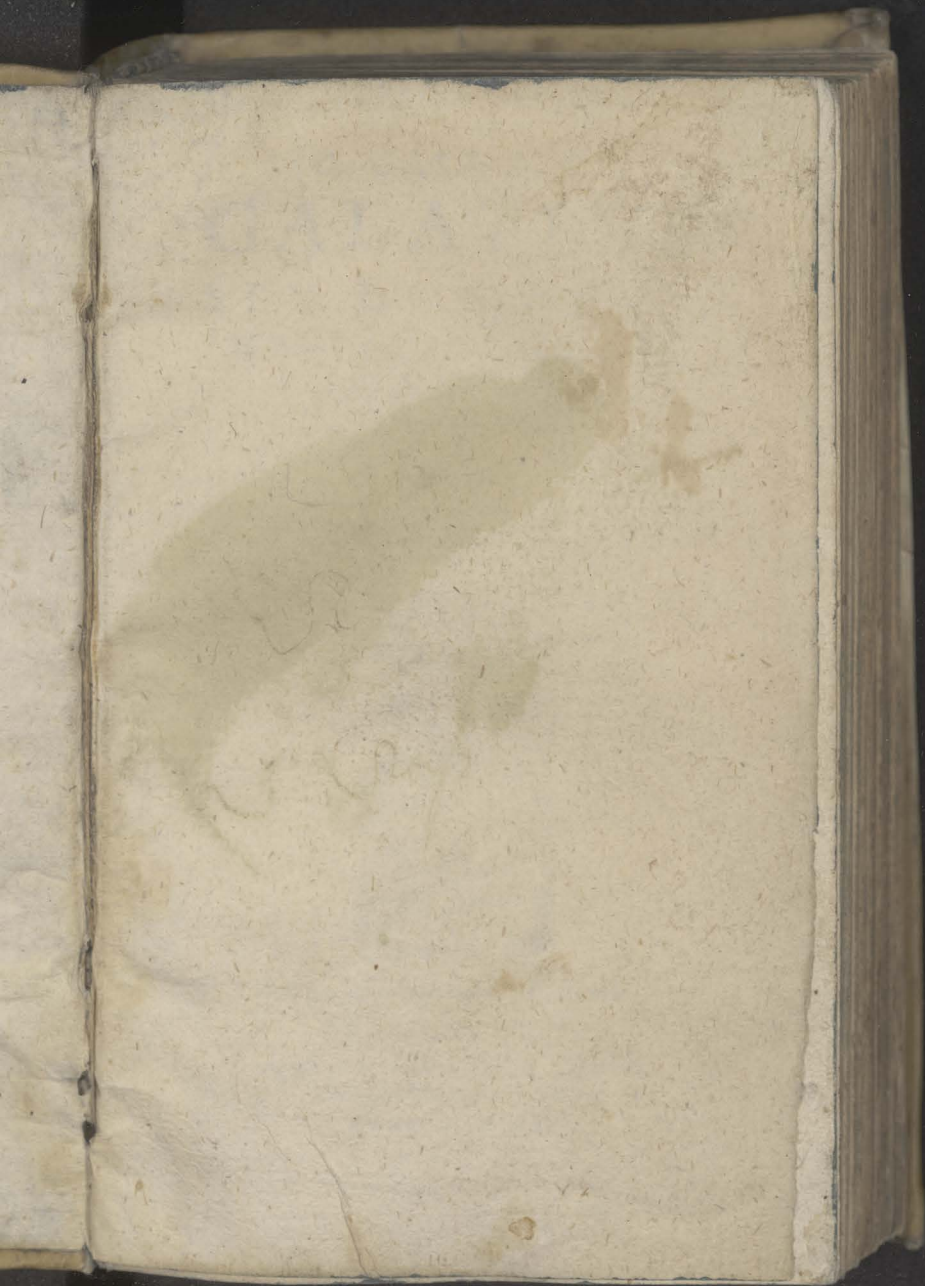
B & C & S

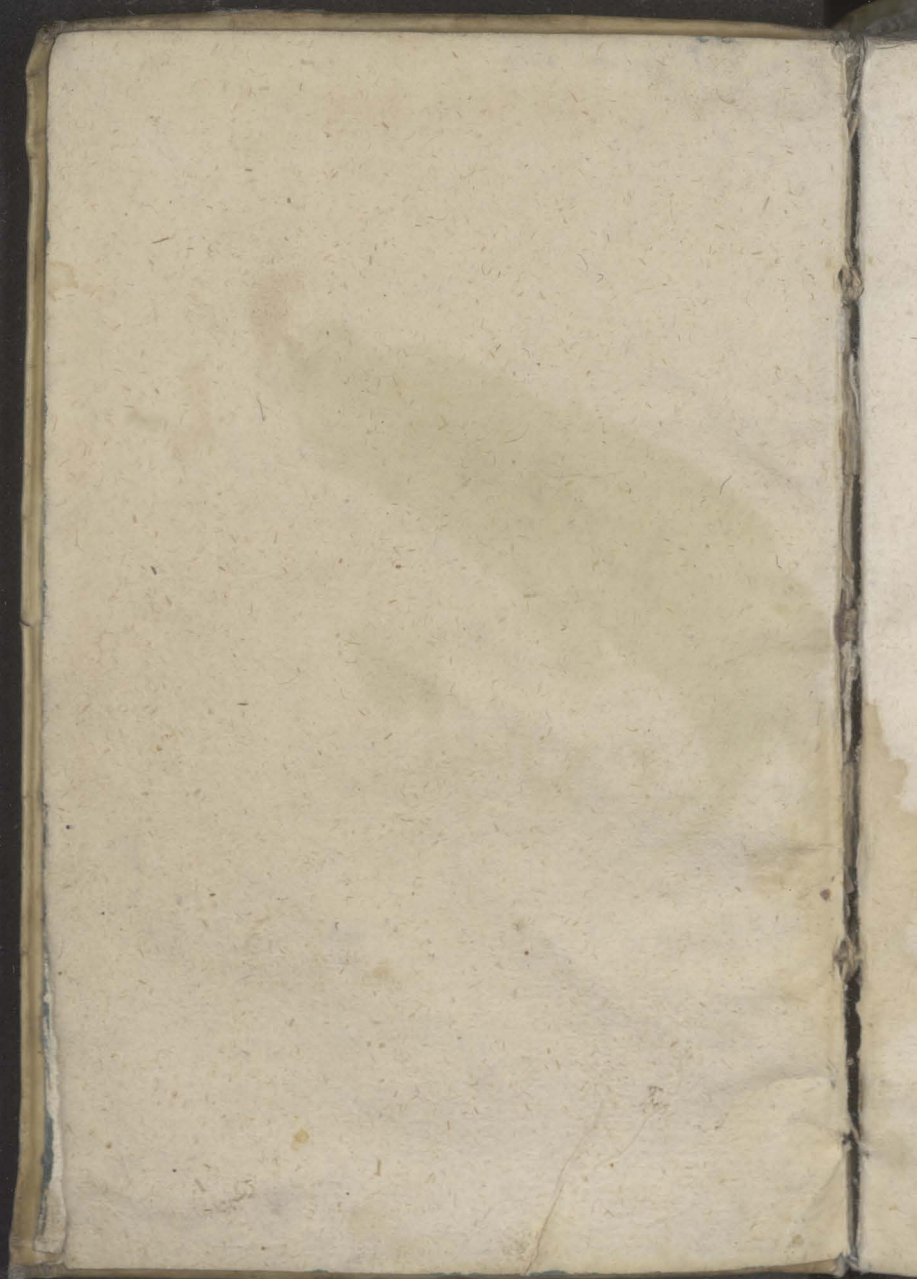
1608

F. III. 4.

1a-b)

Christiani Risi. Rastenb. Pruss.
1707. 2. Bala.

IO. CASÆ V. CL.
GALATEVS,
SEV DE MORVM
HONESTATE, ET ELE-
GANTIA; LIBER EX
Italico Latinus,

Interprete

NATHANÈ CHYTRÆO
cum eiusdem Notis, nuper additis.

EIVSDEM CASÆ LIBELL-
*us de officiis inter potentiores, &
tenuiores amicos.*

Cum privilegio Imperatorio ad Sexennium.

FRANCOFVRTI,
Apud heredes Andrea Wecheli, Claudium
Marnium, & Ioannem Aubrium,
ANNO MDXCVII.

LECTORI S. D.

Nathan Chytræus.

*Quisquis es, exiguum quamuis, ne sper-
ne libellum.*

*Tu quoq; quod fugias, quódq; se-
quaris, habes.*

F. III. 4. (a)

NOBILISS. GE-
NERE, SAPIENTIA,
DIGNITATE, ET AVCTORI-
tate viro, D. NICOLAO CASÆ,
Domino hereditario in Torouilla, incly-
ti Daniæ regni Cancellario magni-
fico, domino suo obseruan-
dissimo, S.

*V*M aureolum hunc Iohannis
Casa de morum honestate &
elegantia libellum, in usum
iuuentutis nostræ, ex Italico in
Latinum conuertissem, deque
eo edendo mecum & cum amicis iam delibe-
rarem: fateor equidem, me cum primis solli-
citem fuisse de tali aliquo lucubrationis huius
meæ patrono, cui non solum opera nostræ grata
esset; verum etiam qui ob virtutem, huma-
nitatem & morum venustatem gratiosam,
adolescentibus ingenuis tanquam vinum ex-
emplum proponi posset, in quod veluti in illam
Polyceleti regulam intuentes, & præcepta, quæ
hic tradantur, rectius intelligere, & ad exem-
pli illius normam, mores, gestus, sermones,
viam denique æquæsam rectæ & cõmmodæ

Ertaum Camada. C. M. C. An Insula Wjrens.
ex Legato F. Agathangeli.

PROOEMIUM.

possent conformare. In accurata autem illa
 & quidem aliquot dierum disquisitione, tu
 pra multis aliis, vnus is mihi esse visus es, qui
 personam illam verè, & quidem maxima cum
 laude tua, posses sustinere. Qui enim istinc
 veniunt, testes oculati, & propterea fide di-
 gnissimi, non solum generis tui splendorem, in-
 genii excellentiam, in dicendo grauitatem, in
 negociis gerendis integritatem, moderatio-
 nem & industriam, cum doctrina exquisita,
 multarumque rerum scientia coniunctam præ-
 dicant: verum etiam, quod huius loci pro-
 prium est, ita te in conuictu facilem, in ser-
 mone comem & perurbanum, in omnibus
 gestibus & actionibus φιλόκαλου, amabilem, at-
 que adeo venustum & gratiosum esse asserunt,
 ut hoc in genere paucissimos tibi conferre, an-
 teponere possint neminem. Huc accedit, quod
 nomen quoq; tibi & florentissima familiae tuae
 gentilitium, cum auctoris huius nobilissimi, &
 magnis quoque dignitatibus in patria perfun-
 cti nomine, penè congrueret. Cuius ipsius in-
 dicio, tanquam optimo omine, admoneri vi-
 debar, ut opusculum hoc tibi potissimum con-
 secrarem. Accipe igitur, vir omni laude &
 honore dignissime, hunc libellum, inter omnes
 qui

PROOEMIUM.

qui hac de re scripti sunt hactenus, perfectissimum, atq; adeo cum veteribus quoq; doctissimorum hominum monumentis comparandum: & praeterea cum omni aetate, tum verò in primis adolescentibus vera laudis & elegantia cupidis cognitu utilem & iucundum. Te enim, ut iam antea dixi, non tam lectorem, quam Ideam & exemplum esse volui, non solum eorum quae priori hoc, verum etiam illorum, quae altero, quod adiectum est, opusculo continerentur. Quae ipsa tamen, si per ocium inspicere, & ordinis tui adolescentibus primariis commendare volueris; facies profecto rem & ipsorum studiis, & tua persona auctoritateque dignissimam. Sed cum tu ipse, me quoq; tacente, quid facto hic opus sit, rectissime intelligas; non ero hic prolixior. Imò finem epistolo huic imponam, si unum, quod praeterire non debui, monuero. Me in libelli huius translatione, nostra potissimum iuventuti inferuire voluisse. Ideoque nonnulla, quae disciplinae & institutis Italici magis quam nostris convenire viderentur, aut omisisse, aut saltem paullo aliter exposuisse. Quod ideo indicaui, ne quis fortè Latina cum Italicis conferens, & consilii nostri ignarus, mala

PROOEMIUM.

*nos fide in hac interpretatione versatos esse
clamaret. Ego vir nobilissime, omnia mea
studia & obsequia, quantumvis exigua, ex ani-
mo tibi defero, meq; magnificentia & digni-
tatis tuae fidei & patrocinio submisso commen-
do. Vale. Rostochio, Idib. Septemb. Anno
M. D. LXXVII.*

D. & Mag. T.

obseruantis.

Nathan Chytręus poetices
in Acad. Rostochiensis
professor.

NICOLAO CAS-
SIO VIRO NOBILIS-
SIMO, REGNI DA-
nici Cancellario,

S, P. D.

IOANNES CASELIUS.

*V*hic iuuenis & in re sua, & viden-
di regni florentissimi gratia, istuc pro-
ficiscereur, uerum aliquid scribere
ausus fui: etiã si ad te superioribus die-
bus litteras penè inanes dedissem: nisi pro tua sapien-
tia sic statues, quæ gratum & memorem animum
aperiant, non penitus vacuus esse omnire, & ferre
denique illud boni, quo carere maxima pars mor-
taliū existimatur. Ego verò, postquam tu me, Ni-
colae Casi, in tuis habere cœpisti, & non suspican-
tem beneficio affectisti, iam pridem cogitauī, quod-
nam illustrius argumentum mei grati animi & ob-
seruantia in te ederem: neque aliud vidi, quàm ut
aliquid vigiliarum mearum ad te mitterem, si quid
possem te dignum elaborare, cum sciam te iis dele-
ctari, quæ aliquid spirent ueræ politæq; doctrinæ vo-
terum: neque tamen id hætenus ipsemet mihi impe-
rare possum. Valde enim vereor, ne hanc rationem
secutus, non tam pro uetere beneficio gratias agere,
quàm nouum petere uideri possim: quod minus ta-
men uererer, si me nouisses familiarius, quod si-
ne alicuius temporis consuetudine fieri non potest.
Tamen loco illustri, (occafio enim se mihi certe offe-

PROOEMIUM.

pet, quam etiam studiosè aucupabor) virtutem
 tuam pradicabo verè, sineq; tua molestia. Hoc etsi
 non negligam: tamen & alii erunt pracones tua-
 rum laudum, me haud inferiores, neq; hodie desunt:
 quem honorem tibi gratulor. Est enim profecto ho-
 nor, à bonis, iisdemque acribus vite humana existi-
 matoribus, non à quibusvis aut ab assentatoribus ce-
 lebrari. De Nathane Chyreo homine doctissimo &
 viro graui affirmare non dubito, quas tibi ille lau-
 des, quod verecundè facit tamen, cum quid se di-
 gnum sit, non nesciat, tribuit; id ipsum tue huma-
 nitatis, qua ceterarum virtutum familiam facile
 ducit, & sapientia pradicacione impulsus facere,
 & facere omnino tum ex animo, tum sincero iu-
 dicio. Iudicium enim de te facit non solum ex iu-
 dicio aliorum, sed ex iis, qua ab omnibus à te diui-
 nitus consuli, gerique intelligit. Librum autem quod
 vna mittit, non possum non probare. Neque autem
 te docebo, quam bonus, quam elegans sit, cum ipse
 tuo iudicio stare malim, quam meum tibi de hoc
 genere ostendere: hoc silentio praterire nequeo, me
 libellum, ea qua scriptus est lingua, à multis iam
 annis legendo contriuisse. Quam autem feliciter
 Nathan operam suam collocarit in eo interpretan-
 do, quantumq; valeat in carmine pangendo, res ni-
 mirum ipsa loquitur. & quoniam cœpi, ut verè, ita
 libere pro amico loqui; dignus est nobilissimorum
 hominum, principum, regum deniq; gratia: hoc est,
 qui foueatur ab optimis & potentissimis. Sed, prob
 dolor, ita fit hodie, ut in tanta multitudine erudito-
 rum, quando hoc peruerso seculo, qui Latinam lin-
 guam

P R O O E M I V M.

quam vix dum balbutire inceperint, (lingua enim
vnius alteriusve haud satis felix cognitio hodie est
instar illius apud veteres pallii ad talos demissi, &
barba promissa, qua venditabant vulgo philosophi)
bonas autem litteras nunquam viderint, nobis, si D^{is}
placet, libros cedunt quam plurimos, audacissimi
quique, quos necesse est esse pessimos, emergant, negli-
gantur doctissimi: aut illorum importunitate, & siue
ambitione, siue auaritia illi precio, quo sane indigni
sunt, hi premio, quod debetur verae eruditioni, utri-
que gratia principum excidant. Sed apud vos futurum
auguror, ut praestantes viri perpetuum suum locum te-
neant. Vidi enim ex tuis ad socerum meum literis,
vos acres esse censors omnis generis scriptorum, & re-
gi vestro commendare, quibus ornandis laudes & ipsius
maiest. & vestra amplificentur. Inde coniecturam
hanc facio, aliam esse conditionem communis generis
scriptorum, quo tamen neque eos nomine appellarem, si
aliud occurreret. Hac venerunt in mentem, cum ami-
ciores mihi cura esset, de qua etiam magis audere la-
borare, quam de mea, hominis praesertim omni lau-
de digni. Censuram autem tuam non iniuria, neque tibi
adulans praedico, qua quia semper uteris, neque rex
munificentissimus minus unquam erit erga dignos li-
beralis, & consulatur, tum dignitati tuae, tum utilitati
publicae. Quod si verò existimes, esse hanc veluti ad-
monitionem, eamque superuacaneam, veniam mihi
ut des rogo, dasesque eam ultro, si cogitationum mea-
rum rationem tibi exponerem pluribus. Verum ad
sapientem longiore oratione minimè opus est. Vale, vir
nobilissimè. Rostochio IV. non. Maias. Anno 1578.

OMNIBVS BO-
NARVM LITERA-
RVM STUDIO SIS
adolescentibus S.

ON curiositate, sed amore vestri & vestra utilitatis desiderio, libet mihi vos monere, & rogare, ut Galateum Ioannis Case, unius nostrae etatis longè doctissimi viri, quod ipsius diuina ingenii monumenta satis testantur, libellum optima nota, planeq; aureolum de elegantia morum, quem Nathan Chytræus, homo mihi & animo, & sapientia studio coniunctissimus, vestri iuuandi studio ardens, summa diligentia feliciter Latinum fecit, auidè vobis paretis, & studiosè cognoscatis. Quantiū prodit quotidie librorum ineptorum & inutilium, qui teruntur multorum manibus? Semper esse vobis auctor soleo, ut sapientissima scripta veterum cognoscatis, neque id facere desinam: neque tamen non ita sentio, quæ illorum intelligendorum causa hodie a doctissimis hominibus scribuntur, legenda quoque esse: legenda etiam arbitror, quibus aliqua pars vite nostrae haud vulgariter informatur, legenda inquam sapius & considerata diligenter, & sequenda perpetuò. In postremo hoc genere cum veluti stella eluceat hic Case libellus; quæso cum legite, lecta animaduertite, & moribus exprimite. Primum hoc est, & fundamentum omnium, ut probi & boni viri euadamus; quod requirit eiusmodi explicatione, quæ hic locus

PROOEMIUM.

non admittit: secundum est, & cum hoc coniun- (B)
ctum ita, ut idem esse pluribus videatur, licet non
sit idem perpetuo, & sit quodammodo idem, ut ele-
gantibus moribus simus exornati. Hoc verò ordine
prius est, alterum praestantia: est & opinione sepe
neg, sine causa, non minus illo: quòd elegantia huius-
modi sit indicatio interioris virtutis, illaque perpe-
tua esse haud facile possit, nisi ex optima animi in-
ductione emergat, unde & characteres morum de-
lineavit praestantissimus philosophus Theophrastus:
neg, tamen negarim, multa pingi vultu, gestu ora-
tione posse, quae in animo nusquam sint, sed diutur-
num hoc esse difficile est, & proditur plerumq, cre-
brius: quod & sapientissimus sententiarum apud
Gracos Poëta Theognis scripsit his verbis:

Γολοί τι κίε δηλον ὀπίκλον ἦθ' εἰς ἔχρηες,
κρύπτουσ', ὀφθαλμοῖσι συμὲν ἐφημίερον.
Τύτων δ' ὀφθαλμῶν παύτων χροῖος ἦθος ἰκάνει.

Neque tamen quiuis hoc genus fraudum statim,
animaduertit, sed animaduersum semel, longissimè
repellit benevolentiam & animos hominum. Ego
verò nolo fucum improbitatis & vitii, similem ari-
inaurato, sed elegantiam probi animi & non simu-
late virtutis, cum auro signis expolito comparan-
dam volo. Hanc si quis neque amat, neque curat,
is neque pulchritudinem boni intelligere videtur,
neg, hili facere societatem mortalium. Abhorrent
enim homines non planè barbari ab omnibus rusti-
cis & inconcinnis modis, quales sunt insulsiat, im-
puritas, querimonia muliebris, lenitas puerilis, me-

PRO O E M I V M.

rositas senilis, ac velut morbo decumbentium, gar-
 rulus, & quidquid est neuorum similium, (sunt
 enim sexcenti) in quibus singulis fortasse capitale
 nihil est, & paullulum deformitatis, sed collectis vel
 omnibus, vel aliquibus, turpitudinis & vitii tantum
 est, quod alienet plurimorum animos. Itaque in iis
 maculis eluendis (nemo autem non habet vel pau-
 culas) laborandum est, cum omnibus adolescenti-
 bus honesto loco natus, tum imprimis litteras colen-
 tibus. Nobis namq; propositum esse perpetuo debet,
 ut vitam, omnesq; eius partes expoliamus, Soleo, qui
 me familiariter vtuntur, si quid tale occurrat, fa-
 miliariter monere, neq; tamen sine aculeo: & eue-
 niunt quotidie, de quibus commonesieri adolescen-
 tes nominatim, ipsis esset perquam utile, & apprimè
 necessarium. Non possum facere, quin ex iis & hic
 exponam vnum aut alterum. In via obseruantiam
 erga pares & superiores ostendere rectum est: &
 hoc decet maximè adolescentiores. Sed videas mul-
 tos per viam ingredi, qui praterireuntem & obuium
 factum videant neminem, tanquam stupidi, aut
 abrepti animo è societate hominum in cogitationem
 rerum cœlestium: quorum hoc sifit, quod esse reor
 minimè, alienò sit prorsus loco. Quod non deceat,
 apparet, neq; igitur latet, quid deceat: non quidem
 vagari oculis, & tanquam eorum inbare quemque
 obuium perstringere, sed cogitare, ubi sis gentium,
 & videre, quem videas, neque negligere videre eos,
 qui te videant; in quo forè alius arrogantia esse cre-
 dat plurimum. Sed in hoc (alterum nunc referam)
 rusticam arrogantiam statim deprehenderis, quod
 in mrl.

P R O O E M I V M.

in multis, ex quo primum huc veni, reprehendi sapius cum stomacho, atque ita parum profeci, ut me poeniteat. Si quem honore dignum existimes, hic tibi fiat obuiam; aperire caput consueuimus, ut olim honoratiori assurgebant, quod & observatur hodie. Hoc quemadmodum fiat, refert nonnihil, adeoque multum meo iudicio. Videas qui quasi deliberent, sibi quid faciendum sit, & sine ipsis potius ab altero, quem superiorem esse, vel saltem aequalem non dubitent, hic honos expectandus. Itaque obuiam eunt erecti, usque dum ad latus accedant, ibi demum manu sublata pileum contingunt: hoc enim perquam civile esse existimant, neque loco mouent, aut vix etiam. Qui malum hic fastus? quæne rusticitas est? Quem quis seruereri hoc genere quasi cerimonie ostendere velit, hic de via desleat leniter; vno alteroq; passu prius quam accedat caput aperiat, facie haud auersa; hæc sunt modestia signa, & summisionis. De nugis opinetur quis me nimium verborum facere, sed in hoc genere nugarum nimium etiam & turpiter peccatur: hæc qui sibi non animaduertenda existimat, existimet sibi in solitudine, non in cœtu hominum viuendum esse. Vos adulescentes nobiles & ingenui, quoniam viuere inter homines constitulistis, hæc minuta, queso ne negligite: hunc librum, me auctore, perlegite: affirmo vobis, neminem omnium, qui consilio hoc meo utentur futurum, quin proficiat in moribus plurimum, mihiq; agat gratias singulares, & ipsi scriptori, & interpreti. Valete. Rostochii Idibus sextilis Anno 1578.

DE TRIBVS VIR-
TVTIBVS COGNATIS,
QVARVM PERPETVVS
est vsus in consuetudine ho-
minum.

Eius ut dicam, locus requirere vide-
tur, neq; tamen ad dicendum loci hic
satis est. Igitur earum plenorem ex-
plicationem reuicemus in aliud tem-
pus: ipsa vero cuiusmodi sint, adumbrare conabi-
mur, principis philosophorum ingressi vestigijs. Ne-
que nunc disputabo, verane sint virtutes, an tantum
harum imagines vel similitudines aliqua: hoc con-
stat, mediocritates esse, valde item inter se similes, &
in communicatione sermonis & actionum versari.
hac habent communia. sic vero differunt, ut una
harum in veritate omnium, qua dicimus & facimus,
posita sit, reliqua dua in incunditate eorundem: sed
non tamen eodem modo: posteriorum enim una est
in ludo iocog, altera in cunctis ceteris vite partibus.
Sed iam ipsas hasce virtutes siue mediocritates, ne-
que non, qua in illis rebus sint extrema, videamus.
Magis enim hoc pacto illucescet, mediocritatem esse
in omnibus rebus rectissimam & maxime laudabi-
(A) lem. Primum de veritate, quam cuiusmodi: intel-
ligamus, perspicuum erit, ubi ipsum veracem descri-
pserimus. Non autem de eo verace dicimus in pra-
sentia, qui est seruans contractum, & in iis datam fi-
dem non fallit, qua spectant ad iniustitiam & in-
stittiam:

P R O O E M I V M.

stiriam : hic namque non solum verax, sed & iustus appellabitur: sed qui in ceteris omnibus, ubi non usq; adeo referre videretur, & verbis & factis ambivus, hoc est, se veracem prestat, neque simulans ullo modo, qua non sint, neque dissimulans qua sint. Qui simulat, & maiora efficit, vel vultu, vel verbis, vel actione, vel quocunque modo, quam vel ipse sit, vel sint ipsa res, nominatur *ἀλαζών*, iactator scilicet & gloriosus, quales sunt apud Comicos Pyrgopolynices & Thraso. Neque unum est iactatorum genus. Sunt aliqui horum eiusmodi nullius rei gratia, homines non tam mali, quam vani: alii gloria & honoris causa, qui non probari sane possunt, sed tamen non nimium sunt reprehendendi: tertii ob questum, quo genere nihil est deformius. Dissimulatores sunt, qui extenuant se ipsos & sua: hi non incurrunt in gravem reprehensionem: imò videntur esse moribus politis, cum videantur a se omnem fastus suspicionem removere: quo nomine celebratus fuit maxime Socrates. Sed sunt in his posterioribus, qui minuta, quaeq; manifesta sunt, tegere velint, & insitari conentur, homines sane odio digni, haud vulgaris iactandi artis repertores. Secundum est, ut dicam, quo pacto omnes vitae partes suavitate aliqua condiamur, quam virtutem amicitiam, necessario magis, quam proprio nomine, appellat Aristoteles, nos non male, opinor, humanitatem dixerimus. Est quoddam genus hominum, qui in consuetudine & convivio, & in sermonis negotiorumq; communicatione omnia gratificantur omnibus, amonia callidant, quae alii pla-

PROOEMIUM.

bere putent, neq; cuiquam, ubi vel maxime opus sit,
 aduersantur, sed ita sibi persuadent, molestia nemi-
 ni omnium quidquam esse creandum. Sunt autem
 hi recte vinei rationis imperiti: sed tum etiam im-
 probi cum suam interea rem agunt, & aliis propter
 ea plus tribuunt, quam conueniat, quamq; illi in se
 habeant, sua utilitatis causa. Hic est ille Menan-
 dri Colax, & Terentii Gnatho. Contra sunt alii, qui
 lenissima, vel etiã nulla de causa adoriuntur quem-
 libet, & penè omne suum studium ponunt in car-
 pendis & reprehendendis aliis: neq; eis cura tantillum
 est, quo minus cuiquam dolorem quacung; ratione
 inurant, nullo loco, neq; fugitantes litium, neq; stu-
 diosi beneuolentiæ, quæq; ex hac oritur, suauis con-
 iunctionis. Medicus inter hos est humanitate pra-
 diuus, siue amicus, non ille, qui alterum animi affe-
 ctione prosequitur, de quo longè alia esset instituta
 disputatio. sed hic, qui pariter se erga hospites & no-
 tos, erga familiares & alienos, erga aliquem è media
 plebe, & principem Reipubl. geret, sed erga quemq;
 horum, uti conuenit, dabitq; operam, ut consuetudi-
 nem omnium vel suauitate afficiat, vel nulla re mo-
 lestet: neq; discedet tamen in hoc suo instituto ab ho-
 nestate, sed semper, tum quid honestum sit, tum quid
 cõferat, dispiciet: immo, quod cui erit dedecori, aut
 damnum importabit, in eo se dabit nemini, sed ma-
 let alterum, ut vir bonus, neq; tamen incantus, of-
 fendere: ut in pauca conferam, humanus idem erit
 & grauis: humanitas suauitatem in conuictu pa-
 ru: grauitas tuetur honestatem, & utilitatem una
 consulit. Improbam autem indulgentiam est, quæ vitæ
 commoda

P R O O E M I V M.

*commoda evertit, & fenestram vitii patefacit. Dicamus & de tertia. Ut recreando corpori somno, u. a
 & animo opus est vacatione à curis & negotiis, ac
 requiete aliqua, quæ cum sit in ludo & ioco, concin-
 ne quog, & non indecore fieri arbitramur, ut etiam
 ludentes & dicamus & audiamus, & eiusmodi, &
 quemadmodum tum dici, tum audiri rectum est.
 Scurrae sunt, qui undecunq, aucupantur ridicula,
 & potius hoc student, ut risum moueant, quam ut
 acutè quid dicant, aut neminem lateant: neque
 in hoc aut loco, aut tempore, aut dignitati cuiusquã
 parant, sibiq, hanc licentiam sumunt, neque in eo
 se peccare arbitrantur, & quemlibet & quacunque
 in re ludificandi. Hoc equidem est perquam im-
 purum genus hominum, horũ maximè, qui ex tur-
 pibus & obscœnis risum excitant: alterum autem
 rusticum, eorum scilicet, qui neque eleganter alios
 querunt tangere, neque moriunculam, quantumuis
 nihil vulneret, accipere, partim præter modum mo-
 rosi, qui nihil perpetuantur, partim stipites, qui nihil
 agant. Reliqui sunt urbani, Græcis εὐφραστοὶ dicti,
 qui ea iocantes dicunt in alios, & ex aliis audiunt,
 quæ digna sunt homine libero, & viro æquo bono, in
 quibus nihil insit impuri, nihil etiam fellis, sed inge-
 nii aliquid, & aliquid festiuitatis: quæ dexteritas
 in admodum etiam paucos cadit. Tantum de hisce
 tribus mediocritatibus, consuetudini mortalium
 valde accommodatis, delibasse hoc loco sufficiat, quib-
 pleniorẽ explanationem non capiebat.*

Ioannes Caselius.

B

IO. CASÆ

GALATEVS,

IN QVO SVB PERSONA
SENIS ADOLESCENTEM
informantis, disputatur, qui mores in
quotidiano cum aliis conuictu aut
tenendi sint, aut fugiendi; ex

Italico Latinus,

Interprete

NATHANE CHYTRÆO.

VM iter hoc vitæ humanæ, quod 15
à me, vt vides, magna ex parte
iam est confectum, tu nunc pri-
mùm ingrediaris: egoque, quod
verè & ex animo facio, multum
te amem: constitui tecum, v- 20
num atque alterum locum tibi indicare, ad
quem ipse experientia edoctus, metuerem, ne
facillimè vel laborèrè, vel quocunque saltem
modo aberrares. Vt ita præceptis his meis in-
structus, cum salute animæ tuæ, & laude ho- 25
noreque familiæ tuæ generosæ & nobilis, re-
ctam viam posses tenere. Quia verò fieri po-
test, vt ætas hæc tua, quæ adhuc tenera est, ad gra-
uiiores subtilioresque doctrinas percipiendum
minus sit idonea: ego, istis in tempus magis 30
conueniens referuatis; in præsentia de iis, quæ
tamen

tamen fortè nonnullis friuola videri possint; agere incipiam, nimirum quibus rebus stude-
 re, & qua ratione vitam instituire aliquem oporteat, vt in familiari cum alijs hominibus con-
 uersatione, bene moratus, amabilis, & elegans habeatur. quod ipsum profectò vel teuera virtus est, vel res propter similitudinem quàm proximè ad virtutem accedens. Etiam si enim, aut
 liberalem, aut constantem, aut magnanimum esse, per se, sine vllò dubio, laudabilis & ma-
 ius sit, quàm esse moribus honestè eleganterque politum: nihilominus tamen vsù venit, vt morum illa suauitas, & gestuum sermonisque decora & bella concinnitas, non minus possessori suo adiumenti afferant, quàm animi vel magnitudo, vel alacritas, his ipsi virtutibus ornato conferre queant. Illa enim frequenter, & quidem singulis diebus multis modis sunt vsurpanda, cum quotidie vnicuique necesse sit aliorum
 hominum consuetudine & colloquio vti: sed iustitia, fortitudo, & aliæ virtutes nobiliores magisque eximie, multo exercentur rarius. Neque enim homo liberalis aut magnanimus obstrictus est, vt singulis horis magnificè agat, cum hoc nullo à quoquam fieri possit modo. similiter quoque viri animosi & cordati, vt virtutis suæ excellentiam declarent, rarissimè sunt obligati. Quapropter quanto hæc magnitudine & quasi pondere suo vincunt illa, tanto ab his, & numero, & vsu crebrius iterato, vicissim illa superantur. Possem ego tibi, nisi factu inde-

Proposito.

Doctrina
huius vultu
sas & necesse
sime.

4
 corum esset, multos nominatim quoque recen-
 sere, qui cum alijs precij non vsque adeo magni
 essent, tamen omnibus modis permagno sunt
 aestimati, vnam tantum ob causam, quod in sua,
 quam cum alijs haberent, cōsuerudine, indolem
 quandam festiuam & gratiosam præ se ferrent:
 qua quidem ipsa adiuti & euecti, ad summos
 amplissimarum dignitatum gradus peruenerūt,
 longissimoque post se interuallo reliquerunt
 eos, qui virtutibus illis, de quibus paulò ante di- 10
 cebamus, longè nobilioribus, magisque egregijs
 excelebant. Sicuti enim mores amabiles & in-
 genui vim habent excitandi beneuolentiam eo-
 rum quibus cum viuimus: ita ex aduerso mores
 rigidi & insulsi, in odium & contemptum nostri 15
 alios impellunt. Quare etiam si legibus publi-
 cis nulla pœna morum rusticitati odiosæ, utpo-
 te peccato leuiculo (magnum enim reuera non
 est) sit constituta: nihilominus tamen videmus
 ipsam naturã castigatione satis aspera nos corri- 20
 gere, cum efficit, ut hanc ob causam consortio &
 beneuolentia hominũ planè spoliemur. Et cer-
 tẽ, sicuti alia grauiora peccata plus detrimenti affe-
 runt, ita hæc leuiora, plures, atque minimum, cre-
 briores molestias inducunt. Quemadmodum 25
 enim homines, qui à feris bestiis sibi metuunt,
 minutaque illa animalcula, quales sunt culices,
 aut muscæ, formidine non dignantur, & tamen
 nihilominus, propter continuas molestias, qui-
 bus ab hoc genere inquietamur, multo frequen- 30
 tius ab his bestiolis, quàm à beluis illis immani-
 bus

- bus bilem sibi sentiunt moueri: ita accidit, vt plerique omnes, duplo maiori odio prosequantur homines intractabiles & agrestes, quàm alios etiam insigniter flagitiosos. Quapropter
- 5 dubium esse nemini potest, quin vnicuique, qui non in solitudine, aut eremitarum latibulis, sed in cœtu & frequentia viuere constituerit, mirum in modum vile sit, si in moribus, suaq; cum aliis conuersatione graciosus & iucundus esse norit.
- 10 Taceo iam quod aliæ virtutes multa & varia suppellectile indigent, quæ si desit, parum illæ aut nihil proficiunt, cum interim hæc morum elegantia, etiam sine patrimonio & opulenta & valida sit, utpote quæ in verbis tantum & actioni-
- 15 bus consistat. Hac autem in parte quò facilius fungi officio tuo possis, sciendum tibi est conuenire, vt morem viuendi tuum attemperes & modereris, non tuo arbitrio, sed ad voluntatem & desideria eorum quibus cum conuersaris, ad
- 20 quæ quidem ille, certa tamen cum moderatione, omnino est dirigendus. Nam qui in vsu & conuictu vitæ quotidianæ, aliorum voluntati cum quodam prolubio supra modum obsecundare studet: ille vel parasitus, vel gesticulator,
- 25 vel fortè etiam scurra potius, quàm homo bene moratus & honestus esse videatur: sicuti è contratio is qui nihil pensi habet, siue placeat aliis, siue displiceat, homo rudis, incompotitus, & agrestis meritò censetur. Vt igitur tum cum non
- 30 propriæ sed alienæ voluptatis rationem habemus, mores nostri sint grati & iucundi, princi-

più inuestigandum nobis est, qualesnam res illæ sint, quibus in vniuersum maxima pars hominū delectantur: & quales illæ, quas tanquam molestas vt plurimum auersantur. Hinc enim qui mores in conuersatione cum aliis aut vitandi, aut eligendi sunt, facile deprehendemus.

*Summa huius
libelli.*

Dicimus igitur quod qualibet res, quæ cuiuspiam ex sensibus molesta & gravis, aut appetenti contraria est, & præterea quæ imaginem rerū turpium & odiosarum animo subiicit, aut quæ etiam aduersatur intellectui, quod inquam huiusmodi res, aut actio, tãquam magnopere aliis displicens, accuratè debeat vitari. Quapropter in præsentia aliorum non solum non faciendæ sunt res impuræ aut fetidæ, aut radiosæ, aut stomachum mouentes, verum etiam mentionem earum fieri dedecet. Neque enim actio tantum aut recordatio rerum huiusmodi displicet, sed eas quocumq; vel modo, vel gestu, imaginationi alterius adumbrare, vehementer molestum esse consuevit.

*Exemplum
quod ad
libellum
pertinet.*

Proinde indecora & inconueniens eorum est consuetudo, qui in aliorum conspectu, partem quamcunque libet corporis sui partem manu contrectant. Ad eundem modum, non decet hominem honestum & bene moratum, aliis intuentibus, naturali necessitati se præparare,

tare, aut postquam à sella familiari redierit, in
 eorum præsentia femoralia thoraci adstringere.
 Item, si me audiet, ex huiusmodi locis regressus,
 ne quidem manus in honesta sodalitate abluet,
 si quidem eo ipso quod lauat, speciem quandam
 spurcicie animis eorum repræsentat. Eandem
 quoque ob causam consuetudo minimè decora
 est, si quis re quapiam odiosa, quod sit, in viis
 oblata, statim ad comitem se conuertat, eique
 10 illam monstret: multo minus decebit alteri rem
 fœtidam, vt olfaciat, portigere. quod nonnun-
 quam facere aliqui solent, atque adeo vrgere,
 cum etiam naribus aliorum rem illam graueo-
 lentem admouent, & inquinant, Odorare ama-
 15 bo quantopere hoc fœteat: cum potius dicen-
 dum esset, Quia fœtet, noli odorari. Sicuti iam
 hi ipsi eiusdemque generis mores molestiam af-
 ferunt iis sensibus ad quos propriè pertinent: ita
 aures quoque offenduntur crepitu dentiũ, cum
 20 ii compressi quasi atteruntur: item flatu, strido-
 re, & strepitu ex collisione duorum lapidum, aut
 frictione feramentorum orto: à quibus quan-
 tum fieri potest, quilibet sibi cauebit. Neque
 tamen vnã hanc cautionem sibi sufficere exi-
 25 stimabit, verùm etiam à cantu, præsertim si cui
 vox inconcinna & acerba sit, sociosque quibus
 cum cantitet, non habeat, studiosissimè abstine-
 bit. Quod tamen à paucissimis fieri ferè solet.
 Immo ii qui natura minimè idonei sunt, quàm
 30 sapissimè tale quid agere videntur. Sunt quo-
 que nonnulli qui in tussi aut sternutamento tan-

*Audire
molesta.*

tum concitant sonitum, ut aliorum aures quasi
 obrundant, quorum aliqui eo ipso tempore fa-
 ciem quoque eorum quibus adsunt, valde equi-
 dem inconsideratè & immodestè, pituita suæ
 aspergine collinunt. Inuenias quoque qui inter
 oscitandum, aut vlulare, aut rudere solet, qui-
 que tum, ore sic diducto & hiantè, nihilominus
 loqui, & sermonem suum continuare velit:
 emitens interim vocem seu potius fremitum
 quendam, non dissimilem ei, qui auditur in mu- 10
 ris, cum se ipsos vi quadam ad loquendum im-
 pellere annituntur. Qui quidem mores inde-
 cori, simulque & auribus & oculis ingratißimi,
 accuratè sunt fugiendi. Huc accedit, quod ho-
 mo bene moratus à nimia quoque oscedine sibi 15
 debeat temperare, & id non solum ob causas
 enumeratas, verum etiam quod huiusmodi osci-
 tatio videatur oriri ex quadam satietate & fasti-
 dio: quod is, qui vsque adeo sæpe oscitat, alibi
 potius, quam vbi est, esse desideret: atque adeo 20
 præsens sodalitiū, colloquia, & mores eorum
 quibus cum est, auerferet. Et certè etiam si quis
 plerumque ad oscitandum promptus sit: nihilo-
 minus tamen, si negotio aliquo iucundo, aut
 meditatione seria sit occupatus, facilè oscitatio- 25
 nis obliuiscitur. Sed ei qui ab omni negotio va-
 cuus & segnis est, facilè se ea suggerit. Proinde
 fit, si vnus aliquis osciret, in cœtu hominum ab
 animo & corpore otiosorum, ut tum quoque
 omnes illi, quod sæpenumero factum videre po- 30
 tuisti, continuò iterum oscitent: quasi ille in
 memo-

memoriam hoc eis reuocari, quod ipsi, si modo recordati essent, priores facere voluissent. Cùmque in lingua quoque Latina hominem oscitantem cum negligente & socorde planè eundem esse constet: vitanda est peruersa hæc consuetudo, quæ, vt diximus, & visu iniucunda, & auditu odiosa, & appetitui quoque ipsi contraria est. Ea enim si quando vtamur, non solùm significamus, nobis sodalitiū, in quo sumus, non magis placere: verùm de nobismet ipsis indicium quoddam facimus parum honorificum, quod scilicet simus animo somnolento & veterinoso, quod ipsum certè parum nos iucundos & amabiles facit iis, quibus cum conuersamur. Indecorum quoque est cum screatu & tussi saliuam & mucum expectorare, aut postquam nasum emunxeris, in strophium diductum inspicere, quasi fieri potuerit, vt margaritæ tibi aut pyropi è cerebro exiderent. Huiusmodi enim in aliorum conuictu actiones & mores ita pleni sunt fastidii & nausæ, vt propter eos nemo nobis bene cupere possit. Immo si quis fortè animo in nos propensiori esset, is istis & similibus planè à nobis alienaretur. Possent sanè homines isti tam malè morati, & tamen aliorum beneuolentiā & amorem affectantes, comparari cum aliqua muliercula mucida & pannosa, cineribus incubante, eosque huc illuc manibus pedibusque disspante, & insuper subinde tussiente, screante, saliuamque & sputum suum expectorante, iisque circumquaque omnia inquinante & fœdante, &

*Vt amari
amabilis
esse.*

*2200
1200*

tamen sibi imaginante, hoc pacto pro cum se aliquem iuenculum & formosum sibi allecturam & acquisituram esse. Cum tamen ea ratione magis à se ipsum alienatura, & quasi nauseabundum repulsura videatur. Inconcinnus quoque mos est, si quis poculo vini, è quo alius est bibiturus, aut cibo qui alteri apponitur comedendus, odorandi gratia nasum admoueat, Immo nolim quenuquam vel ea quoque odorari, quæ ipse comedere aut bibere cogitat. siquidem fieri potest, 10
 ut ex naribus aliquid excidat, quod alteri nausæa concitet, etiam si eo fortè tempore nihil deciderit. Præterea si meo consilio obtemperare velis, vitrum è quo tu biberis, non portiges alteri ut bibat, nisi is fortè plusquam domestica familiaritate tibi sit coniunctus. Multo minus pyrum, aut quemcunque ex fructibus alium, dentibus tuis atrosus dabis alteri. neque hoc te mouebit, quòd res iam enumeratæ, tibi non magni momenti esse videantur: vulnera enim, etiam 20
 minuta, si multa sint, hominem solent occidere. Fuit iam pridem Veronæ Antistes sacrarum literarum scientissimus, omniq; liberali doctrina politissimus, cui nomen erat Ioanni Matthæo Giberto. Is inter cæteras suas consuetudines laude dignissimas, ea quoque morum elegantia, eaque liberalitate fuit erga homines ingenuos & honestos suo hospitio vtentes, ut eos domi suæ omni honore afficeret, non quidem magnificentia, quæ modum excederet, sed mediocri, atque adeo tali, quæ hominem sacris initiatum

COMES
 Richardus.

tiatum deceret. Euenit igitur, cum eo tempore
 Veronam transfiret homo quidam nobilis, quem
 Comitem Richadum appellabant, vt is dies
 complures cum hoc Episcopo, eiusque familia,
 5 in qua plerique omnes & moribus & litteris
 satis bene erant excolti, commoraretur. Qui-
 bus ipsis cum hic hospes inter viros ordinis eque-
 stris maximè politus & festiuus esse videretur,
 magnopere eum laudabant, & omnibus dein-
 10 ceptis quoque modis maximè eum fecissent,
 nisi minuta quædam labecula, moribus illius
 fuisset aspersa. Quam cum præsul vir intelli-
 gens ipse quoque animaduertisset: rem illam
 omnem cum quibusdam suorum intima sibi fa-
 15 miliaritate coniunctis, communicauit, qui et-
 iam si talem hospitem temere offendere vere-
 rentur, tandem tamen de eo amicè Comitem
 admonere operæ precium esse censuerunt. Quo-
 circa quando iam Comes bona cum gratia die
 20 sequenti discessurus, omnibus valedixisset, Epi-
 scopus vnum quempiam ex familiaribus homi-
 nem prudentem & circumspectum accersiuit,
 eique hoc negotii dedit, vt Comitem equo insi-
 dentem, iterque iam ingressurum aliquousque,
 25 tanquam honorificæ affectationis gratia, dedu-
 ceret: atque inter eundem, vbi opportunum
 videretur, quàm maximè fieri posset, comitem
 amiceq; illud, de quo inter ipsos iam antea con-
 uenerat, ei significaret. Erat autem ille Epi-
 30 scopi domesticus homo prouecta ætate, singu-
 lari doctrina, incredibili humanitate, præclara

Galatow.

eloquentia, vultu quoque admodum suavi & gratioso: qui ipse bonam vitæ suæ partem in aulis magnorum principum consumpserat, vocabaturque & fortè etiamnum vocatur, Galateus, cuius petitione & consilio inductus, primo hunc ipsum libellum cœpi conscribere. Isigitur cum Comiti abeūti à latere esset, statim se in suauissimum de variis rebus sermonem apud ipsum insinuauit. cumque iam de his, iam de aliis rebus iucunde fabulati essent, tempusque Veronam regrediendi prope adesse videretur, atque ipse adeo Comes instaret, vt rediret ad suos, eoque illum nomine retrorsum aliquantulum deduceret: ibi tandem Galateus, vultu sereno, verbisque iucundissimis, ita Comitem est allocutus: Maximas tibi, mi Domine, Antistes Veronensis, dominus meus, gratias agit, pro honore qui sibi à te habitus est, eo ipso, quod non dedignatus es hîc diuertere, & in ædium suarum angustijs aliquantisper commorari. Præterea cum hanc tuam erga se humanitatem planè singularem esse agnosceret; iniunxit mihi, vt munus aliquod suo nomine tibi offerrem, maioremque in modum à te petit, vt id ipsum bono lætoque animo accipere tibi libeat. Munus autem hoc est: iudicat te dominus Episcopus virum nobilem esse, vsque adeo venustum, optimisque moribus excultum, vt vix vnquam tui hac in parte similem vidisse se arbitretur. Quo etiam nomine factum est, vt cum accuratori quadam consideratione mores tuos contempleretur, sigillatimque omnia examina-

minaret: nihil omnino in iis inueniret, quod
 non summopere & festiuum & commendatio-
 ne dignissimum esse videretur. Immo sine vlla
 plane exceptione te probaret, nisi vni solum-
 modo actui tuo, nonnihil deformitatis inesset,
 quando scilicet in mensa inter manducandum
 quassatione oris & labiorum, velut poppysmate
 quodam nouo, aures assidentium non medio-
 criter offendis. Id quod dominus præsul indica-
 10 ritibi voluit, petitque, vt quàm accuratissimè de-
 inceps à vitiosa hac consuetudine studeas absti-
 nere: & vt amicam hanc reprehensionē, cum ad-
 monitione coniunctam, loco preciosissimi mu-
 neris bono animo accipias. Certò enim hoc si-
 15 bi persuadet, neminem in vniuerso orbe esse, qui
 tali te munere cohonestaret. Comes, qui de
 hoc defectu suo nunquam antea esset admoni-
 tus, quando audiret, tale quid quodammodo si-
 bi exprobrati, primo aliquantulum erubuit: sed
 20 tamen in morem viri cordati satis citò seipsum
 recolligens, ita respondit: Quæso meis verbis
 hæc ad Episcopum referas. Si dona, quibus se
 mutuo homines afficiunt, omnia talia essent,
 quale hoc ipsius est, futurum profectò, vt illi
 25 multo, quam iam sunt, essent opulentiores. Pro
 festiua tamen hac ipsius in me humanitate &
 beneficentia magnas illi gratias ages, certoque
 illi confirmabis, me deinceps sine dubio, & satis
 accuratè hoc vitium meum esse emendaturum.
 30 Tu interim bene vale, & saluus ad tuos redi.
 Quid iam credemus Episcopum hunc cum tua

nobili familia dicturum fuisse istis, quos non
 nunquam porcorum instar videmus, toto quasi
 rostro iuri immerfos, ut ne semel quidem fa-
 ciem attollant, aut oculos, atque adeo multo mi-
 nus manus à cibus appositis quoquam dimoueāt
 suas: qui item buccis vsque adeo vtrinque infla-
 tis, quasi vel tuba canerent, vel flatu foculum ex-
 citarent, non edunt cibos, sed deglutunt. quos
 videas manus penè ad cubitum vsque comman-
 culare, & mantilia eum in modum conspurcare, 10
 ut panni illi laceri, & sordibus abstergendis de-
 stinati, nonnunquam his mundiores esse depre-
 hendantur. Iis tamen illi mantilibus non verentur
 sæpiusculè, aut sudorem detergere (qui
 propter festinationem & studium vorandi im- 15
 modicū vberimè emanans, per frontem & fa-
 ciem illorum circumquaque in collum defluit)
 aut etiam nasum, quotiescunque libuerit, emun-
 gere. Profecto homines moribus vsq; adeo spur- 20
 cis inquinati, non indigni modo sunt, qui mun-
 dissimo nobilis huius antistitis hospitiò excipiā-
 tur, verùm etiam ex omnibus iis locis, vbi sunt
 homines elegantes, planè essent eiiciendi. Caue-
 bit igitur sibi homo moratus, ne ita digitos suos
 inungat, ut inde mantile contaminetur: id e- 25
 nim nauseam mouet videnti. Consuetudo etiam
 minimè polita est, eum, qui tibi in cibum appo-
 situs est, panem, fricando comminuere. Pueri
 quoque ingenui qui circa mensæ ministeria sunt
 occupati, nullo modo aut caput, aut quamcunq; 30
 alteram corporis partem in conspectu domini
 sui,

fui, cibum sumentis, scabere debent aut fricare, neque etiam, quæcunque ea sint, membra vestibus cooperta, manibus contingere, aut gestuum similitudine eius rei iudiciū præ se ferre. Quem-
 5 admodum pocillatores nonnulli, supina quadam incuria insulsi, faciunt, cum aut manus in sinum inferunt, aut eadem à tergo sub vestibus occultant. Eas enim tum palam potius in cōspectum aliorum, citra vllam suspicionem, proferre debebant: & quidē ita accuratè loras & mundas, vt ne minimum quidem spurciciei alicuius signum in iis appareret. Iidem cum aut patinas mensæ imponendas afferunt, aut pocula bibitoro potrigunt, eo ipso tempore ab eiectione spur-
 15 ti & tussiendo, & quidem multo magis à ster- nutando sibi caebunt. In his enim & similibus, tantundem potest, tantundemque fastidii domino affert, alicuius immundicie suspicio: quam si reuera tale quid contigisse constaret. Proinde
 20 de operam dēt ministri, ne dominis suis huiusmodi occasiones sinistrè suspicandi præbeant. Quod enim fieri potuit, æquè tædiosum est, ac si reuera factum fuisset. Quòd si aliquando aut pyrum aflatum foco exemeris, aut panem tostū
 25 sustuleris è prunis, non debebis in ea, cineris tollendi gratia, inflare. Dici enim solet, nunquam esse ventum sine aqua, sed potius vel ad patellam leui brachio cinerem excuties, vel num qua alia ratione commodè eximi possit, cogitabis. Lin-
 30 teolum quoque tuum, quasi recens lorum, alteri nō porriges: is enim cui porrigis, an mundum

sit ignorat, ideoque facillè hoc modo posset of-
 fendi. Quando quis cum altero colloquitur, non
 ita prope ei astat, vt suo illum halitu possit con-
 tingere. Inuenias enim, qui alterius animam,
 etiam non graeolentem, ferre nequeant. Hi
 & huius generis mores & consuetudines homi-
 nibus magnopere displicent, & propterea stu-
 diose sunt vitandi. Fieri enim potest, vt; quod su-
 præ dictum est, alicui ex sensibus eorum, quibus
 cum viuimus, moleste aduersentur. Iam verò de
 his mentionem faciamus, quæ sine peculiari ali-
 qua sensuum molestia, tamè appetitioni & desi-
 deriis plerorumque hominum, si quando fiant,
 displicent. Scito igitur, res multas & varias esse,
 quas naturali quodam instinctu homines appe-
 rant. Siquidem alii iracundiæ, alii gulæ, alii li-
 bidinibus, alii auaritiæ, alii aliis appetitionibus
 cupiunt satisfacere. In mutua verò cum aliis com-
 munionem, non videntur homines aliquid eorum
 quæ commemorata iam sunt, vel requirere vel
 appetere posse. Etenim illa, non in moribus,
 congressibus, & communicatione sermonum
 familiari, sed in aliis quibusdam consistunt. Ea
 igitur hac in parte expetunt, quæ ex familiari ho-
 minum inter se conuersatione proficisci præsta-
 ri que possunt. qualia videntur esse, erga eos qui-
 bus cum viuimus beneuolentia & obseruantia,
 cum suauis quadam voluptate, aliisque his non
 dissimilibus coniuncta. Propterea nec dici nec
 fieri debent, quæ indicio esse possint, eos quotum
 conuictu vtimur, aut non valdè à nobis amari,
 aut

*Displectia
 appetitioni.*

aut certè non magni fieri. Proinde consuetudo parum concinna videtur esse, quæ tamen multis in vſu est, vt dedita quasi opera obdormiant, eo in loco, vbi societas quæpiam honesta mutuis colloquiis se oblectat. Hoc enim qui faciunt, eo ipſo demonſtrant, se eos qui adſunt non magni facere, eorumque præſentiam, & colloquia parua ſibi curæ eſſe. Mitto iam, quod inter dormiendum, præſertim ſi quis parum commodè habeat, aliquid committi poteſt, quod & auditu & viſu ingratum ſit. Et quidè inſdem illis ſomnolentis, videas non rarò ſudorè per faciem, ſaluaque per barbam defluere. Eandem que ob cauſam mos videtur moleſtia non carens, ſi quis ex honeſtorum hominum inter ſe confabulantium conceſſu ſurgat, & per cubiculum inambulet. Reperias quoque nonnullos, qui ita ſe mouent, contorquent, extendunt, item qui oſcitant, ſequæ iam in hoc, iam in alterum latus conuertunt, 10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200
 1210
 1220
 1230
 1240
 1250
 1260
 1270
 1280
 1290
 1300
 1310
 1320
 1330
 1340
 1350
 1360
 1370
 1380
 1390
 1400
 1410
 1420
 1430
 1440
 1450
 1460
 1470
 1480
 1490
 1500
 1510
 1520
 1530
 1540
 1550
 1560
 1570
 1580
 1590
 1600
 1610
 1620
 1630
 1640
 1650
 1660
 1670
 1680
 1690
 1700
 1710
 1720
 1730
 1740
 1750
 1760
 1770
 1780
 1790
 1800
 1810
 1820
 1830
 1840
 1850
 1860
 1870
 1880
 1890
 1900
 1910
 1920
 1930
 1940
 1950
 1960
 1970
 1980
 1990
 2000
 2010
 2020
 2030
 2040
 2050
 2060
 2070
 2080
 2090
 2100
 2110
 2120
 2130
 2140
 2150
 2160
 2170
 2180
 2190
 2200
 2210
 2220
 2230
 2240
 2250
 2260
 2270
 2280
 2290
 2300
 2310
 2320
 2330
 2340
 2350
 2360
 2370
 2380
 2390
 2400
 2410
 2420
 2430
 2440
 2450
 2460
 2470
 2480
 2490
 2500
 2510
 2520
 2530
 2540
 2550
 2560
 2570
 2580
 2590
 2600
 2610
 2620
 2630
 2640
 2650
 2660
 2670
 2680
 2690
 2700
 2710
 2720
 2730
 2740
 2750
 2760
 2770
 2780
 2790
 2800
 2810
 2820
 2830
 2840
 2850
 2860
 2870
 2880
 2890
 2900
 2910
 2920
 2930
 2940
 2950
 2960
 2970
 2980
 2990
 3000
 3010
 3020
 3030
 3040
 3050
 3060
 3070
 3080
 3090
 3100
 3110
 3120
 3130
 3140
 3150
 3160
 3170
 3180
 3190
 3200
 3210
 3220
 3230
 3240
 3250
 3260
 3270
 3280
 3290
 3300
 3310
 3320
 3330
 3340
 3350
 3360
 3370
 3380
 3390
 3400
 3410
 3420
 3430
 3440
 3450
 3460
 3470
 3480
 3490
 3500
 3510
 3520
 3530
 3540
 3550
 3560
 3570
 3580
 3590
 3600
 3610
 3620
 3630
 3640
 3650
 3660
 3670
 3680
 3690
 3700
 3710
 3720
 3730
 3740
 3750
 3760
 3770
 3780
 3790
 3800
 3810
 3820
 3830
 3840
 3850
 3860
 3870
 3880
 3890
 3900
 3910
 3920
 3930
 3940
 3950
 3960
 3970
 3980
 3990
 4000
 4010
 4020
 4030
 4040
 4050
 4060
 4070
 4080
 4090
 4100
 4110
 4120
 4130
 4140
 4150
 4160
 4170
 4180
 4190
 4200
 4210
 4220
 4230
 4240
 4250
 4260
 4270
 4280
 4290
 4300
 4310
 4320
 4330
 4340
 4350
 4360
 4370
 4380
 4390
 4400
 4410
 4420
 4430
 4440
 4450
 4460
 4470
 4480
 4490
 4500
 4510
 4520
 4530
 4540
 4550
 4560
 4570
 4580
 4590
 4600
 4610
 4620
 4630
 4640
 4650
 4660
 4670
 4680
 4690
 4700
 4710
 4720
 4730
 4740
 4750
 4760
 4770
 4780
 4790
 4800
 4810
 4820
 4830
 4840
 4850
 4860
 4870
 4880
 4890
 4900
 4910
 4920
 4930
 4940
 4950
 4960
 4970
 4980
 4990
 5000
 5010
 5020
 5030
 5040
 5050
 5060
 5070
 5080
 5090
 5100
 5110
 5120
 5130
 5140
 5150
 5160
 5170
 5180
 5190
 5200
 5210
 5220
 5230
 5240
 5250
 5260
 5270
 5280
 5290
 5300
 5310
 5320
 5330
 5340
 5350
 5360
 5370
 5380
 5390
 5400
 5410
 5420
 5430
 5440
 5450
 5460
 5470
 5480
 5490
 5500
 5510
 5520
 5530
 5540
 5550
 5560
 5570
 5580
 5590
 5600
 5610
 5620
 5630
 5640
 5650
 5660
 5670
 5680
 5690
 5700
 5710
 5720
 5730
 5740
 5750
 5760
 5770
 5780
 5790
 5800
 5810
 5820
 5830
 5840
 5850
 5860
 5870
 5880
 5890
 5900
 5910
 5920
 5930
 5940
 5950
 5960
 5970
 5980
 5990
 6000
 6010
 6020
 6030
 6040
 6050
 6060
 6070
 6080
 6090
 6100
 6110
 6120
 6130
 6140
 6150
 6160
 6170
 6180
 6190
 6200
 6210
 6220
 6230
 6240
 6250
 6260
 6270
 6280
 6290
 6300
 6310
 6320
 6330
 6340
 6350
 6360
 6370
 6380
 6390
 6400
 6410
 6420
 6430
 6440
 6450
 6460
 6470
 6480
 6490
 6500
 6510
 6520
 6530
 6540
 6550
 6560
 6570
 6580
 6590
 6600
 6610
 6620
 6630
 6640
 6650
 6660
 6670
 6680
 6690
 6700
 6710
 6720
 6730
 6740
 6750
 6760
 6770
 6780
 6790
 6800
 6810
 6820
 6830
 6840
 6850
 6860
 6870
 6880
 6890
 6900
 6910
 6920
 6930
 6940
 6950
 6960
 6970
 6980
 6990
 7000
 7010
 7020
 7030
 7040
 7050
 7060
 7070
 7080
 7090
 7100
 7110
 7120
 7130
 7140
 7150
 7160
 7170
 7180
 7190
 7200
 7210
 7220
 7230
 7240
 7250
 7260
 7270
 7280
 7290
 7300
 7310
 7320
 7330
 7340
 7350
 7360
 7370
 7380
 7390
 7400
 7410
 7420
 7430
 7440
 7450
 7460
 7470
 7480
 7490
 7500
 7510
 7520
 7530
 7540
 7550
 7560
 7570
 7580
 7590
 7600
 7610
 7620
 7630
 7640
 7650
 7660
 7670
 7680
 7690
 7700
 7710
 7720
 7730
 7740
 7750
 7760
 7770
 7780
 7790
 7800
 7810
 7820
 7830
 7840
 7850
 7860
 7870
 7880
 7890
 7900
 7910
 7920
 7930
 7940
 7950
 7960
 7970
 7980
 7990
 8000
 8010
 8020
 8030
 8040
 8050
 8060
 8070
 8080
 8090
 8100
 8110
 8120
 8130
 8140
 8150
 8160
 8170
 8180
 8190
 8200
 8210
 8220
 8230
 8240
 8250
 8260
 8270
 8280
 8290
 8300
 8310
 8320
 8330
 8340
 8350
 8360
 8370
 8380
 8390
 8400
 8410
 8420
 8430
 8440
 8450
 8460
 8470
 8480
 8490
 8500
 8510
 8520
 8530
 8540
 8550
 8560
 8570
 8580
 8590
 8600
 8610
 8620
 8630
 8640
 8650
 8660
 8670
 8680
 8690
 8700
 8710
 8720
 8730
 8740
 8750
 8760
 8770
 8780
 8790
 8800
 8810
 8820
 8830
 8840
 8850
 8860
 8870
 8880
 8890
 8900
 8910
 8920
 8930
 8940
 8950
 8960
 8970
 8980
 8990
 9000
 9010
 9020
 9030
 9040
 9050
 9060
 9070
 9080
 9090
 9100
 9110
 9120
 9130
 9140
 9150
 9160
 9170
 9180
 9190
 9200
 9210
 9220
 9230
 9240
 9250
 9260
 9270
 9280
 9290
 9300
 9310
 9320
 9330
 9340
 9350
 9360
 9370
 9380
 9390
 9400
 9410
 9420
 9430
 9440
 9450
 9460
 9470
 9480
 9490
 9500
 9510
 9520
 9530
 9540
 9550
 9560
 9570
 9580
 9590
 9600
 9610
 9620
 9630
 9640
 9650
 9660
 9670
 9680
 9690
 9700
 9710
 9720
 9730
 9740
 9750
 9760
 9770
 9780
 9790
 9800
 9810
 9820
 9830
 9840
 9850
 9860
 9870
 9880
 9890
 9900
 9910
 9920
 9930
 9940
 9950
 9960
 9970
 9980
 9990
 10000

mus, aut digitis pulsum tympanorum imitemur,
aut alterna pedum iactatione nos deformemus.
Omnibus enim istis quis indicat, nihil se alios cu-
rare. Præterea nequaquam decet, ita sessum se
collocare, vt alteri vel scapulas obuertas, vel
eum in modum pedem extollas, vt eæ partes cor-
poris, quas vestibus regi conuenit, aliorum ocu-
lis subiciantur. Hæc enim, & eiusdem generis
quæ sunt, fieri non solent, nisi apud eos, quorum
de nobis iudicium non veremur. Verum tamen
est, si vir aliquis primarius, tale quid in conspe-
ctu sui cuiusdam domestici, aut amici tenuioris
faceret, eum non tam superbiæ, quàm amoris
& familiaritatis indicium, eo modo esse factu-
rum. Debet etiam quilibet corpore erecto esse,
neque in alterum tanquam in fulcrum se incli-
nare. Qui cum altero colloquitur, non illi latus
subinde fodiat, quod multi post singula quæque
verba facere consueuerunt, ita ferè loquendo:
An non dixi ego verum? Ecquid tibi videtur?
quid ais mi domine? dumque ita dicunt, conti-
nuò interim cubito suo alterum stimulant. Hon-
nestè quoque, pro ratione conditionis & ætatis
suæ, vestitus, quilibet in publicum prodeat:
qui enim aliter facit, alios præ se videtur conte-
mnere. Quam ob causam grauiter ferebāt, seque
despici arbitrabantur ciues Patauini, si quando
obambulare per ciuitatem suam conspiciaren-
tur nobilem Venerum, non toga honoratiore,
sed tunica tantum curta indutum, quasi sibi in
pago aliquo versari videretur. Vestes præterea
non

Vestiu.

non solum ex panno bono confecta sint, verum
 etiam cum firma quadam animi inductione adi-
 gat se ipsum vnusquisque, vt, quantum fieri po-
 test, in cultu corporis morem ciuium & popula-
 rium suorum ipse quoque imitetur, seque ad pre-
 sentium temporum consuetudinem traduci pa-
 tiatur, etiam si vestes, quibus hodie vtimur, forte
 minus aut commoda, aut corpori nostro habi-
 les fiat, quam vel reuera fuerunt antiqua, vel
 tibi saltem videntur fuisse. Si item tota ciuitas tua
 comam tondeat, nolim te vnum casariam tuam
 ostentare. Aut si ciues omnes barbati sint, nolim
 te vnum conspici imberbem. Hoc enim est sin-
 gularem & aliis contrarium esse: cum tamen ho-
 minibus, in quotidiana morum consuetudine,
 non nisi necessitate aliqua, de qua mox dicemus,
 urgente, debeamus aduersari. Hoc enim etiam
 magis quam quacunque alia, cui assueuimus, vi-
 tiositas, hominibus nos reddit inuisos. Proinde
 nihil est, quod in his similibusque rebus, vnus
 te publicis omnium moribus opponas, immo
 potius cum quadam mediocritate illis te accom-
 modabis: ne scilicet, tu solus inter ciues tuos ille
 sis, qui tunica ad talos vsque demissa vtatur, cum
 reliqui omnes eandem habeant longè breuior-
 rem, & vix vltra zonam prominentem. Sicuti
 enim fit, vt, cum aliquis vultu est monstroso,
 & facie rugis obsita, id est, tali, quæ ab vtitata &
 naturali oris humani figura plurimum abhor-
 reat, sicuti inquam fit, vt ille omnium in se ocu-
 los cum quadam admiratione conuertat: ita et-

iam planè simile quippiam accidit iis, qui singu-
 lari & inusitato aliis modo & forma vestiuntur,
 seque non ad aliorum iudicia, sed suum solum-
 modo appetitū conformant. Horum igitur alios
 videas incedere coma eleganter promissa, barba
 autem vel magna ex parte resecta, vel etiam ad
 cutem abrafa: alios reticulo comam astringere,
 aut pileos quosdam grandes more Helueticio-
 rum capiti imponere. Ita fit, vt quilibet admira-
 bundus ad illos respiciat, aliqui etiam quasi cir- 10
 culo facto circumstant: tanquam eos ibi con-
 templantur, qui sibi in pugna contra mores to-
 tius, vbi viuunt, gentis, victores extitisse videan-
 tur. Vestes etiam habiles & ad corpus aptæ sint,
 & cum quodam decoro eidem accommodatæ. 15
 Qui enim vestibus vtuntur pretiosis & splendi-
 dis, quæ tamen neque eleganter factæ, neque
 corpori suo conuenire videntur, ii alterutrum
 ex duobus indicant: quòd nimirum, aut quomo-
 do placeant aut displiceant aliis, non sint sollici- 20
 ti: aut certè, quid venustum & concinnum sit,
 non intelligant. Atque ita moribus hisce suis sus-
 picionem quoque in animis eorum, quibus fa-
 miliariter vtuntur, concitant, quòd eos non ma-
 gni faciant. Proinde ipsi quoque vt plurimum 25
 toti illi societati parum accepti sunt, multo mi-
 nus ab eadem cum quadam beneuolentia dili-
 gantur. Præter hos nonnulli alii sunt, qui vltè-
 rius progrediuntur, neque solùm sinistrè de se
 suspicandi occasionem aliis præbent, sed re ipsa 30
 & factis quoque tales se gerunt, vt nullo planè
 modo

modo cum iis conuersati quis possit. Semper enim toti reliquæ societati in mora sunt, eique incommodare, & molesti esse non desinunt: quando nunquam se expediunt, nunquam satis ex sententia prompti & parati sunt. Imo cum omnes iam, ut mensæ accumbant, præsto sunt, cibi que iam appositi, & lotæ sunt manus, tum ipsi, quasi aliquid scripturi, aut calamum cum atramentario, aut ad vrinam reddendam maculam

10 poscunt: aut se corpus nondum exercuisse conqueruntur, dicentes interim: *Satis adhuc superest temporis, potestis adhuc aliquantisper expectare: quid sibi vult hodierna dici inusitata festinatio?* Atque ita reliquos omnes impediunt,

15 tanquam ii, qui sui solummodo, suæque commoditatis & voluptatis rationem habeant. Insuper iidem illi in omnibus rebus aliis præferri potioresque volunt haberi, se in lectulos mollissimos collocare: cubicula optima occupare: primo eoque commodissimo loco accumbere: alios sua solius causa sollicitos esse, atque adeo ab omnibus coli & honorari, quibus nihil vnquam placet, nisi quod ipsi excogitarunt & fecerunt: cæteros naso suspendunt, sibi que imaginantur,

25 in epulis, in exercitiis equestribus, in ludis, omnique animi relaxatione, sui tantum ab aliis rationem haberi debere. Quidam alii vsque adeo sunt cerebrosi, tetrici & acerbi, ut nihil quod satis ipsis placeat, fieri à quoquam possit: & qui

30 semper, quicquid tandem illis dicatur, respondet vultu toruo: neque obiurgationum, conuictio-

rumque, quibus ministros suos adoriuntur, vnquam faciunt finem: atque ita continua quadam molestia, totam societatem afficiunt, cum hæc & his similia subinde iterant: *Vah quam tempestiue me hodie excitasti? Vide quæso quam belle mihi hunc calcem extersisti? Neque etiam hodie in templum me es comitatus. Belua, nescio quid in mora sit, quo minus hic pugnis in mala tibi hareat.* Rationes hæc omnes inconuenientes sunt, & odiosæ, & sicuti mors ipsa fugienda. Etiam si enim quis verè & ex animo modestus esset & humilis, moresque istos, non tam malicia, quàm incuria prauaque assuefactione vsurparet, nihilominus tamen, quoniam in conuersatione illa externa quædam superbiæ præ se ferret indicia, odia aliorum nullo modo posset effugere. Siquidem superbia nihil aliud est, quàm alios nihilo æstimare. Cùm tamen, vt initio dixi, vnusquisque licet nullius sit, quantuis tamen precii esse, censeari velit. Fuit Romæ ante annos non ita multos vir præstantissimus, acutissimoque ingenio, & doctrina planè singulari, Vbaldinus Bandinellus. Is dicere solebat, quotiescunque ad palatium Põtificis accederet, aut ex eodem domum rediret, in maxima illa, plenisque plateis sibi obuia, non solum nobilium aulicorum, antistitum & magnatum, verùm etiam hominũ pauperum, mediocrium, & plane tenuium multitudine, neminẽ sibi occurrere, qui vel pluris vel minoris, quàm ipse esset, sibi in animo suo faciendus esse videretur. Et certè,

VBALDINI Bandinelli Apophthegma.

certè, si quis virtutis in homine illo excellentiam
 planè singularem perpendere voluisset, pauci
 profecto fuissent inuenti, qui vllam in partem
 cum ipso dignitate potuissent comparari. Verùm
 5 enimvero in rebus eiusmodi, omnino se homi-
 nes non tali vlna metiri debent: sed potius ad
 stateram molitoriam, quàm trutinam moneta-
 riam se ponderate. Conueniens enim est in aliis
 ad se admittendis & accipiendis, non tam quan-
 10 tum reuera quis valeat perpendere, quàm quem-
 admodum in monetis, quarum valor in con-
 suetudine & vsu quotidiano est, quanti vulgò
 quis fiat considerare. Quare in præsentia & con-
 spectu eorum hominum, quibus placere cupi-
 15 mus, nihil tale faciendum est, quod potius domi-
 nii quàm sodalitatis indicium præ se ferat. Actio-
 nes præterea & gestus nostri omnes tales esse
 debent, vt aliquâ reuerentiæ, præclaraque de iis
 apud quos sumus, existimationis significationem
 20 restentur. Qua de causa fit, vt res nonnullæ, quæ
 suo tempore factæ, culpari non possent, ratione
 tamen loci & personarum præsentium magno-
 pere reprehendantur. qualia sunt, quorum iam
 antea quoque facta est mentio, aculeatis & acer-
 25 bis expostulationibus domesticos obiurgare, &
 quidem multo magis eisdem verberibus casti-
 gare. Hoc enim est imperium & iurisdictionem
 tuam exercere, quod in præsentia eorum, quos
 honorificè aliquis obseruat, fieri nequaquam so-
 30 let. Taceo iam, quòd ille ipse totum, cui interest,
 eorum offendit, eorumque sermones & collo-

*Irascundia
 Et excusatio*

quã corrumpit : præsertim si tale quid faciat in mensa, loco nimirum non offensionis, sed hilaritatis. Dico igitur, minimè decere, vt in mensa quis, quicquid tandem accidat, irascatur : vel si omnino atque iracundia non possit, accuratè tam mentem dissimulandam, ne quod molestia, qua afficeris, iudiciũ appareat, idq; ob causas iam antea enumeratas. Et hoc maximè tum cauendum tibi est, cum ex teros fortè ad cœnam adduxeris. Siquidem à te lætitiæ causa sunt inuitari, & iam eos contristas. Sicuti enim acria, ab aliis manducata, tuis etiam dentibus, si videas, stuporem inducunt : ita alienarum molestiarum aspectu, nos ipsi quoque perturbamur. Refractarii sunt illi, qui in re omnia aliorum desideriis, id quod vox ipsa indicat, volunt contraria. Refractarius enim cum repercutiente & reluctante planè est idem. Quam autem utilis sit huiusmodi contumacia ad animos hominum conciliandos, eorumque beneuolentiam comparandam, tu ipse facile iudicaueris; quandoquidem illa in opponendo se alterius oblectamenti consistit. Id quod non amici inter se, sed inimici facere conlueuerunt. Proinde qui amoris aliorum studio si luat, magna quadam contentione seipsum ad vitandum hoc vitium adigunt. Id enim neque voluptatem aut beneuolentiam, sed odium potius & fastidium parit. Imo conuenit ex alterius desiderio, nisi dampnum aliquod aut pudor obstat, suam oblectationem comparare, & id quidem semper facere, & sermonem quoque

suu

suum ad aliorum potius quàm proprium affe-
 ctum accommodare. Neque decet, vt aut rusti-
 ci erga alios simus, aut planè peregrini: sed po-
 tius iucundi & quasi domestici: nihil enim aliàs
 inter oleam & oleastrum, reliquasque eius ge-
 neris plantas discriminis esset, nisi quædam sati-
 uæ & domesticæ, quædam syluestres censerentur.
 Suauem autem & iucundum eum esse scito,
 cuius mores erga alios in quotidiano conuictu
 tales sunt, qualibus inter se, qui amici sunt, mori-
 bus vt contueuerunt. Hic enim peregrinus qui
 est, is vbiq; locorum aduena seu extrarius esse vi-
 detur, Sicuti ex aduerso indigenæ, vbiq; sint,
 vniuscuiusque noti & amici esse existimantur.
 Quapropter conueniens est, quemque se assue-
 facere, vt alios suauiter quodam modo salutare, cum
 eis colloqui, ipsis respondere, & se vnicuique
 tanquam popularem & familiariter notum pos-
 sit ostendere. In quo faciendo quàm plurimi
 hallucinantur, qui nullum vnquam placidè intru-
 eantur: qui libenter omnia, quæ ab aliis asseue-
 rantur, negant: & quidquid ab aliis, vel beneuo-
 lentia gratia ipsis præsteretur, id rusticè aduersan-
 tur, more hominum extraneorum & barbaro-
 rum, qui ferre non possunt, vt ab aliis vel salu-
 tentur, vel deducantur: qui nunquam salibus aut
 sermonibus amicis se exhilarant: & omnia et-
 iam officiosè ab aliis prolata respuunt. *Fabius*
mibi mandauit, vt suis tibi verbis salutem dice-
rem. Quid, malum, mibi cum illius salutatio-
ne? Item, Publium nuper me interrogauit, que-

modo valeres: Veniat ergo & manu in carpum
 immissa, pulsam arteria mihi exploret. Huius-
 modi homines, & quidem merito suo, parum ab
 aliis diliguntur. Inconcinnum quoque est, esse
 melancholicum & cogitabundum, eoque ex lo-
 co, ubi quis est, quasi abreptum, & extra seipsum
 constitutum. Et quamuis hoc ferri fortè possit
 in iis, qui multos iam annos in consideratione
 & contemplatione artium liberalium toti fue-
 runt: in reliquis tamen sine omni dubio probari
 hoc non debet. Immo illi ipsi prudenter facerè,
 si eo tempore, quo meditationibus suis indulgere
 cogitant, ab aliorum consuetudine penitus
 abstinerent. Teneto quoque & delicato animo
 esse plurimum dedecet, maximè virum. cum
 eiusmodi enim hominibus tali modo conuer-
 sari, non societas quædam æquabilis, sed serui-
 tus videtur esse. Inuenias profecto nonnullos,
 qui ita tenelli & fragiles sunt, vt vivere & con-
 uersari cum illis, nihil aliud sit, quàm vitris etiam
 subtilissimis esse circumdatum, vsque adeo le-
 uissimos quosque ictus pertimescunt, vt, vitro-
 rum instar, molli semper brachio illos tractare &
 obsequare oporteat. Si enim non satis promptè
 sollicitèque illos salutes, inuisas, reuocaris, & ad
 interrogata illorum respondeas, ita, aut etiam
 multo magis, se excruciant, quàm alius faceret,
 iniuria longè grauissima affectus. Eisdem vsque
 adeo titulis delectantur suis, vt, nisi ad vnguem
 quis eos, ita vti volunt, compellet, acerbissimè
 ea de re conquerantur, & è vestigio inimicitias
 animo

Melancholico.

Tenentia.

animo concipiant immortales. *Vocasti me amicum, non dominum. Quare non dicis mihi vestra excellentia? ego profecto, ut scias, Dominus Iohannes vocor. Neque etiam eo quo decuit loco in mensa accubui. Heri quoque, non dignatus es domi me inuisere, sicuti ego te salutari nudius tertius.* Nequaquam hoc pacto mecum, & cum mei similibus oportet conuersari. Hi certè eorumque alios adigunt, ut ne vnus quidem sit, qui suo illos aspectu dignos existimet. Nimenim, immo planè supra modum seipsum amant, & in eo occupati dum sunt, parum admodum ad alios amandum temporis ipsis relinquunt. Expetunt autem, quod in principio quoque dictum est, homines, in moribus eorum, quibus cum familiariter est viuendum, omnem eam, quæ esse tali in conuersatione potest, suauitatem & voluptatem. Cum hominibus autem vsq; adeo fastidiosus, & quorum amicitia ita facilè, instar lini tenuissimi, rumpitur, commorari, non est familiariter cum illis viuere, sed eorum esse mancipium. Ideoque non solùm nemo est, qui hac illorum cõsuetudine delectetur, verùm etiam maiorem in modum omnes eam auersantur. Hæc igitur morum teneritas & mollicies mulierculis relinquatur. In sermone quoque familiari multis & variis peccatur modis: in primis autem in ipsa sermonis materia, quæ nec friuola esse debet, nec vilis. auditores enim talibus non attendunt, & propterea quoque nihil inde voluptatis percipiunt. imò recitatorem ipsum, cum suis fabel-

Sermo.

lis habent contemptui. Neque tamen nimis
 aut subtile aut exquisitum colloquiorum argu-
 mentū est deligendum. Plerique enim cum mo-
 lectia talibus auscultant. Diligenter quoque est
 cauendum, vt colloquii materies talis sit, quæ
 nemini ex presentibus, aut ruborem incuriat,
 aut in alicuius vergat ignominiam. De rebus
 quoque spurcis & obscænis nō est loquendum,
 quantumuis id incundum & delectabile esse vi-
 deatur. Honestos enim homines non nisi re- 10
 bus honestis placere aliis decet. Nihil etiam vllō
 modo contra Deum & sanctos, siue serio, siue
 ioco id fiat, est dicendum, quantumuis parui mo-
 menti, & cum oblectatione coniunctum aliis
 hoc esse existimetur. quæ ipsa in se sæpenumero 15
 peccant nobile illud Ioānis Boccarii sodalitiū,
 in suis fabulis, ita vt illa in acres quoque omnium
 intelligentium reprehensiones, & quidem suo
 merito, inciderint. Scito igitur, quod per ludi-
 brium de Deo loqui, non solū sit defectus ne- 20
 bulonis scelerati & impii, verū etiam vitium
 hominis pessimè instituti & morati. immo tale
 quid audire acerbissimum est, multosque inue-
 nias, qui iis ex locis, vbi de Deo, contra quā de-
 cet, sermo est, cupidè discedant. Neque solū 25
 de Deo loquendum est sanctè: sed in omni quo-
 que colloquio, quantum fieri potest, cauendum
 est, ne verba vitæ factorumque parum laudabi-
 lium sint testimonia. Siquidem homines etiam
 propria sua vitia in aliis oderunt. Eodem planè 30
 modo inconueniens est, loqui de rebus, presenti
 tempo-

tempori, & personis audientibus, contrariis: etiam si ea tales sint, vt per se & suo loco dicta, & bona & sancta essent futura. Cessent igitur conciones de rebus sacris in concessu iuuenum, qui hilaritatis & iocationis gratia conuenerunt. Diebus quoque publicae laetitiae destinatis, & in conuiuio, non recitentur historia melancholica: ibidemque vulnerrum, morborum, mortis, suppliciorum, pestilentiae, aliarumque rerum funestiarum & tristium nulla sit mentio, nulla recordatio, aut si fortè quis in huiusmodi rerum commemorationem incidit: is modo quodam dulci & commodo ab eo proposito abducendus, & sensim in mentionem rerum magis laetarum & ei loco conuenientium est traducendus. Etiam si fortè multo saepius lacrymis mortales, quam risu indigeant. Quam ipsam ob causam fabulas illas luctuosas, quas Tragedias appellant, initio inuentas esse volunt, vt more illis temporibus vsitato, in theatris representatae, lacrymas iis, quibus id opus esset, elicerent, atque ita illi ex infirmitate sua subinde deplorata conualescerent. Sed vt hoc sit, non decet, eorum, quibus cum confabulamur, animos contristare, eo maximè in loco, vbi non luctus, sed laetitiae voluptatisque gratia commorantur. Etiam si fortè aliquis cupiditate lacrymandi aegrotus ibidem reperiat, cuius equidem desiderio facilè quis medicaretur, vel sinapis acrimonia, vel etiã in locum fumosum eundem collocado. Quamobrem nullo modo excusari potuit Philostratus

ille apud Bocatium, de orationis suæ argumen-
 to rerum funestarum, & mentione mortis ple-
 nissimo, cum ea in societate loqueretur, quæ tan-
 tum cupida lætitiæ, nihil præter eandem deside-
 rabat. Rerum igitur tristem & melancholica-
 rum narrationem eo modo instituere, ita incon-
 ueniens est, ut multo sit satius planè tacere. Er-
 rant quoque illi, modo non dissimili, quibus ni-
 hil vnquam aliud in ore est, quàm sui infantes,
 vxor, nutrix. Vah quantum heri vesperi risum ¹⁰
 meus mihi filiulus excitauit! Audite quæso, nun-
 quam vidistis puerum tam amabilem, quàm
 meus est Scirtus. Item talis & talis est mea vxor:
 hæc & hæc mecum hodie est locuta. Incredibile
 est, quàm illa sit mulier sapiens & intelligens. ¹⁵
 Nemo vsque adeo est otiosus, qui ad talia respõ-
 dere, aut huiusmodi ineptiis possit vacare. nemo
 quoque est, qui hæc audiendo molestia non affi-
 ciatur. Male quoq; faciunt ii, qui subinde sua aliis
 somnia cupidè cõmemorant, tanto quidem cum ²⁰
 affectu & admiratione, ut ferè sine animi deli-
 quio illis auscultare non possis. Præsertim cum
 recitatores illi tales plerumque sint, ut quis eorũ
 etiam facta singularia, quæque à maximè vigilã-
 tibus præstita sunt, audiendo, oleum & operam ²⁵
 perdidisse sit existimandus. Quapropter materia
 dicendi vsque adeo vili, ut plerumque sunt so-
 mnia, aliis molesti esse non debemus. Pleraque
 enim quæ vulgò hominibus offeruntur somnia,
 inepta sunt & nugatoria. Et etiam si sæpenume- ³⁰
 ro relatum mihi sit, priscos illos viros sapientes,
 pluri-

Somnia.

plurima in suis libris somnia, singulari cum prudentia & suavitate perscripta, nobis reliquisse: *Somnia Tomarotii*
 non tamen propterea minus eruditos, aut etiam homines plebeios decet tale quid in suis quoque
 5 sermonibus vsurpare. Et certè inter omnia quæ in vita audiui somnia (quamvis paucissimis aures meas præbere soleam) nullum mihi vnquam dignius visum est, quod vel audiretur, vel cuius nomine verba fierent: quàm vnum hoc, quod bono
 10 illi M. Flaminio Tomarotio nobili Romano per quietem est oblatum. qui ipse tamè nequaquam illiteratus aut stupidus fuit, sed homo doctrinæ singularis, & acuti ingenii. Is igitur dormiens videbatur sibi federe in officina opulentissimi cude
 15 iusdam pharmacopolæ vicini sui. ibi cum paulò post, nescio qua de causa, in populo excitatus esset tumultus, fiebat vt omnia direptioni in pharmacopolio illo exponerètur, cum hic ecligmata, ille hypotrimmata, alius hoc, alius illud acciperet,
 20 & subito quàm auidissimè deglutiret: ita quidem, vt breuissimo tempore interiecto, ibidem neque ampulla, neque vrceus, neque pyxis, neq; vasculum relinqueretur vllum, quod nõ esset vacuum & exsiccatum. Vnum solummodo vitrum, & id
 25 quidem satis exiguum ibi erat, ad summum vsque repletum limpidiissimo quodam liquore, quem plerique omnes negligebant, gustare volebat nemo. His ita factis, continuò videbat eodem ingredi senem statura corporis angusta, qui que
 30 ipso aspectu cuius admirationem, venerationemque sui iniiceret. Is cum subtristis thecas &

capsulas pharmacopœi intuens, animaduerteret
 alias euacuatas, alias euetfas, earumque bonam
 partem fractam esse, fortè etiam vitrum, cuius
 antea facta est mentio, conspicatus, subitò id ori
 admotum, ita auidè exhaustit, vt in eo ne guttula
 quidem relinqueretur. Quo facto, eodè quo re-
 liqui, modo discedebat. Eo igitur nomine, cum
 vehementi quadam admiratione affici videretur
 Flaminius, conuertus ad pharmacopolam rogat,
 quoniam is senex esset, & qua de causa aquam
 illam, ab omnibus aliis repudiatam, tanta cum
 voluptate ebibisset. cui respondere videbatur
 pharmacopola, his verbis: ô fili, senex ille, quem
 vidisti, ipse Deus est, aqua autem ab omnibus
 aliis, vt uiaisti, spreta, & ab hoc vno exhausta, fuit
 discretio, quam homines, sicuti fortè te ipsa ex-
 pertus es, nullo modo, ne supremis quidem la-
 bris uolunt contingere. Huius ergo generis so-
 mnia credo non incommodè recitari, & cum vo-
 luptate & fructu audiri posse. Magis enim co-
 gitationi animi vigilantis, quam uisionibus dor-
 mientis, uirtutisque, vt ita dicam, sensitiuæ, sunt
 similia. Reliqua uerò inepta quæ sunt, & nullius
 sententiæ somnia, qualia pleraque, quæ à nobis
 nostrique similibus uidentur, esse consueuerunt,
 (uiri enim boni & eruditi etiam cum dormiunt,
 meliores sapientioresque sunt improbis & indo-
 ctis) obliuioni tradenda, & una cum somno mis-
 sa sunt facienda.

Et etiam si res nulla reperiri posse uideatur,
 quæ somniis uanior sit: tamen reuera una quæ-
 piam

piam plus etiam leuitatis habens, reliqua est, ni-
 mirum mendacium. Nam eius, quod quis in so-
 mno vidit, quædam veluti umbra & sensus antea *Mendacior*
 fuit: mendacii verò neque umbra, neque ima-
 go vnquam extitit vlla. Quocirca aures & ani-
 mi eorum qui auscultant, multo minus menda-
 cio quàm somniis recensendis, sunt onerandi.
 Quamuis enim mendacia pro veris nonnunquã
 accipiantur, tamen temporis successu, eorum
 10 autoribus non solum fides non habetur: ve-
 rum audire quoque illos æquo animo nemo po-
 test, utpote quorum verbis nihil substantiæ, im-
 mo nec plus nec minus insit, quàm si omnino nõ
 loquerentur, sed halitum tantum inanem effla-
 15 rent. Scito etiam multos inueniri, qui mentian-
 tur non malo animo, nec propriæ utilitatis gra-
 tia, neque etiam ut aliis vel damno sint, vel pudori:
 sed tantum quia per se illis placent mendacia.
 Sicuti reperias, qui non sitis causa, sed glosa
 20 quadam potandi consuetudine, subinde bibant.
 Alii vana gloria impulsæ, de seipsis mentiuntur,
 & cum quadam iactantia magnificè se efferunt,
 deque rerum magnarum & mirabilium scientia,
 quasi soli sapiant, gloriantur. Quin etiam quis,
 25 quamuis taceat, re ipsa tamen & opere mendacii
 reus agi potest. Id quod videre est in nonnullis,
 qui cum mediocri aut etiam vili conditione &
 loco nati sint: tamen tantum in sua cum aliis cõ-
 uersatione solennitatis vsurpant, ita arroganter
 30 incedunt, ita præ aliis magnificè & quasi pro
 concione, aut tribunali verba faciunt, cum osten-

ratione loquuntur: vt sine molestia acerbissima
 spectari non possint. Inuentas quoque non
 paucos, qui etiam si diuitiis & possessionibus aliis
 potiores non sint: tamen torquibus aureis col-
 lum circumquaque ita onerant: ita digitos an- 5
 nulis, pileos & vestes bullis & gemmis omni ex
 parte exornant: vt ne magnati quidem genero-
 sissimo eiusmodi splendor conuenire videatur.
 Hęc ipsa consuetudo, fastus & inanis glorię, quę
 ex superbia vanitatis filia oritur, plena est: ideo- 10
 que tanquam intolerabilis, & indecens accuratè
 est fugienda. Sciendum quoque est, quòd in
 multis, & iis maximè, quę benè constitutę sunt,
 Rebus publ. legibus cautū sit, ne liceat opulentis
 nimio vestiū splendore pauperioribus se prępo- 15
 nere. Iniuria enim se affici pauperes existimant,
 si alii, licet specie tātū, maiores, quàm ipsi sunt,
 haberi velle videantur. Sedulò igitur cauendum
 est vnicuique, ne in huiusmodi inēptias temere
 prolabatur. Nemo etiam de sua vel nobilitate, 20
 vel honoribus, vel diuitiis, multo minus de sa-
 pientia gloriari debet, aut industriam, & res ge-
 stas vel proprias, vel etiam maiorū suorum, ma-
 gnificè extollere, aut ad alterum quodque ver-
 bum progeniem suam, quòd multi tamen facere 25
 solent, commemorare. Videtur enim is qui hoc
 facit, eo ipso indicare, quòd se hominibus prę-
 sentibus cupiat opponere, pręsertim si illi non
 minus nobiles, honesti, & strenui, quàm ipse est,
 sint, aut saltem sibi esse videantur. Vel si illi loco 30
 sint inferiores, quòd eos quasi vi subigere, iisque
 suam

Ināntia.

suam vilitatem, & miserias studeat exprobrare.
 id quod sine vllō discrimine vnicuique displicet.
 Neque igitur quisquam se extenuare, neque
 supra modum debet extollere, sed potius ali-
 quid suæ dignitati & meritis subtrahere, quàm,
 etiam in re minima, plusculum sibi verbis arro-
 gare. Nam bonum quoque si nimium sit, displicere
 consuevit. Animaduertendum tamen est,
 eos, qui sine modo verbis seipsos extenuant, &
 honores, sine controuersia sibi debitos, repu-
 diant, eo ipso maioris superbix indicium de se
 præbere, quàm alteros illos, qui etiam minus si-
 bi debita hac in parte vsurpant. Proinde dicere
 fortè aliquis possit, Iottum illum, artis pictoriæ
 in vrbe Florentina instauratorem, tantis, qui-
 bus cohonestatur, commendationibus vix di-
 gnum esse, quòd magistrum se appellari vetue-
 rit: cum non solùm magister, verùm etiam sine
 dubio, pro ratione temporum illorum, magi-
 ster fuerit planè singularis. Verùm siue vitupe-
 rationem, siue laudem eo modo meritis sit Iot-
 tus: tamen interim hoc certissimum est, quòd
 is, qui ea, quæ omnes alii expectunt, auersatur, eo
 ipso significet, se alios aut vituperare, aut certè
 non floccifacere. Gloriam autem & honorem,
 quæ tanto apud alios in precio sunt, nihili facere,
 nihil aliud est, quàm seipsum supra omnes alios
 honore & gloriatione extollere. Nemo enim
 qui sanus est, res omnium consensu caras &
 preciosas contemnit: nisi si solummodo, qui se
 optimarum, carissimarumque rerum diuitiis &

Extenuatio
sui ipsius.

abundantia affluere arbitrantur. Quapropter
 neque cum iactatione de bonis nostris gloriari:
 neque etiam contemptim de iis loqui debemus.
 Illud enim est aliis suos defectus exprobrare:
 hoc verò eorum virtutes habere ludibrio. De-
 bet autem vnusquisque, quantum quidem fieri
 potest, de seipso tacere: aut si tempus ipsum, de
 nobis quid dicēdi, necessitatē imponat, delecta-
 bilis admodum, de qua supra quoque dictum,
 cōsuetudo est, submisse & sine superbia veritatē
 dicere. Quocirca ii, qui aliis placere student, pro
 viribus suis, quàm accuratissimè abstinere de-
 bent ab hoc vitio, quod multis in vsu est, qui de
 rebus propositis ita timidè suam opinionem pro-
 ferunt, vt sine graui molestia audiri non possint: 10
 maximè, si illi aliàs homines sint eruditi & intel-
 ligentes. *Domine, vestra magnificentia ignoscet
 mihi, si non ita appositè ad causam presentem po-
 tuero dicere. Ego loquar hac de re, more hominis,
 sicuti reuera sum, indocti & omnium rerum ignari: 20
 item, pro ingenio meo hebeti, dicam pingui Miner-
 ua: neque sum nescius, quòd ludibrio vestra excel-
 lentia sim futurus: verumtamen obedientia gratia
 libenter meam voluntatem illius imperiis accom-
 modabo.* Et hæc ipsa dum loquuntur, eas presen-
 ti negotio moras iniiciunt, vt interea, quaestio
 etiam subtilissima, verbis multo paucioribus, &
 tempore quoq; breuiori potuerit definiri. nun-
 quam enim cunctatores illi ad caput rei deueni-
 unt. Odiosi quoq; & molesti admodum homi- 30
 nes sunt, suoq; in conuersatione cum aliis, gestu
 & mo-

& moribus mentiuntur, qui infimi omnino & viles videri volunt: & cum omnium confessione primus, aut certè honoratior illis locus debeat: semper tamen infimum occupant, & labor planè incomparabilis est, vltterius eos vrgere. Subinde enim, instar equi pavidii aut refractarii, regrediuntur. Proinde honesta alicui societati multum cum huiusmodi hominibus & molesti negotii est, si quando ad ianuam aliquam ventum sit. illi enim nullo planè modo volunt præcedere. quin etiam iam in transuersum, iam retro abeunt, manibusque simul & brachiis sic pro se propugnât, sic se defendunt, vt ad tertium quemque gradum prælium cum iis inire, omnemque delectationem, & nonnunquam etiam negotium quod tractandum est, interrumpere sit necessarium.

Et quoniam ceremoniarum, quas nominamus *Ceremonia.* vocabulo, sicuti audis, peregrino, vtpote qui proprium non habeamus (eo enim maiores nostri indicant, ignotas sibi illas fuisse, cum ne nomen quidem iis potuerint imponere) cum inquam ceremoniarum, meo quidem iudicio, propter vanitatem suam, non longè à mendaciis & somniis absint: non inconcinnè vtraque in hoc nostro tractatu coniungere & componere poterimus, posteaquam hic de iis dicendi nobis offertur occasio. Narravit mihi aliquoties vir quidam bonus, solennitates illas, quas sacerdotes ad aram, in diuinis officiis erga Deum & res sacras usurpant, præcipuè ceremonias appellari. Quocirca, postquam homines primo cœpere sibi

mutuo modis quibusdam artificiosis, maiorem
 quàm decebat reuerentiam exhibere: se patro-
 nos & dominos inter se appellare: & in signum
 venerationis se inclinare, incuruare, demittere:
 item caput aperire: titulis quibusdam exquisitis
 alter alterum compellare: osculari manus, tan-
 quam illas sacerdotum more sacris initiassent:
 fuit fortè aliquis, qui cùm noua hæc & stulta
 consuetudo nomen haberet nullū, eam per con-
 temptum, vt credo, ceremoniam appellauit: sic
 uri computationes & concœnationes alicubi
 per ludibrium triumphos dixere. Hæc autem
 consuetudo sine dubio à nobis originem non
 habet, sed extranea est & barbara, & ante pau-
 cos annos, nescio vnde, in Italiam traducta. quæ
 misera iam re ipsa, & factis prostrata & imminu-
 ta, in verbis tantùm inanibus, & superfluis titulis
 incrementum & honorem suum habet colloca-
 tum. Sunt igitur ceremoniæ, si eorum, qui eas
 vsurpant, mentem intueamur, vana quædam si-
 gnificatio honoris, & reuerentiæ erga eos qui-
 bus contingunt, quæ sita est in simulatione &
 verbis, versaturque maximè circa titulos & for-
 mulas certas compellendi, assentatoriè excogita-
 tas. Dico autem, vanam hanc significationem
 esse, quia eos quoque, quos ex animo non reue-
 remur, studio quodam, oculis & auribus eorum
 gratificandi, hoc modo honoramus. Imo sunt
 nonnunquam, quos nec visos, nec auditos volu-
 mus, quos tamen, ne ab aliorū consuetudine re-
 cedere videamur, vocamus, hūc quidem illustris-
 simum,

fimum, illum excellentissimum virum: eodem-
 que affectu nos deditissimos aliorum seruos
 profitemur, quibus tamen, si animum consula-
 mus, mallems omnibus potius modis incom-
 5 modare quàm inseruire. Essent igitur ceremo-
 niæ non solùm, vt dixi, mendacia, verùm etiam à
 flagitiis & prodicione nihil differrent. Sed quia
 verba iam dicta, & huiusmodi tituli, vigor è suum
 iam pridem perdiderunt: & propter vsum eo-
 10 rum, quem ipsi introduximus, continuum, instar
 ferri, cuius acies hebetata est, vt plurimum dege-
 nerarunt: non vsque adeo accuratè & subtiliter
 in eorum significationem est intendendum, sic-
 uti vim aliorum verborum considerare sole-
 15 mus: neque etiam tanta cum efficacia & vigore
 sunt accipienda. Quodque hoc verum sit, ex
 eo manifestum est, quod vnicuique nostrum
 vsu venit quotidie. Nam si fortè in quempiam
 antea nobis non visum, incidamus, cum quo ca-
 20 suita ferente colloquendum nobis sit, non adhi-
 bita consideratione, quali aut quanto honore
 reuera dignus sit, plerunque ne nimis parum di-
 xisse videamur, plusculum illi tribuimus, eumq;
 tantùm, quia bene vestitus est, nonnunquam
 25 nobilem aut Dominum vocamus, etiamsi aut
 sutor aut tonsor esse postea deprehendatur. Et
 sicuti olim certos quosdam & peculiare titulos,
 Papæ aut Imperatoris priuilegio conces-
 sos, nonnulli habere solebant, qui ipsi tituli, si-
 30 ne offensione & iniuria priuilegiarii, silentio
 præteriri non poterant, neque etiam alteri, cui

tale priuilegium concessum non erat, sine lu-
 dibrio attribui: ita hodie quoque paullo libe-
 ralius & tituli illi, & alia honoris significatio-
 nes titulis non dissimiles, sunt usurpanda. Con-
 suetudo enim, domina nimis potens, hac in
 parte valde liberalia, nostra ætatis hominibus,
 priuilegia concessit. Hæc igitur consuetudo, quæ
 extrinsecus ita bella & speciosa videtur, reuera
 intrinsecus tota vana est, & in ostentatione &
 forma sine rebus, verbisque sine significatione
 vlla consistit. Neque tamen interim vel mihi,
 vel tibi licentia concessa est huiusmodi morem
 abrogandi. Quin etiam, quando hoc non tam
 nostrum, quàm temporis ipsius, in quo viuimus,
 peccatum est, ad eius obseruationem, non tamé
 sine aliquo discrimine, obligamur. Quamobrem
 considerandum est, quæ ceremoniæ vel utilitatis,
 vel vanitatis, vel etiam officii causa usurpentur.

Veritas. Omne autem mendacium quod propriæ utili-
 tatis causa dicitur, & fraudis & sceleris plenum,
 & proinde etiam inhonestum est. nunquam enim
 quisquam honestè est mentitus. Et in hoc
 delinquant adulatores, qui amicorum speciem
 induunt, nostrisque cupiditatibus, in quibuscun-
 que etiam rebus obsequuntur, non vt beneuo-
 lentiam sibi nostram concilient, sed potius vt
 beneficia à nobis consequantur: non vt nobis
 placeant, sed potius vt decipiant. Et quamuis
 hoc vitium fortè aliquibus vsu iucundum sit: ni-
 hilominus tamen, quia per se detestandum &
 noxium est, homines elegantes nequaquam de-
 get.

cer. Neque enim licitum est specie oblectatio-
 nis alteri nocere: & si, quemadmodum dictum
 à nobis est, ceremoniæ nihil aliud sunt quàm
 mendacia & adulationes, sit, vt quotiescunque
 5 lucri gratia eas adhibemus, non bonorum, sed
 perfidorum, flagitiosorumque hominum offi-
 cio fungamur. Quocirca talem ob causam nul-
 la ceremoniæ sunt vsurpanda. Reliquum est
 vt de iis quoq; dicamus, quæ vel ex debito fiunt,
 10 vel ex vanitate. Priores igitur illas, nimirum quæ
 ex debito fiunt, nequaquam conuenit, quo mi-
 nus fiant, negligere. Id enim qui facit, non so-
 lum displicet, verùm etiam iniurius est aliis. Et
 sæpenumero accidit, vt ad arma ventum sit,
 15 hæc vnam ob causam, quòd alter ab altero in via,
 non eo quo debuerat modo, honore esset affe-
 ctus. Maxima enim, vt dixi, vis est consuetudinis,
 eaque huiusmodi in rebus planè pro lege vult
 haberi. Quamobrem, qui vnum aliquem non
 20 infimæ conditionis hominem compellat nume-
 ro multitudinis, is nihil de suo ciuilitatis illi tri-
 buit: imo si singulari ad eundem numero ute-
 retur, aliquid illi debitum adimeret, eumque
 ignominia & iniuria afficeret, tali eum vocabu-
 25 lo, quo homines nihili & rustici nominari so-
 lent, appellando. Et etiamsi aliæ gentes & ara-
 tes hominum, his in rebus alias consuetudines
 habuerint: tamen hæc apud nos hoc tempore in
 vsu sunt. neque locus iam est disputandi, vtra
 30 harum duarum consuetudinum sit melior. Sed
 conueniens est, vt non tam bonæ quàm in præ-
Officiam.

sentia vſitataꝝ conſuetudini pareamus. Sicuti etiam legibus non optimis obedientiam præſtamus, eam ſolummodo ob cauſam, quòd vel Republica, vel alius, cuius ea poteſtas eſt, eas nondum correxerit, aut mutarit. Quod ſi ita eſt, ſi diligenter colligere oportet, quibus geſtibus & verbis vſitatum hodie ſit, iis in locis, vbi comoramur, cuiuſcunq; conditionis homines excipere, ſalutare, compellare, vt ea ipſi quoque in noſtro cum iis conuictu obſeruemus. Et quamuis fortè conſuetudine ſuorum temporum ſumus ille claſſis regiaꝝ præfectus, Petrum Regem Aragoniaꝝ in colloquio numero ſingulari compellet: tamen nos noſtris regibus ſuam vel Maieſtatem, vel ſerenitatem, tam in ſermone, quam per literas tribuemus. Sicuti enim ille conſuetudinem ſuorum temporum obſeruauit, ita nos quoque noſtraꝝ ætatis moribus immorigeri eſſe non debemus. Et quidem has ego debitas ceremonias appello. neque enim à noſtra voluntate aut libero arbitrio originem ſuam habent, ſed à lege, hoc eſt, communi conſuetudine nobis imponuntur. In iis autem rebus, quæ nullo cum ſcelere, ſed potius cum ſpecie quadam vrbaniſatis ſunt coniunctæ, oportet & decet communi conſuetudini obedire, eique nec diſputationem, nec litem mouere. Et etiamſi in ſignum reuerentiæ aliquid oſculari, propriè rebus ſacris conueniat: nihilominus tamen, ſi in tua regione vſitatum ſit, vt in digreſſu dicant: *Ego in ſignum obſeruantia qua te colo, manum oſcular: aut, ego*

totus sum tuus: aut, ego omnia mea obsequia sine exceptione tibi defero, licet iis arbitratu utaris, atque etiam abutaris tuo: si, inquam, his & similibus formulis uti moris sit, tu quoque non minus quàm alii iis uteris. Imo in valedicendo, & scribendo, alios salutare, & à te dimittere debes, non ut ratio, sed ut consuetudo postulat. neque ut quondam fieri solitum est, aut etià fieri oportuit, sed quomodo in præsentia fit. Nec est

quod dicas, vnde aut qua de causa hic est dominus? aut, nunquid hic fortè parochus meus est, ut osculari ei debeam manus? Is enim qui assuetus est, ut ab aliis vocetur Dominus, & qui ipse alios vocat Dominos, contemni se & ludibrio

haberi sentit, si eum proprio tantùm nomine, aut aliàs minus honorificè compelles. Et sicuti suprà dictū est, hæc ipsa dominii & seruitii, aliæque his similia vocabula, amaritiem suam magna ex parte iam pridem amiserunt, & quia quotidie

*in omnium ore versantur, instar herbarum aquæ iniectarum, ita macerata sunt & mollita, ut non tantopere auersari ea debeamus. quemadmodum faciunt rustici quidam insulsi, qui epistolas Cæsarib. & regibus mittendas, hoc modo censent inchoandas: *Si tu & liberi tui valent, bene est, ego quidem valeo.* suæque huius opinionis rationem afferunt, quòd olim Latini in suis ad Rempubl. Rom. literis eodem exordio vsi sint. Quibus si quis attendere, atque eo modo regredi velit, is pedetentim seculum illud priscum, quo homines frugibus destituti, glandibus vescaban-*

tur, esset introducturus. In his tamen ipsis, quas debitas nominamus, ceremoniis, certæ quædam regula sunt obseruanda, ne quis homo vel vanus, vel superbus esse videatur. Et primò quidem regionis, in qua quis uiuit, ratio est habenda: non enim omnis consuetudo cuilibet regioni bona & conueniens est. Et fortasse id quod hac in parte Neapolitanis, quorum ciuitas vitis insigni nobilitate & dominis singulari auctoritate conspicuis abundat, in vsu est, id ipsam Lucensibus & Florentinis, qui magna ex parte mercatores aut nobilitate minus illustres sunt, & apud quos nec Dux, nec princeps, nec dynastes est ullus, nequaquam conueniret. Ita quidem, ut mores Neapolitanorum magnifici & pomposi Florentiam translati, instar vestium Gigantis pygmæo indutarum, superflui & nimii sint futuri. Sicuti etiam Florétinorum mores, cum nobilitatis Neapolitanæ moribus comparati, sua fortè natura miseri & nimis exiles essent futuri. Et etiãsi magnates Veneti, ratione publicorum officiorum, penè supra modum mutuis se honoribus prosequantur; non tamen idcirco ciuibus Rhodiginis aut Asulanis conueniet, ut iisdem in mutua obseruantia solennitatibus frustra utantur. Quamuis, si rectè memini, tota illa vicinia, in huiusmodi nugas & ineptias non nihil prolapsa sit, vel propter ocium quo fruicitur, vel quod ab vrbe Veneta, domina sua, idiptum acceperit. Libenter enim vnusquisque vestigiis domini sui, etiam causa non cognita, insistit. Præterea habenda est

est quoque ratio temporis, ætatis & conditionis, cum illius apud quem utimur his ceremoniis, tum etiam conditionis nostræ. Et quidem apud homines, qui occupationibus distinentur, 5 planè eas abrumpere, aut certè quantū fieri potest, imminuere, & significatione potius eas indicare, quàm re ipsa exprimere oportebit. Id quod in aula Romana optimè præstare sciunt. Verùm in aliis quibusdam locis, hæ ipsæ ceremoniæ feriis negotiis magno impedimento sunt, præterquam quòd tædio quoque molestissimo non 10 carent. *Tege caput*, dicit fortè iudex aliquis, cui propter negotiorum multitudinem parum aut nihil est vacui temporis. Alter verò postquam 15 certis quibusdam gestibus, & magno pedum strepitu, suam illi reuerentiam declarauit, tandem ex aliquo, satis longo, interuallo respondet: *Mi domine, bene habet, mihi tecto capite non est opus*. Cui nihilominus dicit iudex, *Tege 20 quæso caput*. At ille bis aut ter, iam in hoc, iam in illud latus se contorquens, & magna cum gravitate in terram vsque se demittens, demum dicit: *Peto à tua dominatione, ut quod officii ratione debeo, id facere mihi liceat*. Et quidem 25 tam diu durat hæc concertatio, tantumque in eam temporis infumitur, ut iudex breuiori quoque spacio omnibus negociis eo se mane potuerit expedire. Quocirca etiam si vnusquisque inferioris ordinis, tuo iudici aut magistratui honorem 30 debeat exhibere: tamen cum tempus id non patitur, ille ipse honor immodicus, maximo cum

odio est coniunctus, & propterea planè eum aut fugere, aut certè modum illi adhibere oportebit. Sed neque iuuenibus eadem inter se, quæ natu maioribus ceremoniæ conueniant: neque etiam plebeios, aut mediocris conditionis homines decet, easdem ceremonias, quibus magnates uti inter se solent, vsurpare. Sicuti etiam magnæ virtutis & excellentiæ viri huiusmodi ceremonias nec crebro adhibere solent, nec iis adhibitis delectari, aut easdem ab aliis præter modum exigere, utpote ita affecti, ut non facile cogitationes suas rebus inanibus possint intendere. Opifices quoque & infimæ sortis homines operam dare non debent, ut erga superiores & dynastas multis & nimis solennibus ceremoniis utantur. eas enim illi ut plurimum auersantur. Potius enim obedientiam, quàm honorem ab hoc hominum genere requirere, & expectare sibi videntur. Proinde is quoque seruus errat, qui domino sua officia & studia defert. Dominus enim contemni se, suumque dominium & potestatem quasi in dubium à seruo vocari arbitratur, quasi verò ipsi aliquid ministro suo vel mandare, vel iniungere non liceat. Hoc igitur ceremoniarum genus liberaliter vsurpari debet. Quod enim quis ex debito alteri præstat, id solutionis loco ab eodem accipi solet, neque multa illi, qui id facit, gratia habetur. sed qui plusculum quam tenebatur hac in parte facit, is amabilis & magnificus esse censetur. Videor mihi aliquando audiuisse de celebri quodam & eximio poëta,

poëta, qui dicere sit solitus, eum qui humaniter homines complecti, amanterque cum iis conuerfari poffet, exigua forte magnum fibi lucrum comparare. Circa ceremonias igitur eodem modo verfaberis, quo fartor circa pannos, quos ita forfice fua difcindit & concinnat, vt veftes laxiores potius quàm corpori nimis adftrictas inde conficiat: neque tamen ita, vt caligæ in faccos, aut pallia conuertantur. Et fi hac in parte, decora

10 quadam liberalitate, maximè erga eos, qui conditione te inferiores funt, nonnunquam vtaris, homo vrbanus & elegans vocabere: fi etiam fimile quippiam apud superiores vfurpes, ita, vt hominem ingenuũ decet, moratus effe diceris.

15 fed fi quis in hoc nimius & quali prodigus effet, illum omnes tanquam vanum & leuem incufarent, imo fortè aliquid grauius eidem poffet contingere, nimirum vt fimul pro nebulone, nugatore, aut etiam adulateore haberetur. quo

20 quidem vitio nullum effe deteftabilius, nullum quod hominem liberalem & nobilem magis deformet. Et quidem hoc tertium genus effe cere-

Vanitas.

moniarum, quæ omnino à noftra voluntate, & non à confuetudine proueniunt. Hic igitur in

25 mentem nobis reuocemus, quod initio dictum effe, nimirum ceremonias fua natura initio non fuiffe neceffarias: imo omnia melius fine iis fieri & expediri potuiffe. id quod ante annos non ita multos apud nos in vniuerfum fiebat. Verùm

30 aliorum morbi nos quoque vt multis aliis, ita hac quoque inualetudine infecerunt. Quapro-

pter postquã hac in parte vsitata iam consuetu-
 dini morem gessimus, omne id quod reliquum
 est, quidpiam superfluum, & quoddam quasi iam
 licitum mēdacium est: etiamsi olim nequaquam
 id fuerit permissum, sed veritum, & proinde et-
 iam animis nobilibus, qui huiusmodi ineptiis
 & nugis speciosis minimè delectantur, res hæc
 molesta admodum sit & tædiosa. Et scito, quòd
 ego in meo hoc tractatũ contendo, exiguæ
 meæ scientiæ diffidēs, aliorum quoque præstan- 10
 tium & me eruditionum iudicia inquisuerim, è
 quibus deprehendo, regem quendam Oedipum,
 è regione sua eiectum, Athenas aliquando, ad re-
 gem Theseum vitæ suæ, cui inimici insidiaban-
 tur, conseruandæ gratia venisse. Cũ autem 15
 in conspectu Thesei iam versaretur, audiuisse
 eum loqui (nam cœcus erat) filiolarum suarum, cui-
 us vocem agnoscebat, atque ideo rationem non
 habuisse, vt primo regem Theseum salutaret, sed
 amore paterno cõpulsus, ad filiolarum amplexum 20
 primo se cõuertisset. Eo autem errore postea ani-
 maduerso, Oedipum se Theseo hoc nomine ex-
 cufare, & veniam petere voluisse. Bonum verò
 illum & sapientem regem, illius sermonem in-
 terripuisse, atque his eum verbis compellasse: 25
 35 Bono sis animo mi OEdipe: ego enim vitam
 30 meam non tam verbis aliorum, quàm pro-
 priis meis factis studeo illustrare. quæ qui-
 dem sententia etiamnum animo teneri debet.
 Et etiamsi valde placeat hominibus, si ab aliis
 honore afficiantur, tamen si animaduertant te
 singu-

Oedipum a-
 pud The-
 seum.

singulari quodam & artificioſo modo honora-
 ri, non ſolum acerbè id ferunt, verùm etiam ſe
 inſuper deſpectui illis eſſe cognoscunt. Illecebræ
 enim illæ, ſiue potius adulationes, præter alia ſua
 ſcelera & vitioſitates, etiam hunc defectum ha-
 bent, quòd palpatores illi aperto quodam indi-
 cio declarent, quod is, cui ipſi ſuis illis blanditiis
 inſidiantur, vſque adeo vanus & arrogans ſit, &
 præterea vſque adeo ſtupidus, hebes & ſimplex,
 10 vti ipſum inſecare & capere non ſit difficile. Ce-
 remoniæ quoque vanæ, exquisitæ & ſuperflua
 adulationem ſuam occultare non poſſunt. ſunt
 enim illæ ita manifeſtæ, & ab vnoquoque cog-
 nitæ, vti, qui lucri ſui gratia illas adhibent, præter
 15 ea, quæ ſupra de eorum flagitiis dicta ſunt, inſu-
 per etiam aliis moleſti ſunt & exoſi. Verùm e-
 nimvero eſt quoddam aliud genus hominum,
 ceremoniis huiusmodi deditorum, qui ex iis pe-
 culiarem quandam artem & mercaturam fa-
 20 ciunt: ſuamque illam ſapientiam quaſi libris &
 rationibus certis habent comprehenſam. Cui-
 dam enim hominum generi familiariter annu-
 ent: alteri arridebunt: eum qui nobilior eſt, in-
 ſellam collocabunt, minus nobilem in ſcabellū:
 25 quas ipſas ceremonias ex Hiſpania in Italiam
 translatas eſſe exiſtimo. Sed à noſtra terra malè
 acceptæ, parè admodum prouenerunt. Siqui-
 dem accurata hæc nobilitatis diſtinctio apud nos
 moleſta eſt. quapropter nemo ſe indicem con-
 30 ſtituere debet, qui decīdat, vter altero ſit nobi-
 lior. Neque etiam more meretricio venales eſſe

debent ceremoniæ, aliæque amoris & beneuo-
 lentia significationes. quod ego multos magna-
 tes in aulis suis facere conſpexi, qui de industria,
 & quidem ſtipendiorum loco, certis quibuſdam
 ceremoniis miniſtros, & familiares ſuos infelices
 demulcebant. Et proſecto illi, qui ſupra quàm
 decet, ceremoniarum uſu delectantur, idipſum
 ex quadam leuitate & vanitate faciunt, tanquam
 homines nullius precii. Et quoniam huiuſmo-
 di ineptias, quæ tamen aliquo modo in oculos
 incurrunt, & bellæ videntur, non uſque adeo
 difficile eſt addiſcere; illi ipſi magno quodam ſtu-
 dio eis incumbunt. Res autem grauioreſ, utpo-
 te tanto oneri impareſ, diſcere nequaquam poſ-
 ſunt: atque ideo optarent hominũ inter ſe con-
 uerſationẽ vniuerſam in hiſ nugis conſumi: tan-
 quam ii, qui nihil poſſunt amplius, quiq; ſub cor-
 tice aliquantulum ſpecioſo nihil habent ſucci, &
 ſi attingaſ, ſtatim rugoſi quodammodo & mucidi
 deprehenduntur: eamque ob cauſam, illiſ per
 optabile eſſet, hominum inter ſe commercia &
 actioneſ, vltra ſpecioſa hæc principia ſe non ex-
 tendere, atq; horũ quidem maximum inuenieſ
 numerum. Alii verò in verbis & geſtibus arti-
 ſicioſiſ ideo tam multi ſunt, ut eo modo prauæ,
 ageſtiſ, anguſtæq; ſuæ naturæ defectuſ ſupple-
 ant: cum recordentur, ſi, ut reiſa ſunt, ita verbis
 quoque ſint reſtriçti & feri, ſe aliis hominibuſ
 fore omnino intolerabileſ. Hoc quidem tibi ve-
 rè affirmo, tuque idipſum ita ſe habere experie-
 riſ, quòd non ob aliud, ſed fermè ob alterutram
 harum

harum caularum superflua ista ceremoniae tam immodicè vsurpentur: quae tamen ipsae vt plurimum plerisque hominibus sunt molestae. impediunt enim, quo minus suo quis modo & arbitrio viuere, id est libertate, quam quilibet praeter omnibus aliis rebus appetit, frui possit.

De aliis, aliorumque rebus & negotiis non est malè loquendum, etiam si tum nobis aures, & libentissimae & attentissimae praeterberi videantur, idque propter inuidiam, quam vt plurimum alter in alterius bona &, honores concipere consuevit. Tandem tamen vnusquisque à boue fœnum in cornu habente sibi cauet. Auersantur enim homines amicitiam maledicorum, existimantes eos, id quod de aliis apud nos loquuntur, id ipsum de nobis dicere apud alios. Quidam etiam, qui singulis aliorum verbis se opponunt, deque iis disputant & altercantur, eo ipso indicant, se naturam hominum non satis cognitam habere.

Amat enim quilibet victoriam, & se tam in sermone, quam in negotiis vinci agerrimè patitur: praeterquam quòd libenter aliis reclamare, non amicitiae, sed inimicitiae opus est. Quocirca is qui in sua cum aliis conuersatione amabilis & iucundus esse expetit, non ita promptas in ore habebit has voces: *Non est verum: Nihil minus ita seres habet vt dico:* & alias his non dissimiles. neque etiam facile pignore deposito certabit: imo potius plurimum in hoc studii conferet, vt aliorum opinioni, praesertim in rebus non magni momenti, facile accedat. Damnosa enim est

Modestis
linguae.

in hoc genere victoria. siquidem victor ille qua-
 stionis alicuius friuolæ, sæpè numero interim
 iacturam facit coniunctissimi amici, simulque
 aliis ita efficitur exosus, vt consuetudine eius vti
 non audeant, ne singulis horis configere cum
 eo cogantur. Interim agnominibus non satis
 honorificis passim eum insectantur, cum alius
 eum cerebrosum, alius pertinacem, alius omni-
 scium, alius doctorem subtilem nominat. Quòd
 si tamen quis nonnunquam à præsentis sodalicio
 ad disputandum inuitetur, is id ipsum faciet sua-
 uis quodam modo: neque ita dulcedinis victoriæ
 audis erit, vt eam cum quadam ingluuie, lurco-
 nis instar, cupiat deglutire, sed vnumquemque
 in sua opinione relinquere conueniet, & vtri iu-
 stam vel iniustam sententiam defenderint, id vel
 ex suffragiis partis maioris, vel etiam magis im-
 portunæ definiti, eidemque victoria vltro con-
 cedi debet. Vt videlicet non tu, sed alius is sit,
 qui prælietur, se defatiget, & sudore præter
 modum totus diffluat: qui quidem mores ho-
 minibus honestè educatis minimè conueniunt,
 adeo quidem, vt odium & malevolentiam alio-
 rum sibi eoncitent. Quid quòd iidem, propter
 deformitatis suæ dedecus, quod per se animis be-
 ne compositis graue & molestum est, plurimum
 soleant displicere? qua de re paulò post fortè
 mentionem faciemus. Interim tamen bona
 pars hominum ita misericè in hac victoria sibi
 placet, vt, quomodo aliis placeant, vel displiceat,
 planè non cogitent. Et vt se subtiles, intelligen-
 tes,

tes, & sapientes esse demonstrent: iam suum aliis
 dant consilium, iam eisdem reprehendunt, iam
 cum iisdem disputant, eorumque sententiam ita
 magno conatu oppugnant, vt à verbis ferè ad
 5 verbera deueniatur, cum nulla vnquam nisi pro-
 pria sententia illis probetur. Suum verò aliis
 consilium non requisitum communicare, nihil
 aliud est, quàm dicere, se longè sapientio-
 rem esse
 eo, cui consulitur, eidemque suam imprudè-
 10 & ignorantiam exprobare. Quamobrem id non
 apud quoslibet nobis notos, sed tantum apud
 necessarios, & interiori quadam familiaritate cõ-
 iunctos fieri debet. Item apud eos, quibus præ-
 sumus, quorumque inspectio & cura nobis est
 15 commissa: vel certè etiam apud extrarium, si for-
 tè magnum illi periculum impendat. Sed in
 quotidiana cum aliis conuersatione cauendū est,
 ne nostra aliis consilia immodicè obtrudamus:
 aut nos de ipsorum necessitatibus curiosè sollici-
 20 tos esse ostendamus. In quem quidem errorem
 incidūt multi, & vt plurimum minus intelligen-
 tes. Rudes enim & insulsi qui sunt, rarò admo-
 dum, in rebus quas agunt, mentem ab oculis &
 aliis sensibus seuocant, aut iustum suis cogitatio-
 25 nibus tempus impendunt: vrpote eius generis
 homines, quibus nō multa accuratius disquiren-
 da, aut exanimanda incumbant. Verum quomo-
 docunque se ista habeant, certè, qui passim con-
 silia sua depromit, ea que quasi disseminat, is eo
 30 ipso non obscurè hanc opinionem præ se fert,
 prudètia alios destitui, se verò abundare. Et certè

reperias nonnullos, qui in hac sua sapientia ita
 mirificè sibi placent, vt ipsorum cõhortationi-
 bus nolle obtemperare, nihil aliud sit, quàm præ-
 lium cum iis inire velle. Dicunt enim, *Bene est:*
tenuiorum consilia apud opulentos locum non ha- 5
bent. Item, *ille est homo sui consilii.* Item, *ille mihi*
dicto audiens esse recusat. Quasi verò non ma-
 ioris arrogantię sit, velle vt alii tuis consiliis vtan-
 tur, quàm si alius certis de causis suum consilium
 tuo anteponat. Peccatum etiam huic non diffi- 10
 mile committunt ii, qui aliorum defectus corri-
 gere, aut etiam reprehendere conantur: quique
 controuersias omnes sua sententia finire volunt,
 & vnicuique leges præscribere. *Hoc fieri non*
oportet: item, *tu tali iam verbo usus es, deinceps, si* 15
sapis, ab huiusmodi dictis & factis abstine. Item,
vinum quod bibis, tibi non est salubre, potius rubro
vino uteris. Item, *hoc eccligmate & illis trochiscis*
tibi in hoc morbo est utendum. Atque ita repre-
 hensionis & correctionis suę nullum statuūt mo- 20
 dum. Prætereamus iam eos, qui aliquando alie-
 nis ex agris lolium euellere vehementer elabo-
 rant, cum agros interim proprios sentibus & vr-
 ticis totos occupari faciliè sinant: quos quidem
 audire, cum magno fastidio & molestia est con- 25
 iunctum. Et sicuti pauci aut nulli reperiuntur,
 qui ab animo suo impetrare hoc possint, vt indi-
 uida quadam vitæ consuetudine, vel cum me-
 dico, vel cum sacerdote, multo minus cum iudi-
 ce rerum capitalium coniungi velint, ita etiam 30
 nemo est, qui cum istis familiariter audeat con-
 uersari.

uerfari. Amat enim quilibet libertatem, qua isti, perpetuum quasi magisterium exercentes, alios spoliant. Quamobrem consuetudo parum grata est, ita promptum & cupidum esse alios corrigendi, & quasi pro imperio aliquid illis præscribendi: eaque rectius ludimagistris & parentibus relinquitur, apud quos tamen quàm inuiti hac ipsa de causa & filii, & discipuli commorentur, ignotum tibi esse non potest.

- 10 Rideri etiam, aut ludibrio haberi omnino nemo debet, etiamsi tibi sit inimicissimus. Maioris enim contemptus indicium videtur esse illud, quod fit deridendo, quàm quod fit inferendo iniuriam. Fiunt enim iniuriæ vel ex ira, vel ex alia
Ludibriū.
- 15 quapiam cupiditate. Et nemo est, qui vel iram animo concipiat contra eum, aut propter id, quod ipse nihil facit: aut qui illud quod in vniuersum aspernatur, appetat. Atque ita quem iniuria afficiunt, eum precii non planè nullius censent: ludibrio autem habitum, aut flocci, aut ne flocci quidem faciunt. Cùm enim aliquem ludibrio, ruboris & ignominix illius causa, afficimus, non tam nostrum aliquod commodum & utilitatem, quàm voluptatem & oblectamentū spectamus. Quam ipsam ob causam in vita communi ab omni ludibrio ignominioso planè est abstinendum. id quod parum accuratè faciunt ii, qui aliis sua, quibus laborant, vitia exprobrant, aut verbis, aut gestu, & re ipsa. quemadmodum multifaciunt, qui aut blasfos, aut loripedes, aut gibbosos, vel lingua, vel ridicula sui corporis cõfor-

matione imitantur. item, qui alterum quòd vel
 deformis, vel distortus, vel inconspicuus, & pu-
 fillus est, derident. vel de alterius parum appositè
 dictis, cum risu & exultatione sibi gratulantur:
 aut libenter alios rubore suffundūt. quæ quidem 5
 consuetudines admodum molestæ cum sint, me-
 rito suo sunt exosæ. Illis autem non valde dissi-
 miles sunt irrisores isti, quibus volupe est, quos-
 libet alios exagitare & deridere, non tam igno-
 minia & contemptus, quàm propria voluptatis 10
 gratia. Et scito, quòd nulla differentia foret, inter
 ludibrium & lulum, nisi propositum & scopus
 vtriusque esset diuersus. Qui enim ludit alterum,
 is id ipsum recreationis gratia facit: qui verò eum 15
 ludibrio habet, facit id ex despicientia. quamuis
 hæc duo vocabula in sermonibus & descriptioni-
 bus quotidianis ferè confundantur. Sed tamen
 qui alterum ludibrio habet, ex eius ignominia si-
 bi ipsi voluptatem quærit: qui verò eundem lu- 20
 dit, ex eius errore non tam voluptatem percipit
 quàm recreationem. Hic enim ipse, etià ex eius-
 dem hominis ludibrio ignominioso magnum
 fortè cruciatum & dolorem sustineret. Ego cum
 in pueritia mea aliquousque in præceptis gram-
 maticis progressus essem, recordor me didicisse, 25
 quòd Mitio, licet incredibili quodam & sibi ipsi
 mirando amore Æschinum complecteretur, ta-
 men nihilominus eum nonnunquam ludendo
 seipsum oblectarit, vt cum hoc modo secum ille
 loquitur:

Cur non ludo hunc aliquantisper?

Ex

Ex quo apparet, rem vnam eandemque, &
 apud vnum eundemque hominem factam, se-
 cundum mentem & propositum facientis, iam
 ludum, iam ludibrium censerì posse. Quia au-
 tem voluntas nostra aliis aperta esse non potest,
 res parum utilis est, in quotidiano cum aliis com-
 mercio artem tam dubiam & suspectam exerce-
 re. Imo multo magis auersandum, quàm ex-
 petendum est nomen irrisoris. Sape enim nu-
 10 mero hìc quoque, quod in ludo, iocoque fieri so-
 let, contingit, vt alter iocosè alterum percutiat:
 quas tamen plagas ille accipit loco contumeliæ,
 atque ita à iocis ad pugnas deueniatur. Eodem
 modo is, quem alter recreationis & familiarita-
 15 tis causa ludit, nonnunquam id pro ignominia
 & probro habet, & indignatur. Mitto iam quòd
 ludus iste quædam est deceptio. Vnicuique au-
 tem à natura hoc insitum est, vt doleat, sicubi er-
 rauerit, aut deceptus sit. Quocirca multis de cau-
 20 sis videri alicui possit, eum qui benevolentiam
 & amorem aliorum cupidè desiderat, titulum
 magisterii in aliis ludendis & exagitandis valde
 expetere non debere. Verum quidem est; non
 posse nos vllò modo vitam hanc mortalem &
 25 ærumnosam absque recreatione & quiete tra-
 ducere: & quia ludi & ioci hilaritati & risui, &
 quæ consequitur, recreationi causam præbent,
 amamus ferè eos, qui hac in parte sunt cauillato-
 res faceti & iuendi. Atque ideo contrarium
 30 videntur esse verum, nimirum hoc, quòd in com-
 muni bus hominum congressibus, iocis non-

nunquam & diceris ludere omnino cōueniat.
 Equidem sine dubio, ii qui modo quodam dulci
 & amabili alios ludere norunt, præ aliis, qui id
 facere nequeunt, sunt amabiles. Sed hîc rerum
 sanè complurium ratio est habenda. Et quoniam
 iocanti propositum est, etiam ex eius, quem in
 precio habet, errore hilaritatem captare: opus
 est, vt error, in quem alterum vult conuicere, ta-
 lis sit, vt neque insignis aliqua ignominia, neque
 graue aliquod damnum ei sit coniunctum. Aliàs
 enim iocationes ab iniuriis difficulter possent
 discerni. Præterea sunt nonnulli, cum quibus
 propter naturæ suæ duritiem intractabilem nul-
 lo modo est iocandum. Similiter in rebus gra-
 uibus iocari non debemus, multo minus in fla-
 gitiosis. Videtur enim is, qui tale quid facit, im-
 probitatem, ludum, iocumque esse existimare.
 Quocirca non credo, quòd Lupus ille Vberti
 imminuerit facti sui turpis ignominiam: imo
 quod eam ioculari quadâ improbitate excusan-
 do, suamque ignauiam præ se ferendo, effecerit
 multo grauiorem. Is enim, licet castellum Late-
 rinum posset defendere: tamen cùm videret, se
 ab hostibus aggere facto circūuallari, subito ca-
 stellum illis tradidit, dicens, naturam lupi non
 ferre, vt in clausis, septisque locis maneat. Vbi
 enim risui locus nō est, ibidem iocari quoque &
 nugari minimè decet. Præterea quoque scien-
 dum tibi est, quòd quidam ioci sint mordentes,
 quidâ non mordentes. De illis sufficere tibi volo
 sapientis cuiusdam præceptum, qui dicebat, ioc-
 cos

- eos instar ouium, non instar canum auditores mordere debere. Si enim morsus insit caninus, iocum iam nō amplius iocum esse, sed potius iniuriam. Leges etiam in omnibus fermè ciuitatibus volunt, vt is, qui dicto aliquo grauiter iniurioso alterū incessit, grauiter quoq; puniatur. Et fortè non fuisset inconueniens, simili modo non leuem castigationem in eos constituere, qui specie iocorum, vltra quàm decet, alios mordent.
- 10 Hominis autem bene morati est ratiocinatione sua colligere, quòd lex quæ de iniuriis sancit, etiam ad iocos istos aculeatos se extendat, atque ideo raro, & quàm fieri potest lenissimè, dentis huiusmodi dictis vtetur. Supra hæc omnia sciendum est, iocos siue mordendi vim habeant, siue eadē destituantur, nisi subtiles sint & faceti, auditores non modo nō oblectare, sed iisdem afferre tædium. aut si omnino rideant, fieri id, non propter iocum, sed propter iocantem. Et
- 20 quia nihil aliud sunt ioci, quàm ingeniosa quædam fallacia: fallacia autem res subtilis est & artificiosa: exerceri ea commodè non potest, nisi ab homine acuta & prompta sagacitate, & ea quidem quæ ex improviso se exerat, præstante.
- 25 Ideoque non conueniunt hominibus plebeiis, stupidis & tardis: imo fortè non vnique eorum, qui bono ingenio abundant. Ioci enim potius in peculiati quadam promptitudine, venustate, & celeribus animi motibus consistunt.
- 30 Quæ de causa viri prudentes hac in parte, nō tam quid velint, quàm quid possint considerant: &

postquam semel atque iterum viribus ingenii
 sui adhibitis, huius rei periculum fecerunt fru-
 stra: intelligentes se parum ad id aptos esse, desi-
 stunt, & nolunt in hoc exercitio plus laboris in-
 sumere, ne idem fortè illis, quod asino illi Æso- 5
 pico vsu venit, cōtingat. Quòd si ipse mores alio-
 rum accuratè examines, facilè deprehendes, id
 quod dico verum esse: nimirum iocationes non
 decere eum qui velit, sed eum solummodo, qui
 possit. Videas autem quosdam ad vnum quod- 10
 que verbū, aliud quoddam, & sæpe etiam quod
 nullius significationis est, vocabulum in prom-
 ptu habere: alios syllabas vocabulorum friuolo
 & fatuo quodam modo permutare: alios dicere
 aut respondere aliter quàm expectabatur, & id 15
 quidem sine aliqua subtilitate, aut venustate gra-
 tiola. *Ubi est dominus? in suis vestibus, nisi for-
 tè lauet. Quomodo sapit vinum? quasi esset hu-
 midum. Quomodo editur hoc alimentum?
 ore.* Quo etiam pertinere videtur illud prologi 20
 Plautini:

Hos quos videtis stare hic captiuos duos,

Illi qui stant, si stant hic ambo, non sedent.

Qui modi iocandi omnes, quod intellectu ti- 25
 bi faciè est, viles sunt & plebei. Verùm disputa-
 re qui ioci maximè venusti & lepidi sint, qui mi-
 nus, nō est in præsentia nostri instituti. hoc enim
 ab aliis doctoribus & artificibus multo me me-
 lioribus copiosè est explicatum. Et insuper cūm
 ipsi ioci è vestigio satis magnum & certum suæ 30
 venustatis & gratiæ habeant testimonium: pa-
 rum

rum admodum hoc in genere poteris errare, nisi forte supra modum amore tui ipsius sis excacatus. Siquidem vbiunque iocus est facetus & elegans, ibidem subito hilaritas est, & risus non vulgari cum admiratione coniunctus. Quare si rux argutix risu assidentium non fuerint approbata, deinceps argutari desine. penes te enim huius rei, non penes auditorem est defectus. Siquidem auditores prompto, venusto, & subtili responso vel dicto quasi sollicitati, etiam cum volunt, risum continere non possunt, sed rident etiam inuiti. à quibus tanquam veris legitimisq; iudicibus nemo appellare debet ad seipsum, aut rursus id, quod male antea successit, experiri.

- 15 Neq; etiam vel dicendum vel faciendum quippiam est modo abiecto, inconuenienti & scurrili, vt aliis risum excitemus, qualia sunt oculos & os distortere, sannionumque ineptias gesticulando representare. Nemo enim vt aliis placeat, seipsum vilem & abiectum facere debet. Hæc enim ars est non viri nobilis, sed gestulatoris & morionis. Itaque plebei illi & vulgares iocorum modi non sunt imitandi. Neque etiam stultum, aut iriociis scurrilibus insultum te finges:
- 25 sed is, qui potest, suo tempore aliquid quod bellum & nouum, & non ita facile omnibus obuium sit, proferet: qui verò id non potest, tacebit. Ex motibus enim animorum ista proueniunt: quæ si gratiosa sint & venusta, de animi dextertate & moribus eius qui dicit, signum & testimonium perhibet, quod quidem aliis supra modum

Scurrilitas.

placere solet, & illos ipsos caros & amabiles reddere. Si verò contrarium obtinent, contrarii quoque inde nascuntur effectus. Videntur enim illi similes esse a finis delicias facientibus, aut crasso alicui & ventricoso choreas ducenti, vel tunica deposita saltanti in palæstra.

*Narratio-
nes iocosa.*

Rhetorica.

Sunt etiam alii quidam honestæ iucunditatis & oblectationis modi, tantum in sermone consistentes, hoc est, quando lepor ille est non tam in salibus, qui ut plurimum breuitate gaudent, 10
quàm in proluxa & continuata oratione, quæ & rectè ordinata, & bene expressa esse debet, ita ut ingenia, consuetudines, gestus & mores eorū, de quibus sermo est, repræsentet: & ut is, qui auscultat, nō tam audire illam narrationem, quàm 15
rem ipsam quæ narratur, sicuti gesta est, coram oculis intueri sibi videatur. Id quod optimè facere norunt viri & mulieres in Boccatio: quamuis nonnunquam nisi fallor, magis signatè & propriè res turpiculas exprimant, quàm vel ma- 20
tronæ, vel viro honesto conueniebat: eodem ferè modo, quo comœdiæ agi solent. Si igitur narrare aliquid velis, necesse est, ut aliquam vel fabulam, vel rem nouā, vel historiam quam commemorandam tibi sumis, bene animo infixam 25
teneas, & simul verba parata & in promptu habeas, ne subinde narrationem interrompere, & iam de re ipsa, iam de personarum nomine, iam de instrumentis alios percontari, aut eorundem auxiliū implorare cogaris. Quòd si etiam aliquid, 30
quod inter plures dictum vel factum est, commemorare

morare velis, non ita loqueris: *Ille dixit, & mox: Ille respondit.* Hæc enim pronomina omnibus personis conueniunt, atque ideo qui auscultat, facile in errorem inducitur. Conuenit igitur, vt is qui aliquid narrat, nomina propria ponat, eaque postea inter se non permutet. Præter hæc quoq; recitator iste cauere debet, ne in sua narratione earum rerum mentionem faciat, quæ silentio præteritæ si essent, ipsa fabula non minus, aut etiam magis iucunda fuisset futura. *Is de quo loquor, fuit huius aut illius filius, qui habitat in via Iacobeæ, nostine hominem? habuit is uxorem huius vel illius filiam, macilentam illam, quæ in S. Laurentii sacris interesse solebat, cur non nosses? certè si hanc non nosti, nullam noueris.* Item: *Bellus quidam & procerus senex, qui prolixam casariem alebat, an non recordaris?* Quia si alteri quoq; idem euenisset, quod huic euenit: tota hæc quantumuis longa inquisitio, parum fuisset utilis, imo etiam valde odiosa auscultantibus. qui cum ad integram rei inchoatæ cognitionem cupidè properent, tu facis, vt huic ipsorum desiderio mora iniiciatur. Talia fortè apud delicatos auditores essent illa amatorculi Plautini. *Hic mihi est Megadorus auunculus. Meus fuit pater Antimachus, ego uocor Lyconides. Mater est Eunomia.* Parum enim ad rem præsentem facere videbatur tam accurata & proluxa progeniei enumeratio. Imo ego à magno quodam & peregrino dicendi magistro uti-
 le quoddam hac de re didici præceptum, quod tale est: Debere fabulas primò componi & ordi-

nari in animo nominibus fictis, & postea de-
 mum propriis personarum nominibus adhibitis
 commemorari. illa enim secundum personarum
 qualitatem, hæc verò ex voluntate parentum,
 aut eorum quorum interest, hominibus impo-
 nuntur. Qua de causa is qui in præmeditatione ti-
 bi fuit Auaritia, ille ipse in narratione erit aliquis
 ciuium tuorum, Tantalo aut Euclioni non dissi-
 milis, si modò de illo vniuersalis omnium in tua
 patria talis erit opinio, qualis antiquitus de Tan-
 talo aut Euclione esse solebat. Quòd si in regio-
 ne vbi tu commoraris, non habebis personam
 tibi cognitam, quæ tuo instituto congruat: ita
 conformare rem omnem debebis, vt alio in loco
 contigisse videatur: atque ita nomina pro libitu
 tuo confingere. Verum quidem est, quòd ma-
 iori cum voluptate audiatur, magisque oculis
 nostris obuerferetur, id quod dicitur, euenisse ho-
 minibus nobis notis, præsertim si euentum tale
 sit, quod moribus ipsorum conueniat: quàm id
 quod accidit extraneis, & nobis ignotis. Ratio
 hæc est, Cùm enim scimus certum quempiam
 hominem talia facere solers: credimus etiam fa-
 cilis ea ipsum fecisse, eumque quasi præsentem
 recognoscimus: cùm idem non contingat in ex-
 traneis. In narratione prolixiori, sicut etiam in
 alio quocunque sermone, verba debent esse illu-
 stria, ita, vt à quouis ex præsentis sodalitis facile
 possint intelligi: insuper etiam ratione soni &
 rei significata bella. quocirca si inter hæc duo
 liberatibi electio est, potius dices, *Ego duos meos*
facti

*Dicitur
 v. borsum.*

- fuisti habeo conscius, quam testes.* Item satius est dicere, *Iouem alpes niuibus conspergere, quam conspuere.* Item, *ex animo molestiam eicere, quam euomere.* quia ita si loqueris, dicta tua simpliciter accipientur: neq; ob ambiguitatē in sensum aliquē turpem, aut præposterum trahentur. Sed neque in imaginationem rei alicuius spurcæ & obscenæ auditorem induces. Et etiam si fieri possit, ut nonnunquam præstantissimi poetæ, & alii viri sapientia excellentes in scriptiōibus suis parum hæc obseruarint: tamen hac in parte, in qua de amabili cum aliis conuersatione, & vitando odio agitur, nulla eorum autoritas esse debet. Sed ut ad priora redeamus, dico verbis clari & significantibus esse utendum: quod fiet, si prudenter noueris eligere ea, quæ in patria tua nata sunt, modò ne sint vsq; adeo antiqua, ut rancida quoque & exolera sint, & tanquam vestes lacerae & contritae, iam abiecta in vsu esse desierint. Talia in Latina lingua sunt, *potesse, caluier, fua, leuasso.* Quinetiam id ipsum consequeris, si verba quibus uteris, erunt simplicia, non ambigua. nam in ænigmatum cōformatione voces homonymæ construuntur: ut in *Asinaria* Plauti,
- 25 *Nunc me illuc ducis, ubi lapis lapidem terit,*
Ubi viuos homines mortui incurfant boues.
- Eodem pertinet, ut verbis utamur, quantum fieri potest, maximè propriis, & rem quam ostendere volumus, significantissimè exprimentibus, & quæ quàm minimum aliis quoque rebus accommodari possint. Ita enim sit, ut res ipsæ vi-

deantur representari, & non tam verbis, quàm digitis ipsis demonstrari. Ita equi proprium est hinnire, canis latrare, porci grunnire, tauri mugire, ouis balare, apri frendere, serpentis sibilare. Cùm igitur genuina & propria in sermone cum aliis vocabula vsurpanda sint: nemo potest cum eo commodè colloqui, qui linguam, quæ in vsu est, non intelligit. Quare etiamsi hospes aliquis linguam, qua utimur, non teneat: tamen eius causa nostram loquelam non debemus 10 corrumpere. Sicut simii quidam ineptientes, magno cum nisu eius linguam vsurpare conantur, cum quo sermones conferunt, atque ita omnia dicunt perperam. Inde sæpenumero contingit, vt Germanus cum Belga belgicè, & Belga 15 pompæ & venustatis gratia cum Germano loquatur germanicè. Vbi nihilominus audièti longè facilius est animaduertere, vtrumque illorum linguam vti peregrina, quàm risum continere, quem nouæ illæ ineptiæ, è bucca eorum exeuntes, magnopere irritant. Aliena igitur lingua tum demum utemur, quando, necessitate aliqua nostra urgente, vt ab altero intelligamur, valde nobis opus est. Sed in communi cum aliis conuictu tantum patriam linguam adhibebimus, etiamsi 25 ea aliis melioribus longè inferior & ignobilior censeatur. Bauarus enim aliquis multo commodius sua lingua, quamuis ea minus habeatur coccinna, loquetur, quàm lingua Misnica, aut quauis altera. Nunquam enim, etiamsi maximè in 30 eo elaboret, ita bene illi se offerent propria & pecu-

peculiariorum eius linguæ vocabula, sicuti iis, qui in
 Misnia nati sunt, ea se offerunt. Quod si omnino
 quis eorum quibus cum loquitur, rationem ha-
 bere velit, eamque ob causam à singularibus istis
 5 vocabulis, de quibus iam dictum est, abstinere,
 eorumq; loco alia generalia & communia vsur-
 pare: eius certè sermones hoc nomine multo
 minus erunt incundi. Porrò quilibet vir hone-
 10 stus cauebit sibi à verbis patum decentibus & in-
 quinatis. Honestas autem vocabulorum consi-
 stit, vel in eorū sono & voce, vel etiam in eorum
 significatione. Sunt enim vocabula nonnulla res
 honestas significantia, & tamen nihilominus in
 ipsa voce & sono videtur sentiri aliquid inhonē-
 15 sti. Vbi igitur verba huiusmodi leuiter quoque
 suspecta se offerunt, solent fœminæ honestiores
 in eorum locum alia magis decencia substituere.
 Etiam si reperies nonnullas, non optimè mora-
 20 tas, quibus satis crebrò & inconsideratè verbum
 quodpiam excidit, ob quod, si de industria apud
 ipsas nominaretur, ipsæ quoque erubescerent.
 Quocirca mulieres, quæ bene moratæ sunt, vel
 etiam haberi volunt, diligenter non solum à
 factis, verum etiam à dictis inhonestis sibi caue-
 25 bunt, neque solum ab iis quæ talia sunt, verum
 etiam ab iis quæ talia esse possunt, aut etiam tur-
 pia, indecora, & impura videri. Sciendum quo-
 que est, etiam si duo vel plura vocabula nonnun-
 quam rem eandem significant, quòd tamen al-
 30 terum altero magis aut minus sit honestum.
 Verbi gratia, non inhonestè dici posset, *Cum*

muliere pernoctauit : sed si eandem sententiam alio & magis proprio verbo exprimes, auditu id inhonestum esset futurum. Ita fœminas atque etiam viros bene moratos decet, meretrices nominare mulieres impudicas, atque ita de cæteris. Neque solùm fugienda sunt verba inhonesta & impura, verùm etiam abiecta & vilia, & id iis maximè in locis, vbi de rebus magnis & illustribus sermo est. eamque ob causam meritò reprehendi videtur Poëta quidam aliàs non ignobilis, qui cùm splendorem cœli sereni describere vellet, dixit: *Et sine fece dies*. Vocabulum enim tam humile & putidum, rei tam splendidæ & illustri, meo quidem iudicio, non conueniebat. Neque etiam *solem lucernam mundi* commodè quis dixerit: hæc enim vox fœtorem olei & culinæ legenti repræsenterat. Huc pertinent plurima quæ in ore omnium sunt prouerbia, quorum sententia quidem bona est, sed verba fordibus vulgi sunt inquinata: id quod vnusquisque ex sermone quotidiano facillè intelligit. In narrationibus ergo longiusculis ea quæ dicta sunt hactenus, sunt consideranda, imò alia quoque nonnulla, quæ multo expeditius à tuis magistris, & ex arte Rhetorica addidiceris. Inter alia etiam opus est, vt te assuefacias ad verba elegantia, modesta & iucunda & quibus nihil insit saporis amari. Potius enim dices: *Ego pro dignitate verbis exprimere hæc non potui*: quàm, *Tu me non intelligis*. Item fatius est ita loqui, *Cogitemus aliquantulum an res sic se habeat*: quam dicere, *Tu erras*.

aut,

aut, *Ita serus non habet*: aut, *Tu hac non intel-*
ligis. Honeſta enim & amabilis conſuetudo eſt,
 alium excuſare, etiam in eo, in quo intelligis iu-
 re eum culpaſci poſſe. Imo etiam ſi amicus tuus
 ſolus errauerit, tamen eum errorem vtrique ve-
 ſtrum facies communem, cumque eius partem
 aliquam tibi aſcripſeris, tum demum ipſum ad-
 monebis, aut reprehendes, hoc aut ſimili modo
 loquens: *Nos vehementer erramus*: item, *Nos*
 10 *non recordati ſumus, vt heri hoc vel illud face-*
remus: etiam ſi ille ſolus, non tu, eius rei fuerit
 oblitus. Illa quoque verba quibus nonnunquam
 homines inciuiles apud alios vtuntur, cum aiunt,
ſi modo ea que loqueris vera ſunt, ſupra modum
 15 dedecent. Neque enim vſque adeo facile alteri-
 rius fides in dubium eſt vocanda. Quin ſi quis
 forte aliquid tibi promiſerit, quod poſtea non
 præſter, inconueniens eſt dicere: *Soluisti fidem*.
 niſi forte ad id faciendum, vel extrema neceſſi-
 20 tas, vel exiſtimationis tuæ deſenſio te impellat.
 Quòd ſi idem te deceperit, dicere poteris, *forte*
obliuione circumuentus meum hoc negotium non
expediſti. Aut ſi oblitus ſit, potius dices, *Tu fa-*
cere hoc non potuiſti: aut, *Fortè tibi in mentem iam*
 25 *non venit*: potius dico, quàm, *Tu tradidiſti illa*
obliuioni: *Tibi vt promiſſis ſtares, cura non fuit*.
 Hæc enim & huius generis verba aculeos quos-
 dam habent, & veneno quodam doloris & con-
 tumeliæ ſunt imbuta: vſque adeo quidem, vt ii,
 30 qui crebrò huiusmodi dicteriis vtuntur, homi-
 nes aſperi & rigidi habeantur, & vnusquisque

eorum consortium ita fugiat, sicuti, vt ne à senti-
 bus aut tribulis pungatur, refugere solet. Et quo-
 niam cognoui non nullos prauæ cuidam, & insci-
 tæ consuetudini obnoxios, hoc est, qui adeo cu-
 pidi & auidi essent garrindi, vt ne quidem cer-
 tam aliquam sententiam animo comprehende-
 rent, multo minus verbis explicarēt, sed eam in-
 citato cursu præterirent, instar canum venatico-
 rum, qui ob nimiam celeritatem, feram nõ com-
 prehendant: idcirco sine vltiori deliberatione, 10
 hoc quoque tibi indicabo, de quo fortè, quia om-
 nibus manifestum est, admonitionem institui,
 fuerit superuacaneum. est autem tale. Nullum
 vnquam sermonem inchoandum esse, nisi prius
 eius, de qua dicendum est, rei formam animo cõ- 15
 ceperis. Sic enim oratio tua partus erit legitimus,
 non abortus. Quòd si præceptum hoc meum
 non fueris aspernatus, nunquam tibi eueniet, vt
 alios salutans, in eorum nominibus erres, aut pe-
 tere cogaris, vt alter suum tibi nomen suggerat. 20
 Neq; etiam opus erit, vt ipse cum risu dicas, *Hem
 ego non dico bene: sic & sic me dicere oportuit;* aut
 vt lingua quasi impingens satis diu balbutias, do-
 nec aliquod verbum inuenias, id quod cum au-
 dientium intolerabili molestia est coniunctum. 25
 Cauendum quoque est, vt vox tua non sit rauca
 neque aspera: neue per risum, aut alias, stridorem
 rotarum in plaustro imitetur. Inter oscitandum
 quoque sermo est cohibendus. Ipse quidem non
 ignoras, non posse nos in nobisipsis efficere, vt 30
 nostro arbitrio vellinguam expeditam, vel bo-
 nam

nam vocem habeamus: sed tamē, qui aut balbus aut raucus est, non præ omnibus aliis garrulus & vocalis esse debet, sed potius linguæ suæ defectum silētio & auscultatione emendare. Quamuis studio quoq; adhibito vitia illa naturæ aliquādo minui queant. Indecorum quoque est instar præconis edictum aliquod proclamantis, vocem attollere: aut etiam eandem ita deprimere, vt exaudiri ab auscultante non possit. Quod si prima

10 vice verba tua exaudita non sint, atque ideo eadem fortè sint repetenda: secunda illa vice neque submissius loqui debebis, neque etiam iusto vehementius vociferari, ne, ideo quod semel dicta denuo iteranda fuerint, bilem tibi indices

15 commoueri. Verba quoque in oratione ita collocari debent, sicuti vsus sermonis quotidiani postulat: nimirum vt neque sint inuoluta & intricata, aut nimis ambitiosè huc & illuc traiecta, quod multi ex affectatione quadam venustatis

20 facere solent quorum quidem sermo similior est verbis alicuius Notarii, qui instrumentum Latinè à se conscriptum lingua vernacula aliis prælegit, quàm orationi hominis alterius, patria sua lingua vtentis. Oratio quidem ita traiecta & per-

25 turbata nonnunquam iis qui versus faciunt, congruit, sed in sermone familiari semper indecora est. Neque solum à Poëticis loquendi modis in familiari sermone abstinendum est, verùm etiam à pomposa illa in publico dicendi ratione. id

30 enim nisi fiat, insuauis & tædii plena erit oratio: etiam si maioris fortè artificii sit, orationes illas

solennes habere, quàm priuatim cum altero colloqui. Sed tamen hoc ipsum suo loco est referuandum. Quia per plateas qui incedit, saltare nõ debet, sed ire. etiamsi enim ire possint omnes, saltare verò non item: tamen id nuptijs magis congruit, quàm viæ. Ab hoc igitur pleno ostentationis sermone tibi cauebis. Neque tamen volo, vt propterea ad abiectam illam & vilem loquendi rationem, qua infima fex plebis, in quæ cerdones baiuli & loricæ sunt, vtitur, te assuefacias: sed potius vt sermonem hominũ bene moratorum & nobilium imiteris. quod ipsum quomodo fieri possit, aliqua ex parte superius tibi demonstraui. Si nimirum de materia neque vili, neque friuola, neque sordida, neque abominanda sermocinabere. Item si ex verbis tuæ linguæ noueris eligere ea, quæ maximè sunt pura propria, bene sonantia, quæque quàm optimã significationem habeant, nulliusque rei vel turpis, vel sputæ, vel vilis recordationem animo insinuent. Item si illa ipsa verba concinnè inter se construes, ita vt non fortuito inter se coaceruata & confusa, neque etiam obscura quãdam diligentia in mensuram & pedes certos coacta videantur. Si item operam dabis, vt ea quæ dicenda sunt, prudenter & distinctè proferas, & res diuersas & valde dissimiles inter se non coniungas. Præterea si in sermone neque ita lentus eris, vt aliquis in mensa, qui rerum omnium est satur: neque ita auidus, vt quispiam famelicus: sed si ita loqueris, vt homo moderatus facere debet.

*Præcepta
Rhetorices.*

bet. Siitem litteras & syllabas cum conuenienti quadam dulcedine proferes (sed id tamen non more pædagogici alicuius, qui in ratione legendi & litteras coniungendi pueros informat) neque
 5 verba vel manducantium instar dentibus conficies, vel ea inter se conglutinata & compacta quasi degluties. Hæc igitur & alia eius generis præcepta si accuratè memineris, libenter & cum voluptate alii te audient: & tu ipse eum digni-
 10 tatis locum, qui viro honesto, beneque educato ac morato conuenit, cum laude obtinebis. Multi præterea sunt, qui finem dicendi facere non possunt, & sicuti naui ventorum impulsu primo concitata, etiam velis contractis non subsistit:
 15 ita ipsi quoque certo quodam impetu incitati cursum continuant, & licet materia dicendi illis desit, tamen idcirco non desinunt, sed aut iam antea dicta denuo inculcât, aut quidquid in buccam venit, temere effutiunt. Nonnulli quoque
 20 tanta & tam insatiabili dicendi quasi ingluuie laborant, vt alios locuturos interpellent. Et sicuti nonnunquam in rusticorum fimetis videmus, pullos gallinaceos alios aliis ex rostellis grana præripere: ita isti sermonem inchoatum alteri
 25 ex ore auferunt, & ipsi mox incipiunt sermocinari. qui profectò ita aliis bilem concitant, vt potius manus quàm verba cum illis conferere expectant. Etenim si accuratè rem perpendas, nihil est quod citius & facilius alterius iram prouocet,
 30 quàm si desiderium & voluntas eius, etiam circa rem minimam, ex improuiso impediatur. vt si

oscitandi gratia os aperias, & id subito ab altero
 tibi comprimatur. Aut si lapidis proiiciendi cau-
 sa dextram iam sustuleris, & alter à tergo tibi, ni-
 hil tale cogitanti, eam inhibeat. Sicuti igitur hi
 & multi alii his similes, propositum & volunta- 5
 tem aliorum impediētes modi, etiam in ludo &
 ioco ingrati, & fugiendi sunt: ita in dicendo quo-
 que satius est, aliorū desiderium adiuuare quàm
 impedire. Quocirca si quis iam totus in eo erit,
 vt factum aliquod commemoret, indecorum 10
 est, si tu inchoatam narrationem illi corrumpas,
 aut dicas te id ipsum scire. Vel si in historia illius
 suæ progressu mendaciolum aliquod insperse-
 rit, tu nequaquam hoc illi, neque verbo, neque
 gestu exprobrabis, vel etiam caput quatiēdo, aut 15
 oculos distorquendo, id quod multi facere so-
 lent, qui confirmant amaritiam illam mendacii
 nullo se modo sustinere posse. Sed hæc non vera
 huius rei causa est, sed potius acrimonia & acer-
 bitas rusticæ & asperæ ipsorum naturæ, quæ illos 20
 in mutua sermonum & officiorum communi-
 catione ita acerbos reddit, vt quilibet eos auer-
 setur. Molesta etiam cōsuetudo est, alterius ver-
 ba quæ in ore habet, obstrependo interrumpere,
 quod quidem tantopere ei, qui id patitur, placet, 25
 quantopere placeret, si te aliquis pleno cursu ad
 metam contendentem subito retraheret. Neq;
 etiam conuenit, vt alio quopiam loquente, tu,
 vel noui aliquid monstrando, vel præsentium at-
 tentionem aliorum seuocando, efficias, vt ab 30
 auditoribus neglectus deferatur. Neque enim
 decet,

deceat, vt non à te, sed ab aliis inuitatos tu dimit-
 tas. Attentus quoque esse debebis, cùm alii te-
 cum colloquantur: ne subinde tibi opus sit dice-
 re, *quid ais? quomodo dicebas?* quo quidem vi-
 5 tio multi laborant, cùm tamen hoc non minori
 cum loquentis molestia sit coniunctum, quàm
 si inter eundem pedes saxo alicui impingeret. Hi
 modi omnes, & in vniuersum quidquid cursum
 dicentis ex directo, vel transuerso potest inhi-
 10 bere, est fugiendum. Quòd si quis in loquendo
 tardior sit, non debebis illum anteuertere, aut
 verba ei suppeditare, tanquam tu opulentus sis,
 cum ille sit egenus. Multi enim hoc in malam
 partem accipiunt, & ii præsertim, qui se valde di-
 15 fertos esse sibi persuadent. atq; ideo arbitrantur,
 sibi non tantum à te tribui, quantum sibi tribu-
 endum esse ipsi opinantur: teque in ea arte cuius
 scientiam profitentur, aliquid ipsis velle sugge-
 rere. Perinde vt mercatores nonnulli faciunt,
 20 qui ignominia loco habent, si quis eis suam of-
 ferat pecuniam, quasi ipsi non habeant, aut pau-
 peres sint, aut certè aliorum ope indigeant. Et
 scito quòd vnusquisque sibi ipsi videatur bene
 loqui posse, etiam si fortè aliqui modestia causa
 25 id negent. Neque ego diuinare possum, quæ
 causa sit, quòd qui minimum scit, ferè plurimum
 loquatur. à quo ipso, id est, à nimio sermone, vt
 homines morati sibi caueant, conueniens est,
 præsertim si non maxima sint intelligentia. idq;
 30 non solùm ideo quòd difficile sit, vnum eundem-
 que simul & multa loqui, & non multum erra-

re: sed etiam quòd is qui eo modo verbosus est, certo quodam modo iis qui audiunt, excellentior esse videatur, sicut præceptor suis discipulis habetur præstantior. quocirca indecorum est, si quis hac in parte maiorè, quàm par est, excellentiam sibi ascribat. In hoc autem peccatum non solum multi homines, verum multæ quoque nationes incidunt, garrulæ & loquaces. Væ iis auribus, quas semel illæ apprehenderunt, suisque ineptiis patere cogunt.

Taciturnitas.

Iam sicuti sermo immodicus fastidium parit, ita etiam nimia taciturnitas odiosa est. Ibi enim tacere, vbi alii per vices loquuntur, nihil aliud videtur esse, quàm ad conuiuium pro sua parte symbolum nolle conferre. Et quoniam loqui est alteri audienti suum animum aperire: ex aduerso qui tacet, videtur aliis velle esse ignotus. Quamobrem sicut ii, qui in solennitatibus & festis suis multum bibere, seque inebriare consueverunt, remouere à se solent eos, qui non bibunt: ita mutos quoque istos in lætis & amicis cõgressibus nemo libenter videt. Periuicunda igitur cõsuetudo est, si alternatim suo quilibet loco & loquatur & taceat.

*Polycletus
omnisque
mon.*

Fuit iam pridem in Peloponneso, quod ex antiquis historiis patet, bonus quidam vir & statuarius, qui propter nominis sui celebritatem, ut ego existimo, Polycletus, id est, artifex clarissimus, est cognominatus. Is in extrema senectute opusculum quoddam confecit, quo omnia artis suæ, quam ipse rectissimè tenebat, præcepta est

est complexus: demonstrans in eo, quomodo membra corporis humani metienda essent, vnumquodque seorsim, vel etiam respectu alterius considerando, vt conuenienti symmetria sibi mutuo corresponderent. Quod suum volumen ille Canona seu Regulam appellauit, indicare volens, quòd secundum eam, tanquam legem quandam, omnes statuas deinceps ab aliis sculptoribus faciendas exigere & conformare deberent: sicuti trabes, lapides, & muri quoque ad certam quandam regulam examinantur. Sed quoniam dicere, res multo facilius est quàm facere: & præterea maior pars hominum, & maximè illiterati, semper sensus potius exteriores in promptu habent, quàm mentem & intellectum, atque ideo quod proximum est, melius res singulares & exempla, quàm res vniuersales seu syllogismos & ratiocinationes animo comprehendunt: iccirco excellens ille, quem diximus, sculptor rationem habēs naturæ artificum, generalibus præceptis intelligendis non satis accommodatæ, & simul suam in ea parte excellentiam facturum illustriorem, de marmore optimo sibi prospexit, ex quo diuturno labore statuam formauit, ea membrorum inter se symmetria omnibusque sui partibus ita absolutam, vt antea libri sui præceptis id exposuerat. Et sicuti tunc librum, ita iam statuam quoque suam Regulam appellauit. Vtinam verò hoc ita iam Deo placitum esset, vt, ex istis duabus rebus, quatuor vtramque nobilis ille artifex perfectè tenuit, altera so-

Iammodo mihi concederetur. nimirum vt tan-
 tum libello hoc meo debitam, eius quam trado
 artis mensuram, possem complecti. Nam alter-
 rum illud, vt in meipso & moribus meis ideam
 quoque & exemplum, quod præceptis iam datis
 perfectè respondeat, oculis subiiciam tuis, illud
 inquam deinceps fortè à me fieri non potest.
 Quandoquidem iis in rebus, quæ ad mores ho-
 miuum formâdos pertinent, non satis est, scien-
 tiam & regulam certam habere, sed opus est
 eas actu & vsu quotidiano repræsentare, id quod
 vno quasi momento, & breui temporis spacio
 acquiri non potest. Verùm permulti, per inquam
 multi anni, quorum tamen paucissimi, vt vides,
 reliqui mihi sunt, ad hoc requiruntur. Neque ta-
 men hanc ob causam meis hisce præceptis minus
 fidei tribues. Bene enim quis alteri eam viam
 potest monstrare, per quam iter faciens ipse er-
 rauit. Imo qui aberrarunt, fortè multo accu-
 ratius obseruarunt, & memoria tenent diuerticula
 illa fallacia & incerta, quàm alius quispiam, qui
 semper via recta & regia incessit. Quòd si in pue-
 ritia mea, cum animi adhuc teneri sunt & flexi-
 biles, ii, quos mei curam habere oportuit, mo-
 res meos, sua fortè natura duriusculos & rudes,
 rectè & commodè flectere, mollire & expolire
 sciuissem: talis fortè ex eorum disciplina pro-
 diissem, qualem ego te, qui non minus quàm fi-
 lius mihi carus es, efficere & conformare hoc tẽ-
 pore elaboro. Etiam si enim magna vis sit natu-
 ræ: nihilominus tamen ea vsu & exercitatione
 sapissi-

vsu & re-
 claratio na-
 tura prava
 dominetur.

sapissimè superata est, vel saltem emendata. Verum tamen quàm fieri potest, citissimè inchoanda est hæc disciplina, qua vitiiis naturæ obuiam eatur, eaque prius retundantur, quàm illorum vis & 5
 robur nimium inualescant. Id quod plerique nequaquam faciunt. Imo etiam cùm cupiditatum suarum impulsu à recto itinere declinant, & sine vlllo eis resistendi studio, quo illæ rapiunt, sequuntur, credunt tamen se naturæ obedi-
 10 dire. Quasi verò ratio non sit homini naturalis. Imo recta ratio tanquam regina & magistra potestatem habet mores & consuetudines corruptas mutandi, ipsamque naturam, si quò inclinēt, aut etiam aliquando labatur, subleuandi. Verùm
 15 nos vt plurimum rationi non auscultamus, atq; ita etiam vt plurimum iis, quibus eam Deus non concessit, id est bestiis, similes sumus. In quibus tamen ipsis nihilominus aliquid agit & operatur ratio, non quidem ipsorum propria, qua per se
 20 planè destituuntur, sed nostra. id quod in equis potes animaduertere, qui sæpenumero, imo semper potius natura sua feri & indomiti essent futuri, & tamen equis eos reddit non solum mansuetos, verùm etiam præter hoc quasi
 25 doctos & moratos. Multi enim succussores futuri essent, quos ille vt tollutim incederent assuefaciens, gradarios reddidit. Idem ille similiter multos equos docet, iam stare, iam currere, iam in gyrum ire, iam saltare, & ea omnia equos etiam
 30 iam addiscere non ignoras. Quod si igitur equi, canes, volucres, & multa alia animalia magis et-

iam quàm hæc, sunt fera, alterius rationi se submittunt, eique obediunt: eaque quæ natura sua non sciebant, discunt: & quantum conditio illorum fert, quodâmodo prudentia & virtute prædita, non quidem natura sed consuetudine, evadunt: quanto meliores nos futuros credendum est, si rationis nobis propriæ præceptis aures dociles adhibeamus. Sed sensus nostri amant & appetunt præsentem voluptatem, qualiscunque ea sit: molestiam verò omnem odio habent, & à 10
 se cupiunt amovere. Atque ideo rationem, quæ amara ipsis videtur, insuper fugiunt. quandoquidem non de voluptatibus, quæ sæpenumero noxiæ sunt, illis providet, sed potius de honesto & bono, quod semper cum molestia & sapore 15
 amaro, maximè in iis, qui gustandi quoque vim corruptam habent, est coniuncta. Quatenus enim secundum sensus inter nos mutuo vivimus, similes sumus misero alicui ægrotanti, cui omnis cibus, quantumvis delicatus sit & suavis, vide- 20
 tur esse amarus aut salsus, atque ideo ancillæ aut coquæ, quæ hac in parte planè extra culpam sunt, stomachatur. Non enim cibi, sed suam propriam amaritudinem sentit, cui linguam, quæ gustatus instrumentum est, habet involutam. 25
 Sic ratio quoque, quæ per se dulcis est, nobis non suo, sed nostro sapore vitioso videtur amara: atque ideo tenerorum delicatorumque more gustare eam nolumus, nostramque vilitatem his ferè verbis occultamus. Quod naturæ ne- 30
 que calcaria, neque freni possunt adhiberi, qui-
 bus

bus illa vel incitetur vel contineatur, atque ideo
 finendum esse, vt, quocunque fert impetus, li-
 berrimè ruat. Profectò si aut boues, aut asini,
 aut fortè etiam porci, sermonis vsus haberent,
 ¶ credo ego, quod sententiam magis inhonestam
 & absurdam, quàm hæc est, proferre vix potuis-
 sent. Certè etiam in virili & decrepita ætate es-
 semus pueri: & cani iam, non minus, quàm pue-
 ri, vanis & nugatorijs ineptijs dediti essemus, ni-
 si ratio esset, quæ vnà cum ætate in nobis crescit,
 & adulta iam, nos quasi ex bestiis homines facit:
 ita quidem vt in sensus & appetitus nostros vim
 & potentiam suam exerceat. Et si quando fines
 honesti in vita & moribus transeamus, id non
 ¶ tam defectui naturæ, quàm nostræ malitiæ est
 adscribendum. Quod cum ita sit, falsum est,
 quòd contra naturam frenos aut magistros non
 habeamus. Imo eorum duos habemus, quo-
 rum alter est vsus, alter recta ratio. Verùm sicuti
 20 paullò antè tibi dixi, non potest ratio ex malè
 morato bene moratum efficere sine exercitatio-
 ne & vsu, quem parit & adfert tempus. Quia ipsa
 de causa, maturandù est, vt rationi auscultare in-
 cipiamus, non solùm ideo, quòd tum aliquis plus
 25 temporis habeat assuefacièdi se, vt talis fiat, qua-
 lis ab ea esse iubetur: atque ita quasi illius dome-
 sticus & familiaris sit: verùm etiam quòd ætas
 tenera, & nullis adhuc vitijs inquinata, facilius
 quolibet colore imbuatur: atque adeo res illæ,
 30 quibus à primis vnguiculis aliquis assuevit, in
 dies magis magisque soleant placere. Eamque

*Principium
 obia.*

*Theodorus
tragedum.*

ob causam aiunt, Theodorum quendam nobilem tragedum semper in actione fabularum suarum primum esse voluisse: etiam si alium quempiam, ante se recitaturum, vilem, nulliusque præ se existimationis esse intelligeret. Existimabat enim, spectatores, primis illis auditionibus quas acceperant, beneuolos iam familiaresque factos, non facile ullam aliam, quamuis meliorem, esse probaturos. Quia verò ob causam iam dictam, facere non possum, ut facta mea dictis exactè congruant: id quod Polycletus faciebat, qui quod docebat, re ipsa quoque poterat præstare: satis mihi sit aliqua ex parte quid fieri debeat, dixisse: postquam agendo id ipsum exprimere omnino non possum. Sed quia ex aspectu rebrarum cognoscitur quid sit lux, & ex silentio percipitur quid sit sonus: sic meos hos mores parum gratiosos, & quasi obscuros contemplando colligere poteris, quale decus & lumen sit morum iucundorum & laudabilium. Ut igitur ad ipsum nostrum propositum, cui iam iam finem imponemus, reuertamur: dicimus quòd mores festiui & iucundi sint, qui aliquem ex sensibus delectant, vel saltem neque sensus, neque appetitum, neque imaginationem, eorum quibus cum viuimus, aliqua afficiunt molestia. Et de iis quidem hucusque verba fecimus.

*Vanusus &
Charu.*

Verum insuper sciendum tibi est, quòd homines valde expetentes sint pulchritudinis venustæ & concinnæ: & ex aduerso à rebus turpibus, monstrosis & deformibus planè abhorreant.

reant. Et quidem hoc priuilegium nobis peculiare est: alia enim animantia, quid venustas aut concinnitas sit, intelligere non possunt. Quocirca hoc ipsum tanquam non commune nobis cum bestiis, sed generi nostro proprium, per se magnificere & carum habere debemus. Atque id longè magis illi, qui præ aliis hominibus intelligentes sunt, tanquam ii qui ad decus pulchritudinis considerandum magis sint idonei.

10 Et quamuis, quid pulchritudo sit, difficulter ad vnguem explicari possit: vt tamen nihilominus notam aliquam, eius quod illa est, habeas, scire te volo, quòd ibi, vbi mensura conueniens est partium inter se, & inter partes & totum, ibidem

15 fit pulchritudo. eamque rem, in qua symmetria *Quid pulchritudo.* ista deprehenditur, verè pulchram possumus appellare.

20 Atque ideo, quod aliàs ex viro quodam docto & rerum multarum scientia conspicuo didici, pulchritudo, vt plurimum vnum quidpiam esse solet: deformitas autem ex aduerso multam complectitur. sicuti id in facie bellarum & venustarum iuuenularum potes animaduerrere.

25 in ea enim omnia sic sunt formata & disposita, vt ad illam vnam solummodo faciem constituendum creata esse videantur. id quod in deformibus contingit nequaquam. Si enim quæpiam fortè oculos habeat grâdes & emissitios, nasum exiguum, malas inflatas, os intortum, mentum prominens, cutem fuscam: ea videtur, non vnus alicuius fœminæ faciem habere, sed eam per partes ex multis faciebus compositam. Reperias

quoque nonnullas, quarum singula membra seorsim cōsiderata, sunt pulcherrima: sed omnia simul inter se collata inuenusta sunt & deformia: non aliam ob causam, quā quod partes illæ seorsim pulchtæ, non vnus illius, sed plurimarū sunt fœminarum, forma præstantium: ita quidem vt hoc ab vna, illud ab altera mutuo accepisse videntur. Et fortè pictor ille, cū puellas Calabras nudas est contemplatus, nihil aliud fecit, quā vt membra corporis speciosi consideraret in multis, quarum illa hoc, illa alterum ab vna quapiam perfectæ pulchritudinis muliere commo- dato accepisset. Si enim effecisset, vt vnaquæque suum, quod acceperat, membrum restitueret, & ipse omnia illa vnum in corpus collata, denuo concinnè inter se coagmētaret: talem & sic vnitam Helenæ pulchritudinem esse debere sibi imaginabatur. Neque volo vt cogites hoc tantum in facie & membris corporis humani euenire. imo id in sermone & actionibus eodem planè modo euenit. Vt si matronam aliquam nobilem & ornatam videres ad riuulum, in via publica supellectilem suam culinariā lauātem: etiam si ea planè aliena esset, tamē in hoc tibi displiceret, quod non vnus solummodo, sed plurimum effigiem repræsenteret. Siquidem re ipsa fœmina lauta & nobilis esset: opera autem ipsius essent mulierculæ alicuius plebeie & impuræ. Neque tamen ideo à muliere ista vel odor vel sapor ingratus, vel sonus aut color aliquis iniucundus ad te perueniret, neque aliās appetitui tuo

tuo molestiam illa exhiberet: verum per se in-
 titus ille mos, & actio ab huiusmodi muliere alie-
 na, tibi esset displicitura. Quocirca decet, vt ab
 his quoque inconditis & inconuenientibus mo-
 5 ribus tibi caueas, & id quidem pari aut etiam ma-
 iori cum studio, quam ab illis, de quibus hacten-
 us tibi dixi. Quandoquidem multo difficilius
 est cognitu, quando in superioribus illis quis delinquit,
 quam quando in his. quia faciliores per-
 10 ceptu videntur esse actiones sensuū, quam actio-
 nes intellectus. Sed tamen nihilominus satis sæ-
 pè accidere potest, vt id, quod sensibus displicet,
 etiam displiceat intellectui, verum non eandem
 ob causam. Id quod suprâ tibi dicebam, cum de-
 15 monstrarem, quod quilibet vestire se deberet
 eo modo quo in præsentia vestiuntur alii, ne for-
 tē eos vel reprehendere, vel corrigere velle videret-
 ur. quod ipsum non tantum appetitui mul-
 20 torum hominum, qui laudis sunt cupidi, mole-
 stum est: sed etiam iudicio virorum intelligen-
 tium displicet. Vestes enim seculi, quod mille
 annis nostro fuit prius, non conueniunt perso-
 næ hoc iam seculo viuenti. Similiter molesti &
 ingrati aliis sunt ii, qui more agasonum & auri-
 25 garum vestiuntur, ita quidem dissolutè, vt tho-
 rax cum caligis configere velle videatur. Vsq̃
 adeo vestes illæ corporibus suis sunt inhabiles.
 Eundem in modum multa sunt superius enume-
 rata, quæ fortē hîc etiam rectè repeti possent,
 30 cum in iis modus & mensura illa non seruetur,
 de qua in præsentia loquimur, neque in iis tem-

pus, locus, res & personæ ita concinnè, vt oportebat, inter se vnita sint & congruant. Nam ex his quoque hominum mentes suam oblectationem, voluptatem, & iucunditatem percipiunt. Sed malui ea ibi potius inter se coniungere, & tanquam sub sensuum & appetitionum vexillum mittere, quàm intellectui eadem assignare: vt eo facilius ab omnibus cognosci possent. Aliquid enim sensu percipere, aut appetere, vni quisque potest: rectè autem intelligere vniuersalia, & id maximè, quod iam pulchritudinè, iam concinnitatem, iam venustatem vocamus, non est cuiusuis. Quamobrem nobis non satis esse debet, vt aliquid bene faciamus: verùm in hoc etiam incumbere debemus, vt id fiat venustè. Venustas verò nihil aliud est, quàm quædam quasi lux, quæ ex rerum bene compositarum, & concinnè, ratione totius, partium inter se distributarum congruentia effulget: sine qua quidem symmetria bonum quoque non est bellum: & ipsa pulchritudo non est venusta & gratiosa. Et quemadmodum opsonia quantumuis bona & salutarifera, inuitatis placitura non essent, si saporem aut nullum haberent, aut vitiosum: ita nunquam hominum quoque mores, etiamsi per se nulli noceant, nihilominus inepti sunt & acerbis: nisi quis vnà cum iis dulcedinem illam addiscat, quæ, sicuti credo, gratia & venustas appellatur. Quocirca quodlibet vitium propter se, & nullam aliam ob causam, displicere nobis debet. sunt enim vitia res vsque adeo indecoræ & inconue-

Non satis est
 bene quid
 facere, nisi
 etiam fiat
 venustè.

conuenientes, vt animi moderati & sibi constantes ex eorum dedecore molestiam & redium persentiscant. Quapropter eum qui in conuersatione cum aliis amabilis esse cupit, ante omnia

5 decet fugere vitia, & ea maximè, quæ præ aliis sunt turpissima, qualia sunt luxuria, auaritia, crudelitas, & alia his similia: quorum quædam planè abiecta sunt & vilia, sicuti gula & ebrietas: quædam spurca, vt esse libidinosum: quædã sce-

10 lesta, vt esse homicidã, & ita de cæteris, quorum vnumquodq; per se & proprietate sua aliis exosum est, alterum quidem magis, alterum minus. Sed omnia in vniuersum, tanquam res turpes & illicitæ, hominem in societate vitæ cõmunis red-

15 dunt inamabilem. id quod etiam supra tibi demonstrauim. Sed quia hoc tempore non de flagitiis, sed tantum de erratis hominum te erudire constitui, nequaquam in præsentia debeo laborare, vt de natura vitiorum & virtutum disputem:

20 sed solummodo de moribus concinnis & inconcinnis, quibus inter nos mutuò vtimur. Inter autem modos istos inconcinnos non postremus fuit ille comitis Richardi, cuius supra facta est mentio, quem ipsum tanquam deformem, & re-

25 liquis illius bellis & concinnis moribus dissonum, eximius ille Episcopus, sicuti musicus excellens symphoniam discordem, quam primum animaduertit. Decet igitur hominem moratum concinnitatis huius, quam dixi, rationem habere, in in-

30 cedendo, in stando, in sedendo, in actionibus, in cultu, in vestitu, in sermone, in silentio, in ocio &

negocio. Neque enim vir mulieris instar comere & exornare se debet, ne aliud sit ornatus, aliud persona. quod quibusdam in locis faciunt nonnulli, qui habent capillitium & barbam ita in annulos crispata ferro caudenti: & faciem, collum, & manus, ita præter modum cerussatas & fricatas, ut id quamcunque mulierculam dedeceret: imo meretricem quoque, quæ mercimonium suum quamprimum properat extrudere, & quam maximo potest precio vendere. Curandum quoque est, ne vel bene vel malè oleas. hominis enim honesti est, nec foetere instar hirci, nec pastillos oleare instar mulieris aut meretricis. Neq, tamè aetatem tuam dedecere puto, si aliquando aquis odoriferis, & simplicibus pro tempore aspergare. Vestes tuas, consuetudini aliorum tua aetate viuentium, & conditioni tuæ accommodatas esse decet, ob causas superius tibi dictas. Non enim in nostra potestate situm est, communes consuetudines nostro arbitrio mutare, quæ sicuti à tempore proueniunt, ita ab eodem consumuntur. Interim tamè usum communem quilibet pro re nata sibi poterit accommodare. Ut si fortè crura habeas quàm ceteri longiora, vestes autem curtæ in usu sint: curare poteris, ut tua vestis inter reliquas non breuissima sit, sed minus breuis. Aut si fortè suras quis habeat vel graciles nimis, vel carnosas, vel etiam tibias distortas, is caligas sibi conficiet, non flammei, aut nimis conspicui coloris, ne alios ad admirationem sui defectus inuitet. Nulla quarum vestium aut nimis splendida

Decorum in vestibus.

dida esse debet, aut præter modum simbrata, ne
 fortè aut caligis Ganymedis, aut chlamyde Cu-
 pidinis indutus esse dicaris. Verùm qualiscunque
 vestis tua sit, debet ea cum decoro, corpori tuo
 5 accommodata & habilis esse, ne alterius fortè ve-
 stibus commodato acceptis, indutus esse videar-
 is, & ante omnia conditioni tuæ respondere, ne
 scholasticus aliquis more militis, aut miles instar
 scurræ amictus sit. Cùm Castrucius quidam dux *Castrucii*
 10 Lucensis & Pistoriensis, comes Palatinus, sena- *ineptia.*
 tor Romanus & præfectus prætorio, vnà cum
 Cæsare Ludouico Bauaro, magna cum gloria &
 honore suo Romæ versaretur, suumque splen-
 dorem & magnificentiam aliis quoque testatam
 15 facere cuperet: vestem holosericam murice ar-
 dentem fieri sibi curauit, in cuius parte anteriore
 aureis literis hoc symbolum esset intextum, VT
 DEVS VULT, ITA EST; & à tergo alterum
 hoc similibus litteris, ET VT DEVS VULT,
 20 ITA ERIT. Quod quidem amiculum, sicuti
 reipsum intelligere hoc puto, magis tubicinem
 Castrucii, quàm ipsum Castrucium decuisset. Et
 quantumuis Reges omni lege soluti videantur,
 tamen non omnino ausim hac in parte laudare
 25 regem Manfredum, qui viridi semper vestitu
 utebatur. In hoc igitur incumbere debemus, vt
 vestes non solum corpori, verùm conditioni
 quoque gerentis, & regioni insuper, in qua viui-
 mus, sint accommodatæ. Sicuti enim aliis in lo-
 30 cis aliæ sunt mensuræ & pondera, cùm tamen
 venditiones, emptiones & commercia locum

habeant vbique: ita diuersis in regionibus diuersa quoque sunt consuetudines, quibus omni in loco quilibet vti & prudenter se iis accommodare potest. Plumæ quibus nobilium Neapolitanorum & Hispanorum capita diffuunt, eorumque ceremoniæ, solennitates & vestes acupictæ, male conueniunt habitui hominum grauium in ciuitatibus, aut scholis, multo minus gladii & loriciæ locum apud hos habebunt. Sicuti etiam id quod Veronæ fortè hac in parte consentaneum 10 esset, dedeceret planè Venetiis, Isti enim prætextati, plumigeri, & armati, non congruerent illi Venetorum vrbi, vsque adeo venerandæ, pacificæ, & moderatæ. Imo videntur illi velut vriticæ & lappæ esse, in hortulo floribus & herbis le- 15 tissimis confito. Proinde parum quoque accepti sunt in confessu virorum nobilium, cum alterius quasi formæ esse videantur. Vir quoque honestus in via non curret, aut nimium properabit. id enim non viri alicuius primarij est, sed curso- 20 ris. præterquam quòd inter currendum quis defatigatur, sudat, & anhelat, quæ omnia talem personam dedecent. Neque tamen iccirco incessus ita lentus & testudineus esse debet, neque etiam ita insolens & affectatus, qualis est 25 fœminæ alicuius primariæ, aut sponsæ. Vacillare quoque inter eundem, & passibus amplis seipsum quasi dilatare, ineptum est. Neque manus pendulæ esse debent, neque brachia in hanc vel illam partem iactari, aut proiici, vt fruges ferenti 30 similis esse videre. Neque oculis in alterius faciem

Incessus.

ciem defixis, tanquam admirabundus, eum in-
 tuebere. Sunt quoque nonnulli, qui dum incedunt, instar equi pauidi, ita altè pedes attollunt,
 vt eos ex medimno educere videantur. Nonnul-
 § li pedem terræ ita fortiter, eoque cum sonitu im-
 pingunt, vt plaustrorum strepitus vix maior esse
 possit. Hic pedes in obliquum impellendo
 quodammòdo calcitrat, ille tibias inter se colli-
 dit. Alius ad vnumquemque passum caligas at-
 10 tracturus se inclinatur. Sunt quoque qui motu clu-
 nium indecoro incessum fractum, & quasi ana-
 tinum præ se ferunt. Quæ omnia non tanquam
 valde, sed tanquam paullulum inconcinna, dis-
 plicere solent. Quòd si equus tibi esset, habens
 15 os patulum, è quo lingua illi propenderet, etiam
 si id forte de bonitate illius nihil detraheret, ta-
 men aliàs pluris æstimaretur, & tu hoc ipso no-
 mine multo minoris eum venditurus esses: non
 quòd propterea minus animosus & fortis esset,
 20 sed quòd minus elegans & venustus. Si igitur in
 animantibus quoque, imo etiam rebus ani-
 mo & sensu destitutis elegantia & venustas in
 precio sunt, (sicuti videmus duas sæpe domos
 æquè bene ædificatas & instructas esse, quarum
 25 vna tamè altera vendibilior, & maioris preci uest,
 cum symmetriam habeat conuenientem, quam
 non habet altera) quanto magis inter homines
 ea vsurpari & magnificari debent. Inciuile inter
 accumbendū est, partem aliquã corporis quam-
 30 cunq; scabere: quin etiam eodem tempore, quã-
 tum fieri potest, non est exspuendum, aut si

*Spume &
omnig.*

Ingluuiis.

*Dentiscal-
pium.*

omnino faciendum id sit, fiat decenti quodā modo. Audiui ego aliquoties olim gentes quasdam adeo sobrias, eaque corporis siccitate ob crebra exercitia fuisse, vt nunquam omnino vel spuerent, vel emungerentur. Cur igitur nos tam breui temporis spacio sputum continere non possumus? Cauendum quoque est, ne cum quadam vorandi ingluuiē ita auidē cibos ingeramus, vt ex eo vel singultus, vel aliud quidpiam visu & auditu indecorum oriatur. Sicuti ii faciunt, qui inter epulandum ita properant, vt flatu & anhelitu suo omnibus qui adsunt, molesti esse cogantur. Similiter indecens est, mappa vel linteolo dentes fricare, vel etiam id ipsum digitis conari. admodum enim hoc deforme est. In presentia quoque aliorum, os eluere, aut vinum quo id feceris exspuere, indecorum est. Mensis quoque sublati dentiscalpium ori insertum, instar alicuius nidum construetis, circumferre, aut id ipsum supra aurem tonsorum more reponere, parum honesta consuetudo est. Sine dubio quoque ii errant, qui dentiscalpium ex collo pendulum circumferunt. Nam præterquam quod visu indecorum est, hominem honestum tale quid è sinu producere, & circumforanei alicuius circulatoris imaginem repræsentare: etiam hoc sequitur inconueniens, quod, qui hoc facit, eo ipso indicat, se à supellectile gulæ & ventri inseruiente, admodum esse instructum. Neque quidquam obstare video, cur non iidem alias cochlear collo alligatum ostentent, Brachiis quoque in mensam

sam procumbere, aut ambas buccas ita cibo im-
 plere, vt malæ intumescant, planè non conuenit.
 Nullo quoque signo aut gestu indicandum est,
 quòd ex edulio aut vino quopiam magnam ce-
 5 peris voluptatem. mos enim iste cauponibus &
 parasitis est relinquendus. Eos qui tecum men-
 sa affident, ad comedendum his vel aliis verbis
 inuitare: *An ne hodie tibi ipsi ieiunium indixisti?*
 aut, *Fortè nihil appositum est quod tibi placeat:*
 10 item, *Quæso hoc vel illud gusta:* ita inquam in-
 uitare, parum mihi laudabilis consuetudo vide-
 tur esse, etiam si ea plerisque omnibus familiaris
 iam sit & domestica. Quamuis enim inuitato-
 res isti, eum, quem inuitant, curæ sibi esse osten-
 15 dunt, tamen non raro efficiunt, vt inuitatus hoc
 modo, postea in conuiuio minus liber sit, & pu-
 dore suffundatur, cum se quodammodo obser-
 uati arbitretur. Ex patina in medium apposita
 aliquid alteri comedendum porrigere, non puto
 20 admodum decere, nisi fortè is qui porrigit, præ
 altero multo maioris sit dignitatis, ita vt is qui ac-
 cipit, eadem opera honore afficiatur. Nam si in-
 ter æquales hoc fiat, videtur is qui porrigit alteri
 quodammodo se præponere, aliquando etiam id
 25 quod porrigitur, alterius palato non conuenit.
 Præterquam quòd ille ipse indicet, conuiuium
 non satis liberaliter esse instructum, aut certè pa-
 tellas ordine præpostero collocatas, cum alter
 abundet, alter egeat. Fieri etiam posset, vt con-
 30 uiuator in malam id partem acciperet. Nihilom-
 inustamen hæc, id quod vulgo fieri videmus,

faciendum est potius, quàm id quod bene fieri
 existimatur. Satius enim est in hoc genere con-
 suetudinum cum aliis errare, quàm solum rectè
 facere. Verùm quidquid in hoc vel deceat vel
 non deceat: tu tamen id quod tibi porrigitur,
 non reculas. videris enim eum qui porrigit, vel
 aspernari, vel reprehendere. Aliis autem propi-
 nare, & maioribus poculis inuitos molestare,
 per se execrabilis consuetudo est, quæ tamen ita
 inualuit, vt nullo vnquam tempore aboleri posse
 videatur. Ab ea igitur tu, tanquam adolescens
 ingenuus, libens tibi temperabis. Quòd si tamen
 ab aliis inuiteris, poteris non omnino repugna-
 re, sed gratias agere, & dicere, te libenter illi vi-
 ctoriam concedere, aut etiã sine haustu largiori,
 leuiter quod datum est degustare. Est equidem
 ista propinandi consuetudo satis antiqua, & olim
 etiam in ipsa Græcia vsurpata. Magnopere enim
 ab illis laudatur Socrates, qui integram, quam lō-
 ga fuit, noctem, cum Aristophane certatim quo-
 que composito consumpsit, & tamen primo
 statim diluculo, albescente cœlo, demonstratio-
 nem subtilis cuiusdam problematis Geometrici,
 sine vlla hæsitacione delineauit, & demonstra-
 uit, vt satis doceret, vinum nullam adhuc noxiam
 sibi attulisse. Et etiam si præter hæc afferent,
 quòd sicuti ii, qui sæpe in magno discrimine &
 periculo vitæ versantur, eo ipso fiunt animosio-
 res & magis intrepidi: quòd, inquam, eodem mo-
 do, ii qui se non sine aliquo periculo mendosis
 istis & barbaris moribus aliquantisper dedunt,
 eorum-

eorumq; turpitudinem perspiciunt, inde postea modestiores & in moribus elegantiores euadant: & quia immodica illa, certatim bibentium, vini ingurgitatio, acer quidam cum viribus potantis conflictus est, volunt id fieri, vt hoc modo fortitudinem nostram expleremus, & ad sustinendum, vincendumque imperus quosdam violentiores nos assuefaciamus. Etiam si, inquam, ita hæc illi disputent: nihilominus tamen ego in

10 contraria sum sententia, & existimo has ipsorum rationes satis esse friuolas. Præterquam quòd nonnullos ex literatis reperias, qui sæpe numero verborum quadam magnificentia efficiunt, vt causa iniqua vincat, ratio autem succumbat. Quocirca hac quoq; in parte fidem illis non habemus. Et fieri fortè potest, vt illi hoc modo populares suos, eo vicio imbutos, excusare, eorumque hoc peccatum occultare vouerint, cum id ipsum reprehendere periculosum illis videretur. Fortè etiam metuebant, ne idem quod antea Socrati acciderat, ipsis quoque eueniret. Ille enim cum in aliorum reprehensione creber esset, inuenti sunt, qui eum ex odio impietatis, grauiumq; quorundam flagitiorum insimularent:

20 quocirca etiam capitali sententia, licet innocens, condemnatus est. Vir enim verè bonus & patriæ religionis obseruantissimus fuerat: tamen si eo nomine, quòd tantum vini vna illa nocte biberit, nullam laudem sit meritum. cupa enim aliqua multo vini capacior fuisset. Et quod

30 nihil inde incommodi perceperit, in causa est

potius cerebri bene constituti firmitas, quam hominis bene morati continentia. li certè apud quos plane exulat ebrietas, habent, pro quo, tanquam summo bono, immortales Deo gratias agant. Neque ego vnquam credidero, quòd à vino & ebrietate, egregiis sanè magistris, disci debeat temperantia. Non est œconomi, suo arbitrio ad cœnam herilem extraneos inuitare. nemo etiam domino inscio & inuito callidè cum aliis accumbet: etiamsi quidam ex familia saepe numero ita sint impudentes, vt id, quod domini est, ipsi facere non erubescant. Sed hæc magis casu quodam fortuito dicta à nobis sunt, quam quòd ratio ordinis nostri tale quid postularer. Nemo vestes suas, & in primis caligas, palàm, hoc est, in præsentia honestorum hominum, exuere debet: id enim illi loco nequaquam conuenit. facilè enim accidere posset, vt partes aliquæ corporis, quas natura tegi voluit, cum reagentis & videntis pudore nudarentur. Neque etiam capillitium pecti, aut manus lauare in aliorum conspectu debent. hoc enim rectius fit in cubiculo, quam palàm, sola illa lotionè excepta, quæ prandium aut cœnam præcedit. Tum enim etiamsi fortè opus tibi non sit, palàm lauandæ sunt manus, vt is qui tecum in eandem patellam intingit, de lotionè tua certus sit. Neque etiam cum capitis integumento nocturno in aliorum conspectum prodibis, neque caligas thoraci, aliis videntibus, astringes. Aliis quibusdam moris est, subinde os diducere, oculos inuertere, buccas inflare,

Manu lauare.

flare, anhelare, & aliis modis inconcinnis faciem deformare, quos omnino decet ab hac consuetudine penitus abstinere. Nam etiam Pallas, ut Poëtæ fabulantur, aliquando fistula canendo se

5 oblectabat, eoque in genere ad excellētiam non vulgarem peruenerat. Cū autem isti oblectationi intenta, ad fontem accessisset, seque in eo contemplata esset, & inusitaram illam monstruosamque oris sui habitudinem animaduertisset,

10 erubuit, atque è vestigio tibiā abiecit: & quidem rectè. neque enim instrumentum hoc est fœminæ congruens, imo ne viris quidem, nisi fortè viles sint & nihili, qui mercedis gratia artem illam, quam profitentur, exercent. Quod

15 autem de inuenusta hac faciei habitudine dico, id ipsum in omnibus totius corporis membris locum habet. Indecorum enim est linguam exferere, barbā subinde, quod multi faciunt, intorquere, manus inter se contere & fricare,

20 peculiari quadam cum eiulatione suspiria mittere, febricitantium instar, quod nō pauci faciunt, temere, totoque quasi corpore cohorrescere, aut etiam inter pandiculandum, more rustici in fœnili euigilantis, exclamare. Is quoque qui in

25 signum admirationis, aut etiam ludibrii, ore certum quandam strepitum edit, deformitatis cuiusdam, quod ipse animaduertis, indicium præbet. Ea autem, quæ indiciis huiusmodi adumbrantur, parum à re ipsa differunt. A cachinnis

30 quoque fatuis, agrestibus & insulsis est abstinendum. Neque ridebis potius quòd ridere consue-

Pallas fistulam auicit.

Risus.

ueris, quàm ob ridèdi necessitatem. Neque propter iocos aut dictèria à te sparsa tu ipse ridebis: videreris enim tū teipsum laudare. Auscultantis enim, non dicentis, est ridere. Nolo etiam vt tibi persuadeas, quòd, sicuti eorum, quæ hactenus dicta sunt, singula minuto quodam cū errore sunt coniuncta: ita etiam vniuersis leue quoddam peccatum inest. Hic enim ex leuibus & multis erratis, magnum quoddam, vt initio quoque dixi, est compositum. Et quanto ista sunt minora, tanto accuratiore in iis cauendis nobis opus est intentione. Neque enim ita facilis eorum est animaduersio, Et si negligantur, in cōsuetudinem, etiam ex improviso, transeunt. Sicuti autem minutæ quoque expensæ, si crebræ sint, magnam quoque substantiam occultè consumunt: ita etiam leuicula hæc delicta, si numerosa sint, quasi ex occulto egregium quoque hominem deformant. Proinde quæ diximus, nequaquam cū risu sunt flocifacienda. Obseruandum quoque est, quibus quis gestibus, quo motu corporis vtatur, maximè in loquendo. Sæpe enim fit, vt quis ita in id quod loquitur intentus sit, vt eius, de quo iam agimus, rationem planè non habeat. Hic enim capite veluti titubat: ille oculis alios intuetur limis, altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso supercilio. Alter os distorquet. Alii spūto suo faciem eorum, quibus cum fabulantur, aspergunt. Inuenias quoque qui ita manus inter loquendum agitent, vt muscæ à te depulsuri videantur. qui omnes modi sunt deformes & ingrati. Pindarus quidem

Gestus inter loquendum.

quidem Poëta eximius dicere solebat, quidquid dulce, delectabile & scitum esset, id manibus Venneris & Gratiarum esse confectum. Quid iam de iis dicam, qui ex tablino suo ad alios prodeunt, s calamo supra aurem prominulo: aut qui linteolum suum dentibus comprehensum circumferunt: aut qui tibiaram alteram in mensam imponunt: aut qui proprios digitos conspuunt: item de aliis, quæ numerari non possunt, ineptiis? Quæ infinita cum sint, ne ego quidem eas omnes colligere, & hic recensere conabor: cum aliàs fortè non pauci sint futuri, qui dicant me in his ipsis, quæ enumeravi, nimium fuisse.

FINIS.

H A

Venneris & Gratiarum.

IOANNIS CASÆ
DE OFFICIIS
INTER POTENTIO-
RES ET TENVIORES

amicos Liber.

MAGNA omnino veteres, diu-
turnaque molestia caruisse mi-
hi videri solent: qui non, quo-
modo nobis ferè institutū est,
ingenuos homines, sed planè
seruos in famulatu habuerint: quorū ad victum,
cultumque, & cæteras vitæ opportunitates, ope-
ra ac ministerio vterentur. Nam cum hominis
natura celsa, ampla, & erecta sit, longeque ad
imperandum magis, quàm ad parendum accom-
modata, in eam vigentem atque integram herile
imperium, quod nos facimus, exercere qui vo-
lunt, ii molestum negocium atque odiosum ag-
grediuntur. Itaque veteribus in edomitos iam,
& quasi mansuefactos, quippe quos prius aut
compedes, ergastulumque, aut à pueritia vsque
captiuus animus eneruasset atque emollisset, ne-
que difficilis, opinor, neque iniucunda domi-
natio fuit. Nobis contra cum robustis, valenti-
busque, & tanquam adhuc feris res est, qui &
propter naturæ spiritus dominatum aspernan-
tur

tur & oderunt, & propter libertatem dominis etiam resistunt: rationem quidem dominationis iniquius interdum, sæpe tamen iure, ab ipsis heris requirunt & repetunt: ex quo querelarum, expostulationum, litium plena sunt omnia. Sic enim est profectò. Nam iniusti rerum nostrarum ratiocinatores sumus: ac, cum sua quisque, quàm alius æquè, bona nimio carius æstimet, eoque plus in omni ratione ferat expensum, quàm acceptum referat, res conuenire non potest. Hinc acerba illa sanè querimonia atque exprobratio: Ego me domi tuæ contriui: contraque, Ego te sustentavi, alui, in honore habui. Quam quidem inter homines controuersiam, quodq; dissidium, vt, quantum est in nobis, sedemus & componamus, à nobis, hoc est ab hominis officio minimè duximus esse alienū. Quamobrem, cum in eam cogitationem sæpenumero incumberem, præcepta quædam, & tanquam artem de necessitudine & communionione ea, quæ potentes inter ac tenuiores coniugatur, quæque ab ea re, quam imitari plurimum visa est, seruitutis acerbum sanè nomen inuenit, degenda composui, eamque litteris mandare institui, vt labore nostro, si modò, quod cupiebamus, aliqua ex parte affecti sumus, normam vtrique haberent, ad quam dirigere si se vellent, iis commoditatibus propter quas eam coniunctionem, quæ sanè vna omnium maximè turbulenta videtur, copulassent, placidè tranquilleque fruerentur.

Quoniam igitur communionis, societatisque

vnus cuiusdam inter homines præcepta tradi-
 mus, plures autem sunt hominibus inter ipsos,
 & variæ communitatum species, quarum aliud
 aliis propositum sit: principio hæc ipsa, de qua sit
 nobis hoc tempore explicandum, secerni à ceteris,
 seiungique debet: vt, quamquam de omnibus
 quædam communiter præcipi soleant, quæ ad
 vberiore[m] quandam amplioremq; artem perti-
 nent: tamen, quoniam huius quoque generis se-
 paratim præceptiones sunt, eæ à nobis distinctè
 dilucideq; exponantur. In omni itaque societate
 vincienda, aut voluptatis dulcedine, fruendæque
 iucunditatis studio homines ducuntur, aut rei vti-
 libus vtuntur, facultatem, potentiam opes &
 copias, ceteraque id genus adipisci, tuerique, aut
 etiam adaugere volunt: quæ omnia in rationem
 vtilitatis cadunt: aut honesti, rectique, ac decori
 pulchritudine & splendore excitati illectique rapi-
 untur. Ac priori quidem in genere (exemplis
 enim res fiet apertior) libidinosis amores sunt, &
 quæ deliciae appellantur, ceteraque eiusdem mo-
 di. Vtilitatis autem genus latissimè fufum est. con-
 tinet enim Rempublicam primum vniuersam,
 deinde singulas ferè ciuitatis partes: nam inita est
 ciuibus communiter inter ipsos societas eam ob
 causam, vt congregati, salui, incolamesque esse
 possent, tum multæ quæstus lucrique causa com-
 munionem sunt priuatim contractæ. Tertium
 autem genus amicitiam complectitur, non hanc
 popularem, sed illam bonorum, cum scilicet ho-
 nestum, laudabile, decorum, non emolumento
 captans

captās aliquo, sed sua ipsū vi ac dignitate indu-
ctos homines virtutis amantes coniunxit arctè,
atque deuinxit. Tenuiores autem homines cum
se ad principum ciuitatis amicitiam applicant: cō-
traq; clari, potentes, opalenti, cum obscuros, in-
firmos, exiles in cōtubernium ac familiaritatem
recipiunt, neutri ferè honestatis decorem conse-
ctari, ac ne attendere quidem videntur, sed utili-
tatem modò aut voluptatem sequi. Id ex eo intel-
ligere licet, quòd neq; illi bonos quosdam viros,
iustosue, aut fortes ac moderatos, quibus inser-
uiant, sed gratiosos, ac locupletes, si vtrumuis li-
ceat, delegerint, & fortunis ditati confestim, tan-
quam id operis habuerint, discedunt, aut certè
cupiunt: atque hi rursus laboriosum quemlibet,
aut industrium, & solertem, frugiq; exquirunt,
eosq; insigniori aliqua virtute præstantibus lon-
gè præferunt. Quare, quæ de vera illa & germana
amicitia præcipiuntur, cum morū similitudo &
cōuenientia bonorū animos stabili quodā amo-
re & caritate deuinxit, huic necessitudini conue-
nire non poterunt: diuersorum enim generum
eadem præceptiones esse non possunt: neq; verò
eadem esse genera, quorum exitus finesq; diuersi
sunt. Atq; alia est etiam humanarū societaturū diui-
sio. nam aut pares inter se copulantur, quales fra-
trum cōiunctiones sunt: aut dispares, cuiusmodi
parentum est, ac liberorū inter ipsos cōmunitas.
Permultum verò refert ad inueniendi officii ra-
tionem, vtro quis in genere eam qua de agimus,
necessitudinem constituerit: quāquam in prom-

pru id quidem est. ambigi enim non potest, quin ad posterius referatur. Sed cùm ferè constet, dispares hoc amicitia genere copulari, illud parum percipiunt, aut certè non satis constanter ad extremum vsque retinent. Stabiliendum est enim, firmandumque quid sit illud, cuius præstantia princeps in hac necessitudine, & tanquam herus cernatur, ne vagari, errareque huius ignoratione cogamur. Principem igitur locum non, vt plerisque in rebus, ita hoc in genere doctrina, nec ætas nec nobilitas, nec verò virtus obrinet, sed pecunia modò, & dignitas, & potentia dominatur. Atque hæc quidem vt concurrant omnia, optabile est: sin minus, vel vni deseruiendum est. Satis est autem ad hoc argumenti, quod sæpe vnus cõuersione fortunæ, ratio omnis amicitia commutatur, multique cum iis, quibus diu, tanquam præfuerint, non modò exæquantur, sed etiam iis ipsis efficiuntur humiliores: à quibusq; antea coliti soliti sint, eosdem aut pecunia auctos, aut honoribus amplificatos contrà ipsi reuerentur atque obseruât. Quamobrem sit hoc ceterarum communionum, si quibus ita videretur, præscriptum, & tanquam formula, vt, quod in vnoquoque boni sit, subductū habeant: ac tantidem se quisque faciat, quanti sit, tantidemque ab amico æstimari se vel postulet, vel patiatur.

Nobis autem alio quodam modo rationem institutam esse, intelligendum est: plerosque enim fallit: quorum est error tollendus, ne, quod faciunt, turbent omnia. Cùm igitur ratiocinantur,

buntur, meminerint adnumerari, appendique par esse non omnia, sed pecuniam modo atque potentiam, quando ea est hæc societas conditione contracta, ut potentibus, ut locupletibus propter idipsum, quod opulenti sunt, tribuantur omnia. Quare qui sese paupertatem ferre posse non tam negant, quam re ipsa ostendunt, quibus quæ sit opus est, quique aliena egere se fatentur potentia: desinant molesti esse, neque ingenium, aut nobilitatem, aut doctrinam, quibus rebus, quamquam preciosæ alioqui sanè sunt, ne ipsi quidem magnopere confidunt, magnum quoddam pondus habere postulent, ut comparari se propterea, quod iis instructi sint, superioribus, aut etiam anteferri putent oportere. At vir ego, inquit, sum melior, eruditior, nobilior, unà modo re inferior, quæ ipsa non in virtute posita est, sed ex fortuna pendet. Sit ita sanè. mitto enim, quod plerumque nimium semetipsum diligunt, nimium amplexantur: sed ut ita sit, tenendum tamen illud, nihil in hac communiōe relictum esse iis rebus, quas illi commemorant, loci: principem esse pecuniam, imperium obtinere potentiam placuit: accepta semel conditio est, quæ aut tunc recusanda fuit, cum ferebatur, aut ne nunc quidem improbanda. Fuit olim apud Æthiōpas lex, ut eum regem facerent, qui procerissimus reperiretur. Num igitur Philosophus, brevis si fortè fuerit, atque Æthiōpiæ regnum affectet, non ea lege puniendus sit? Atqui sapientia proceritati, omnique corporis staturæ longè

antecellit: nemo negat id quidem: sed ea tamen Æthiopes lege viuunt, quam violare sit nefas: sic nos eam seruare legem debemus, quam nobis, quasi populo, vsus, vitæque communis promulgauit, & tanquam sua sit, quamque adeo ipsi sanximus. Tantum enim abest, vt quicquam adscribendum cuiquã sit, præter id, cuius haberi semel rationem placuerit, vt sæpe id ipsum, adiectis iis, quæ plurimi alioqui sunt, vilius efficiatur. vt meretrix pudore deterior est: ad quæstû enim eius æstimatio refertur, quem pudor, quãquam laudabilis ipse per se, tamen imminuit: petulantia verò, tamen si sua ipsa vi naturaque turpis auget. Neque verò aliam ob causam quibusdam in ciuitatibus institutum est, vt eximia quadam virtute ciues populi arbitrio innocentes relegerentur, isque mos ab Aristotele (quanto qualique philosopho?) non admodû improbatur, nisi, quòd cum vna æquabilitate res eorum publica contineretur, omne, quod emineret, cuiuscunq; tandem id modi esset, amputandum, & tanquã complanandum censebant: vt ne virtuti quidem, sese nimium attolenti, parcerent. Quare diuitiæ tantum atque opes in ea re censenda atq; æstimanda ponderentur, quibus semel principatus & dominatio data est. reliqua circumcidantur: his se virtus, nobilitas, doctrina submittat: hoc qui recusant (magnus est autem numerus) seditiosi vt in Republ. ciues, sic in amicitia turbulentissimi existimandi sunt. Vinciuntur igitur necessitudine hac longè potentia ac diuitiis dispares: vinculum

lum autem est non caritas, sed utilitas. ex quo illud conficitur, quod antea quoque dictum est à me, errare eos, qui hanc necessitudinem, verà illius, iustæque amicitia legibus temperari putant. Nam hoc quoque genus importunum est, magnam quandam æquabilemque benevolentiam atque ardorem amoris requirentiū. distinguenda sunt enim necessitudinum genera, ne temere omnia ab omnibus expectentur. quibus enim sua cuique priuatim utilitas proposita penè ex conuentu sit, eos nostra causa tatum velle putare, vt alienum cōmodum anteferant suo, temere optantis est, non consideratè iudicantis. Neque verò eadē vtrisque proposita utilitas est, sed operam atque obsequium à tenuioribus potentes expetunt: inopes contrà à diuitibus atque honoratis pecuniam, aut dignitatem. Illi enim, vtpote diuitiis affluentes, nullū sequuntur emolumentum, sed id modo attendunt, quòd eam sibi cōiunctionem ad dignitatis splendorem honorificam, ad victum autem, cultumque atque res gerendas, cū iucundam, tum verò multis sanè locis peropportunam esse intelligunt. Inferiores autem propter paupertatem, atque inopiam, pecuniæ fructum aut dignitatem quarūt: tum propter imbecillitatem factiosos opulētosque amicos sibi, tanquam adminiculum, parant. Quibus ita cōstitutis, quoniam expedit cū vna quaque in re eum nos bene cognitū habere, qui cum negotiū nobis futurū sit, tum in huiusmodi necessitudine, vel in primis refert nō ignota no-

bis esse eorum, quibus cum uiuimus, studia & voluntates, ut vel ad eas nos dirigamus, vel rem totam, si modo fieri possit, repudiemus: operæ precium est locupletum ac potentium, contraque tenuium atque inopum naturam, & tamquam formam quandam, & speciem, quoad possumus, inuestigare, in medioque ponere. Neque verò exquisitam quandam ad rationem exigi hæc à nobis debebunt: quoniam nec omnibus æquè in rebus subtilitas quærenda est, nec verò postulandum, ut pressius agatur, quàm ipsarum, quæ subiectæ sunt, rerum vis & natura patiatur. Ac locupletes quidem ita ferè sunt morati, ut superbia & fastidio efferantur: perinde enim affecti viuunt, quasi bonis omnibus affluant: & quoniam, quanti vnumquodque sit, æstimari ferè nummis soleat, eaque ratione argento venire omnia, quia eo ipsi abundant, omnium penes se rerum precium esse opinantur: itaque beati sibi videntur. Ad hoc accedit, quòd homines magnam partem in re facienda atque exaggeranda occupatos, diuitiisque inhiantes vident. Quare illarum possessione, tanquam excellenti inter homines bono quodam, quod vnum expetant, quodque admirentur omnes, ipsi gloriantur: reliquos autem despiciunt, nec homines putant: quæ quidem arrogancia insolentiaque ea quoque re augetur plurimum, neque adeò immeritò, quòd multos multa locupletem rogare necesse est: tum arbitrantur sese dignos esse dominatu. propter copias enim, quibus ipsi affatim præditi sunt,

sunt, dominationem, regnumque expeti putant. Gloriosa itaque, atque insolentes diuitiæ sunt: eadem perulantiam habent, superbiæ comitem: difficile est enim, nisi si fortè ratio adsit, prudentiaque, secundo fortunæ cursu non auferri. Eorūdem est diffuere luxuria: nam & delicati mollesque sunt, & copiarum ostentatione beati videri volunt. Ad summam, stulta pecunia est, sed fortuna, & felix. Præterea autem multo hæc sunt eadem nouis in diuitiis deteriora, quàm vt in veteribus vitia: repente enim diuites facti, sunt abundandi, vt ita dixerim, imperiti, vt plerique Romæ. In quo si qui fortasse fuerint, qui detrahi sibi à nobis querantur, ii meminisse debebunt, non hunc nobis de hominibus, sed ipsa de te institutum esse sermonem. Potentium autem mores partim cum locupletum natura & consuetudine congruunt, partim aliquanto sunt etiam probiores: nam & honorum studium in his est, & animus virilis, atque ad agendum promptus: præbet enim potentia facultatem, & propter dignitatem grauitas quædam inest. Ac de locupletum quidem, ac potentium moribus hæcenus. In paupertate verò atque inopia, omnia iis contraria reperientur.

Sic igitur animati erga potentes & pecuniosos, tenues amici esse debebunt, vt illorum incommoda, contumelias, iniurias, ineptias non modò facillè perferant, sed amanter etiam tequant: eosque, quoad fieri possit, diligant: colant quidem certè omnibus locis, atque obseruent.

diligi enim volunt, propterea quòd existimant, à quibus amentur, iidem sese probati. Itaque cum omnia sibi diuites arrogent, amicorum obsequiis, atque obseruantia magnopere delectantur: sui enim de se iudicii habere eos ascriptores putant. Difficile est autem diligere eum, quem non probes: nihiloque factu facilius sic moratos, quemadmodum dictum est, probare. verum tamen, vt ait Tiresias ille:

Quando pauperiem missis ambagibus horres, deuoranda hæc sunt, ferendumq; æquo animo, quod corrigere nequeas: præsertim cum non virtute & probitate hæc necessitudo contineatur, sed emolumentis, & fructu. Stulte igitur faciunt, atque inuuliter, qui, tanquam Horatianus Dauus, decembri in dominos abutuntur libertate:

Tu, cum sis, quod ego: & fortassis nequior.
perniciosa enim hæc sunt, præsertim aduersus potentiam, superbiamque. Quare non modò dici, profertique hæc non expedit, sed ne cogitari quidem sine detrimento possunt: retrahunt enim nos ab obsequio & cultu potentis amici, sine quo contineri necessitudo hæc diutius non potest. Non minus est autem eorum vitium, damnum certè idem, qui de superioribus amicis in omni sermone absentibus detrahunt, eosque quos reuereri & colere non modo decet, sed etiam fructuosum est, lædunt. Itaque dupliciter accusandi sunt, & quòd ab officio recedunt, & quòd eorum cum factis minimè consentit oratio: cum
eo enim

eo enim re viuunt , quem sermone improbant. Superbi etiam atque arrogantes monendi sunt, atque, vt ab hoc studio desistant, hortandi: nam nihil obsequio atque obseruantia tam est aduersarium, quàm arrogantia: obseruamus enim & colimus, quos insigni aliqua re antecellere nobis putamus: omnia autem sibi qui arrogant, nã illi longè absunt, vt cuiquam obsequi velint. Ac sunt omnino quidam nulla de re tam solliciti, quàm vt ne cuiquam succumbere, aut quicquam cuiquam concedere videantur: ii sese inferiores appellari, mortis instar putant, pauperiores tantùm dici volunt: austeri, tristes, duri, omnia summo iure seuerè agentes, atque acerbe: qui si appellentur modò, continuò ad calculos abeant, confestim sua atque aliena digitis metiantur: rationem subducant, à qua ne punctum quidem cuiusquam causa decedere ius esse arbitrentur. ii, vt antea dictum est, ad aliud studium traducendi sunt, ne ætatem sollicitè anxieque degant, & ea exacta, frustra, quòd nihil processerit, fortunam, quod facere solèr, accusent, cùm ipsi in culpa sint. Nobis autem leni homine opus est, molli flexibilique ingenio prædito, qui & de suo iure decedere didicerit, & parere fortunæ: idque animo hilari, aut certè æquo facere possit, vt nō appareat coactum obsequi: nemo enim, quem colit, illi inuitus obtemperat. Quoniam igitur superbia occurrendum est, nihil est autem ad eam molliendã ac demulcendam valentius obseruatia atque obsequio, in eo exiles atque inopes

amici elaborare debebunt, ut in superiores omne officium, omnemque cultum conferant: id partim in dictis apparebit, partim in factis. In sermone igitur & congressionibus non modò comitas & suauitas adhibenda est, sed quædam etiam reuerentia: assentatio autem, de qua mox dicitur, procul amouenda. Permultum verò id refert: nam neque quicquam est, quod tam crebrò incidat, quàm ut loquamur, & ad conciliandos hominum animos summa in oratione vis est. Illa igitur primò cautio adhibeatur in verbis, ut summissa, ut humilia sint, ut prope abiecta: blandum enim in seculam incidimus, cuius in errore nihil est, cur versari nos cum reliquis pudeat. contumax est non modo monere, sed etiam consilium dare: reprehendere verò non ferendum. Longum est autem singula persequi. Quare genus ipsam indicasse, sit, opinor, satis. Deinde repugnandum, si qua in re forte fuerit, ut pederentim timideque fiat, & tamen & rarò, & nõ nisi necessariò: neque enim est obsequentis aduersari: sæpe autem in congressionibus, aut in conuiujs disputationes inducuntur, incertis aut subtilibus de rebus: in quo docti quidem homines, & ingeniosi, facere sane imprudenter solent: arripiunt enim ipsi tanquam suo iure sermonem, obloquuntur, interrumbant, pertinaciter resistunt, redarguunt denique, idque acerbè, atque acriter: non sunt hæc obseruantie, aut obsequii signa. At non mea, inquit, culpa est, quòd homo rudis, atque illiteratus, & fortasse hebes

hebes, de rebus obscuris atque inuolutis balbutiens me laceſſat, irriter, in contentionem vocet, præſertim eam ipſam artem, ad quam diſputatio pertineat, profeſſum. ſed patendum tamen eſt, quaſique cum amico luſteris, non cum aduerſario, non eſt viribus vrendum. ſcitum eſt enim in loco cedere, aut ſuccumbere: victoria verò ſæpe perniciem habet: ex quo vetus illud: *vixit ad ſuavia*. At difficile eſt, inquit, præſertim concalſactis iam altercatione animis, tum in eo ipſo, quod profiteamur, cuiquam nos cedere videri, pati non poſſumus. Ego neque hoc diſputo, & ſi poſtulant, etiam concedo: illud teneo, atque denuncio, inutile id illis eſſe, planè etiam pernicioſum. Quære ſuperbiam excutiant, animum molliant, aut amicitiam ſeſe gerere neſcire fateantur. Diligenter etiam caueant, ne quando committant, vt cum potenti amico iocari aggrediantur, niſi ab eo ipſo inuitati, ac propè iuſſi: ineſt enim in ioco æquabilitatis ſignificatio, & ſecuritas quædam, qua ſuperbia irritatur: cauillationem autem, & dicta ſuperiorum, quanquam habebunt ſæpe aculeum, & contumeliam, hilaritate & lepore excipiant: iracundiam, nequa forte erumpat, (effereſcet enim illa quidem) quam diligentiffimè poterunt, comprimant: ac, ne ſi actius quidem pupugit, quicquam mordere audeant: neque enim eſt obedientis, doloris ſui pœnas perſequi. quò autem cuiquam vberius erit ingenium, atque acotius, eò difficilius is præſtare hoc poterit: multa enim

occurrent falsa, quæ vix reticebit. Estque omnino haudquaquam mediocris patientiæ, cum sæpe vapules, telum autem semper teneas, nunquam referire: sed iracundia tamen perquã diligenter cohibenda est, neque cum superiore, ne iusta quidem de causa, cõcertandum: nam & victi oderunt, & pares cum discedunt, tamen vicini se putant. Itaque alio sese conuertunt, & eos quorum tractata semel læsit asperitas, in posterum non attingunt. Quo autem modo iucunda consuetudine, assiduisq; sermonibus, & comitate superbia mollitur, ira silentio, seueritate, & tristitia recrudescit: tum stultum est, quorum contumelias perpeti necesse habeas, eorum non ferre iocos. Quare ita sese tenues comparare amici debent, vt potentis vel immoderatam in iocando licentiam, nõ modò bonam in partem accipiant, sed etiam, quò familiarius tractetur, habere se gratiam significant. Reliqua verò in vitæ consuetudine ea moderatio adhibeatur, vt in sermone plurimum hilaritatis, plurimum & festiuitatis insit, non effusæ, sed ad voluntatem nutumque diuitis amici omnis oratio temperetur: tristitia verò, & taciturnitas absit, quæ minimè amabiles, & plerumque inuisæ, suspectæque sunt: quos enim tristes animaduertunt, iis se suspicantur non satisfacere. Præcidatur etiam loquacitas: est enim reuerentis adhibere modum. Neque verò sermonem ipsi priores inducant, nisi si fortè iussi sint aliquid in medium, cõsumendi otii causa, vt fit, proponere: ad superiores enim

pertinet

pertinet iudicare, qua potissimū de revelint au-
dire, neq; immerito is arguitur, qui praefestinet,
vbi herus adsit, praeloqui.

Quod autem dictum à me est, procul ex hac
consuetudine amouendam assentationem esse,
videamus, quam vim habeat: non sum enim ne-
fcius, secus à plerisque solere praecipì: qui cūm
adulationem vnam omnium rerum fructuosis-
simam esse contendant, facìle permultos nomi-
nant haud magni precii homines, qui vna assen-
tatione adiuti, non modò diuitias pararunt, sed
ad summos etiam dignitatis gradus irrepserunt.
sed, quanquam ab utilitate profecta hęc ratio
est, non debent honestatis & iustitiæ obliui-
sci. Itaque, ne quid turpitudinis, lucri causa, con-
trahatur, operam dabunt, tuebunturque iusti-
tiam, si non lummam illam bonorum, at hanc
popularem saltem vulgi: etenim vnum pecuniæ
fructum sequi si volumus, neque honestatem
audimus, eos ipsos superiores amicos spoliemus
licet, aut aduersariis prodamus. Cauendum est
igitur, quamquam ab utilitate profecta hęc ra-
tio est, ne longius si progressi erimus, iustitiæ fi-
nes transgrediamur. Quid est autem, quod ab
honestate longius absit, quàm assentatio & blan-
ditia? quarum cura & nutrimentis hominum
educuntur, saepe etiam gignantur, & procreen-
tur vitia. Metue igitur,

Scurrantis speciem prabere, professus amicum.

Finitima est autem obsequio blanditia: tum
in vnaquaque re difficile est statuere quatenus:

sunt enim vitia cum virtutibus propè continen-
tia, aut ita certè inter se coniuncta, vix vt appa-
reat commistura: sed quædam tamen est regula,
qua vti qui volent, neque à probitate discedent,
& vtilitati tamen consulent. Est igitur in con-
gressionibus sermonis quædam temperatio, &
modus, quam quidem virtutem, cum ea voca-
bulo carere videretur, ab amicitia mutuati, *φιλία*
Peripaterici nominauerunt: quòd eius compo-
tes qui sint, talem ad omnem congressum, hu-
manitatem, affabilitatemque adhibeant, qua-
lem adhibere inter se amici consueverunt. In eò
autem posita est, vt neque omnia ad volunta-
tem loquamur, & petulantia tamen absit, & tri-
stitia, austeritasque vitetur. Ad eam autem me-
diocrem retinendam, permagni refert, quo cum
loquare, quique ipse sis. Id quale sit, vt pleraque
omnia, in iis animaduerti maximè potest, qui,
longo quodam interiecto tamquam intervallo,
inter se distant, vt in parentibus, & liberis, vt in
priuatis, & iis, qui sunt in magno aliquo imperio:
quæ enim in priuatum commodè dicta existi-
mantur, eadem in magistratum collata, petu-
lantia habentur non ferendæ. Ac parentes qui-
dem obiurgare flagitium est, magistratū nefas,
parem verò non dedecet. Hanc in sermone me-
diocritatem retinere hic noster vel mordicus
debebit: lubricus enim locus est, vt neque ad
assentationem delabatur, minimeque sit ama-
rus, aut agrestis. Id autem, nisi quid me fallit, ea
ratione efficere non incommodè poterit, si, quæ
supè-

superiore in amico probanda erunt, ea & suo loco, & pleniore etiam aliquanto, ut dicitur, ore laudabit, peccata vero non attinget omnino: ad pares enim amicos monitio, atque obiurgatio, non ad inferiores pertinet. Qui vero ea laudant, quæ non probant, improbi hominis funguntur officio, & vani, ac fallacis, & fraudulentis. Omnis autem sermo verecundiæ plenus esse debet: non modò, quia sic omnino bene moratos decet, sed quia lecuri aatem etiam petulantia præ se ferre videtur. Absit igitur obscenitas: tetra etiam, immundaque res ne appellentur, singulifque cum dictis tum factis significatio quædam insit, non negligere tenuem amicum, quid de se superior sentiat. Prouideant etiam, ut gestus, motus, incessus, status, sessio, accubatio, manus, oculi, vox, non ineptis modò vacent: est enim id alius cuiusdam disciplinæ præcipere: sed ut reuerentiam quandam erga potentem amicum, cultumque indicent. Remoueantur igitur cachioni, & clamores, & palæstrici quidam motus, tum oscitatio frequens atque excreatio, reliquaque id genus, quæ soluti liberique sunt animi, ad amicorum æquabiles congressiones referuentur. Vestitus etiam ratio habeatur, ut elegans, ut mundus, ut aptus sit: volunt enim ostentatione diuitiarum, quemadmodum dictum est, beati videri: tum ad luxuriam pertinet, quorum utantur ministerio, eos non agrestes, nec sordidatos habere, sed elegantes, & ornatos.

Quamquam autem in sermone plurimum

cultus obseruantiaq; elucet, permultum tamen etiam in factis apparet. Quamobrem superioribus inferiores præsto sunt, obsequantur, obtemperant, neque re tantum ipsa, sed etiam significatione quadam, & specie: nihil enim necesse est tantas amicorum cateruas domi alere: ad speciem comparantur, & pompam. Quare ne hæc quidem negligent: adsint, assent, sectentur, assiduitatem præstent, molestiam caueant: neque sic cogitent, non hæc sibi datas esse partes, sed certum quoddam munus assignatum: sunt enim communes inferiorum omnium amicorum. Qui verò cunctantur, qui tergiuersantur, & cessant, perniciosum genus in hæc communionem inducunt: parcè enim ac restrictè munus ipsi suum cum exequuntur, potentem amicum propè admonent, vt benignitatem ipse quoque tuam contrahat, ac minutatim, exigueque præbeat omnia. In rebus autem gerendis, curandisque mandatis, primum fides integritasque præstanda est, non modò quia decet, rectumque est, sed quia fructuosum est etiam: quos enim fideles experti sunt, iis sese totos committunt, & tradunt, eoque bene etiam illis facere coguntur. Deinde cura, & diligentia, & solertia, quasi in re propria adhibeatur, maior etiam si fieri possit: quo difficilior est cura rerum alienarum. Sed hæc communia societatum omnium: illud huius coniunctionis est proprium. Neque enim, quod commodissimum, aptissimumque quaque in re fuerit, spectare debent, sed illud modo

attendere, quod maximè potenti amico pro-
betur: id quod vna in re notatum ad reliqua om-
nia transferri poterit. Qui igitur vllò ferè in
gradu dignitatis locati sunt, homines eruditos
atque in scribendo exercitatos seorsum parant,
qui de omnibus rebus, quæcunque inciderint,
epistolas componant, vt ex superiorum amico-
rum nomine reddantur: ii persæpe ea præcepta
seruantes, quæ magno labore didicerunt homi-
nibus illiteratis, à politaque & accurata oratio-
ne abhorrentibus suas lucubrations non probant:
optima quæque aptissimaque inducuntur:
omnia peruertuntur, retexuntur omnia. Quid
igitur est tui consilii? illud scilicet Euripidis de
Phœnissis:

Potentium stultitia perferenda est;

Et (quanquam difficile factu est)

Vna cum insipientibus desipiendum.

Vnam igitur habebunt non scriptorum modo,
sed etiam actionum omnium regulam, potentis
amici voluntatem, ac iudicium: ad eam se for-
mabunt, eaque metientur dicta, factaq; omnia:
neque verò perpenderent, quàm recta sit, aut pra-
ua, sed tantum elaborabunt, vt eam bene co-
gnitam obseruandoque notatam habeant: da-
buntque operam non vt rectè, si quid manda-
tum est, curent, sed ad voluntatem superioris
amici aptè atque accommodatè. Itaque inferior
amicus imperium herile discat, vt quod frons ve-
lit, oculi sciant. Hæc ferè sunt inferiorum partes
atque officia amicorum, vel stirpes potius quæ-

dam atque initia, è quibus ea orta, ac profecta sunt: expositis enim generibus, singulas tamen secare ac persequi partes, cum infinitum duximus, tum verò etiam minimè necessarium.

Locupletibus verò & factiosis multo, ne errent, huiusmodi præceptiones attentius audienda, retinendaque sunt: est enim potentia, nisi si quis artem, hoc est rationem adhibeat, ipsa per se licentior. Itaque solutam eam ac liberam paulo si diutius superis, ubi se corroboravit, exultat, estrenateque effertur, ac ruit. Quid enim mereat quis, ut nonnullorum, quos significari à me, quàm nominari est æquius, immanem ac barbaram superbiam ferre velit? qui quidem eo vique sunt odio digni, nihil ut mirum sit, si abiectissimi quoque homines egestarè, vel summam perpetinialur, quàm eos non modo ferre, sed ne aspicere quidem. At tennes, atque inopes, satis ab ipsa necessitate, quod sui sit officii, admonentur: & si quid tamen peccent, sanè haud esse corrector potest. Statuant igitur diuites se quoque legem tenere; quando patrium etiam ius quibusdam quasi cancellis natura circumscriptum, quos transire nefas, impiumque sit: nec quos fortuna atque opibus antecunt, eos tanquam desertos omnino, ac neglectos, pro nihilo habeant: nec verò abiectissimum quoddam obferuantæ genus, cultumque seruitio proximum omnes ab omnibus requirant: dilatantur enim intervalla, contrahunturque, quibus alii alios præcurrunt. Adeorum igitur magnitudinem,
& spa-

& spacium tenuium officia amicorum referantur : neque enim par est superiorum omnium præstantia. Itaque Deum (plurimum enim inier se distantibus in rebus id, quod monstrare volumus, apparebit maximè) Deum igitur veneramur, & colimus : homo autem paulo locupletior sacrificium sibi quoque ad aram fieri ab inopi amico si postulet, insaniam : ne claros quidem atque illustres ciues pari obseruantia colimus, ac Persarum regem. Vt igitur inferioris partes sunt, obsequium vt præstet non grauatè, sed libenter, nec semper monitus, sed sæpe vltro : ita superioris contra est officium, eorum sedulitate nec abuti, nec acerbè obsequium exigere : sicque cogitare, amicorum vti sese opera, si non gratuita, at voluntaria, at certè libera, non autem seruis imperitare : liberi enim sunt, nec legè tantùm (nam id quidem perspicuum est) sed etiam natura : siquidem is natura seruus est, cuius vnum est, aut certè præcipuum, in corporis, membrorumq; vsu positum munus, quiq; ita rationis est particeps, illam vt sensu percipiat non ea ipse vt præditus sit, ii autem, quos iam dudum inferiores amicos appello, non vt operarii quidam, ac baiuli, membrorum robore, ac lacertis, sed potius industria, & ingenio, & rerum vsu, animi denique viribus, non corporis commendantur. Liberi igitur sunt : verum consuetudo atque dicendi mos famulatum, vt antea quoque dictum est, tristi sanè verbo coniunctionis huius necessitudinem nominauit : sed idem tamen

molliuit. etenim vel superiores qui sunt amici apud eos, quos diligunt, quamquam tenues sunt, seruitutem seruire sese, quia ita mos est dicendi, dicunt: ut iam beneuolentiæ id, obseruantiaque nota, non seruitii vocabulum sit. Sed verum inuestigantes de rebus, opinor, potius, quam de nominibus sollicitos esse oportet. Nam quamdiam veteribus seruos bella suppeditarunt, nec habere eos lege prohibitum est, nihil magnopere fuit, cur liberorū opera & ministerio vterentur. Itaque nihil mirum, si non suum propriumque est ei rei vocabulum impositum, quæ ferè esset incognita. Vbi verò & bellica nostris in hominibus frangi virtus cœpta est, atque hominem religionis socium seruitute premere impium existimatū, verisimile est, ut infimi initio homines mercedula adducti eum facere quæstum occiperint, ut opulentioribus seruorum vice ministrarent; deinde verò re paulatim in morem inducta, honesti quoque homines cum ipsum quæstum non sint aspernati. Verum serò viguit hic quidem mos, eo scilicet demum tempore, cum in medio sublatis sunt, qui ei rei nomen cudere, & tanquam fabricari poterant. Itaque in re noua vetus vocabulum quod vsurpemus, nisi quid me fortè fallit, non est: nouare autem nobis quidem non licet: iis enim hæc tractare conamur vocibus, quæ multis antea seculis propè conticuerunt, quam hæc inuenta communio sit. Sed nos eò redeamus, vnde digressi sumus. Tenuiore igitur amicos ad famulatum vsque qui depri-

deprimunt (quotus autem quisque est, qui id non conetur efficere?) ii non modo inhumaniter faciunt, atque inclementer, sed etiam iniuste, ac planè tyrannicè. Cuius enim est dominatus, in xysto multas horas quotidie ambulâtem amicos adesse ad vnum iubere, eosque apertis capitibus dextra, sinistra stantes ne respicere quidem? Regibus igitur hæc, atq; huiusmodi imperia relinquuntur: qui verò parem illis præstantiam affecti non sunt, desinant eorum speciem affectare, ne & suis odiosi, inuisiq; sint & irrideantur ab alienis. Nihiloque clementius illud est, cùm leui quaque de causa contumeliis, conuicioque, & clamoribus honestos sæpe homines conlectantur: idque palàm in publico. Quid vos seruis faceretis? vt enim sit impotentium amicorum ferre omnia, vestrum certè est, quantū eos oneratis, videre. Nam qui eousque proterui sunt, atq; effrenati, vt manus etiam hominibus liberis afferant, eos tãquam desperatos aliquos coercentes censemus, non admonendos. Negat Aristoteles, vllum esse officium, quod in seruum, quia quidem seruus sit, tueri dominus debeat: sed quia homines tamen serui sunt, aduersus eos quoque humanitatis leges inuiolatas seruari censet oportere. Nec verò illud incommodè, quod falsus ille Sauria, quamquam seruus, & quidem nequam, homini libero respondit in iurgio:

Tam ego homo sum, quam tu.

At ii ne liberos quidem homines putant, quorum etiam durior est, quàm bestiarum quarun-

dam, apud eos causa. etenim quibus equis ipsi vehi consueverunt, eos curari diligenter student, neque labore nimio defatigati, fessosque recreari, & conuiuere volunt: hominibus verò quando aut quisquam parcat, aut medetur, aut vlla in re consulit? aut quodnam Romæ genus est tam omni indignitate atque iniquitate exercitum, quam potentium tenues amici? sunt hæc non modo Christianæ caritati atque humilitati repugnantia, sed ab humanitate quoque hac communi, longè, longèque abhorrent. Ne igitur humanitatem fortuna obruat, neque opes, & potentia libertatem coerceant. Difficile est autem omnibus in rebus modum non solum tenere, sed etiam, qui sit, cogitatione inuestigantes statuere: variantur enim officia personis, temporibus, ætatibus, rerum natura, hominum moribus, locorum consuetudine, rebus aliis propè innumerabilibus: quam quidem varietatem vno aspectu intueri, & comprehendere, hominis est acutè, celeriterque dispicientis. Nos neque acrius cernere nos quicquam putamus, neque id magnopere nunc quidem necesse esse arbitramur: satisfieri enim huic loco posse statuimus, si præcipiemus, vt ea, quæ superius memorata sunt, retinere velint. Sunt autem duo, vnum, vt amicorum obsequio atque operatum clementer, & benignè, tum etiam iustè, hoc est congruenter, vtantur: alterum, vt ipsi minimè sint amari, minimeque difficiles ac morosi. In muneribus igitur assignandis, dandisque negotiis, persona-

sonarum ratio & delectus habeatur, vt, si quid
 sordidius tractandum inciderit, vilissimo cuique
 mandetur: neque per homines nobiles, quod
 nonnulli peruerfitate quadam adducti student,
 verrantur ædes, aut è tricliniis conclauibusque
 immunditiæ efferantur: laboriosa vt ne imbec-
 illis, neue subtrypia quædam honestis, aut ludi-
 cra & leuia grandioribus natu imperentur. Nec
 enim Homerus Phœnicem Achillis iussu pocu-
 la ministrantem facit, hominem senem & gra-
 uem, sed adolescentem, æqualemque suum Pa-
 troclum. Illud etiam præstent, vt nihil omnino
 cuiquam maioris aut oneris imponatur, aut la-
 boris, aut contentionis, nisi necessario, aut certè
 magna de causa: præcipit enim humanitas, vt ne
 aliena sollicitudine & cura, præsertim quæ gra-
 uior sit tanquam animi causa, abutamur. Nam ii
 quoque, qui serui planè sunt, ferre hæc grauitè,
 a greque pati solent.

Hæc heri immodestia coegit me,

Qui hoc noctis a portu ingratis exciuit:

Nonne idem hoc lucis me mittere potuit?

Ferramenta, & vectes, reliquumque instru-
 mentum animale habuisse Dædalus dicitur:
 num igitur eum censemus, aut quæ terræ essent
 opera, cælo mandare solitum, aut eam ipsam,
 cum moliendum tamen nihil esset, veruisse qui-
 escere? Hanc igitur imitentur, sitque imperium
 in amicos iustum & clemens. Qui verò acerbè
 ab amicis operas exigunt, qui semel atq; iterum
 cessantibus succentent atrociter, qui se se impla-

cabiles atque inexorabiles præbent, præterquam
 quòd iniuriam faciunt, non amicorum cateruis
 sese stipatos esse cogitare debent, sed hostium.
 Atq; etiam est in sermone & conuictu superio-
 rum comitas quædam vel seueritas potius, sed
 humanitate & iucunditate condita, qua præditi
 qui fuerint, eos domestici amici, quasi parentes
 verebuntur, non autè, vt tyrannos, metuēt, eos-
 que etiã diligēt. Omnes enim, quem metuunt,
 eundem oderunt. Verùm pleriq; familiaritatem
 nimiam vitare dum volunt, quòd apud eos, qui
 in cõsuetudinem sese penitus immerferint, reti-
 nere se dignitatem vix putant posse, contumaces
 sunt, atque inhumani. Ac fuit omnino Deioeces
 quidam Medus, vîr sapiens imprimis, qui cùm
 propter iustitiam, vt est apud Herodotum, rex
 esset constitutus, cùm alia multa dicitur habuisse
 salutariter instituta, tum illud in primis, quod ad
 maiestatem pertinet: quæcunque enim incide-
 rent, transegisse per interpretem dicitur, vt Me-
 dorum audiret ipse neminem, neq; cuiquã aspi-
 ciendi sui potestatem faceret. Metuebat scilicet
 vir magnus inuidiam: ægréque laturos sentie-
 bat ciues suos, qui cum pari dignitate tam mul-
 tos annos vixissent, eum ipsum tanto sibi hono-
 re præferri. Huic igitur malo occurri ea ratio-
 ne putauit posse, si sese non familiaritati mo-
 do, sed etiam oculis ciuium subtraxisset: fore e-
 nim, vt paulatim ab ea, quam de se cogitationem
 habere soliti essent, desuefacti, maius quiddam
 animo conciperent & mente: sic est enim omni-
 no: nam

no: nam quæ incognita, intractataque habemus, ea maiora plerumque animo nobis fingimus, & suspicamur esse. Neque verò ego is sum, qui superioribus id præcipiam, vt sese inferioris ordinis amicis, quasi germanis fratribus, patefaciant ac nudent: sit hoc simplicis sinceræque amicitia: proprium: sed, vt hoc non probarim, ita austeros, tristesque, & duros esse eos nolim. Rectè autem Deioces, vt in Barbaris quidem, dominationeque noua: quamquam multa eum secuta esse incommoda necesse est, in primisque illud, quòd æqualium, quòd suorum, quòd ciuium denique consuetudine & conspectu catuit. Dignitatem igitur potentes retineant, sed bono modo, audiantque, negotiis curisque vacui, domesticos amicos, & quidem humaniter, benigneque respondeant: interdum etiam vltro ipsi appellent, familiariter quoque garrant, dentque sese ad lenitatem: vt intelligant homines tenues non tamen seruiliter se tractari. Est enim hominis natura minimè dominationis patiens, quo magis seruitutis ac famulatus species, quæ vt in suis appareat, de industria quidam efficere solent, occultanda est atque opprimenda. Sed est etiam in nonnullis malitia quædam simulata comitas, qui, quò diutius amicorum operis fruuntur, gratis homines miseros atque abiectos spe producant, & clementia: bonitatisque simulatione lactant, vt annorum multorum labores vnià cum blanda appellatione compensentur. Tollatur igitur metreticus hic mos, malitiaque & fraus non ex has

consuetudine solùm, sed è tota vita pellatur? nec, pecunia fraudare quempiam si turpe putamus, vita, atque ætatis alienæ fructus interciperè, frustrarique per bonitatis speciem homines vel amicos, vel certè familiares, tenues quidem atque inopes, rectum honestumque censeamus. Callida est etiam, malitiosaque eorum interpretatio, qui, quòd tenuibus amicis non iniustè, aut grauius imperarint, quodque in eos ingenio leni & clementi sint; vigilias, labores, curas, pericula, damna omnia dissoluta illis esse existiment, affatimque satisfactum autument: quasi verò id inuitò spectatum sit, vt obsequium obsequio, ac non pecuniæ fructu, atque emolumentis compensaretur. Neque enim citharcedum, in epulis qui caneret, iudem si conduxerint, atque is vbi postridie mercedem exigat, assidere hominem iubeant, audireque se vicissim vel modulatus canentes, non iniusti sint: non enim commodata oblectatio est, eandem vt reponere æquum sit, sed quasi vendita. Quomodo autem superiorum incommoda & contumelias inopes perpeti decet, neque id patienter solùm, sed etiam demisse: ita vicissim, si quid offensum ab inferioribus fortè sit, si quid reperiunt vel in natura est, vel in moribus vitii, æquo animo tolerabiliterque ferre id superiores debent. Quàm enim difficile sit ad alienum arbitrium sentiamque viuentem, vt cum dicta, tum facta, tum ipse medius fidius motus gestusque ad alienam voluntatem dirigatur, nihil offendere, nuf-

re, nusquam incurrere, ex eo intelligere licet, quòd ne, ad nostrum quidem iudicium, ad libidinemque cùm viuimus, facile nobismet ipsis satisfacere solemus. Prouideant igitur, ne, si quid aut quotidiano in ministerio minus aptè, minusue elegantè fortè ceciderit, aut in rebus mandatis gerendis non exquisitam quandã solertiam, industriam, diligentiã, celeritatem præstiterint, tenuès amici, continuo excandescant, atque efferantur iracundia: quòd faciunt quidam, & fanè furèter, & sæpe. Nihil est enim facilius, quàm per aliũ efficere quod velis, quã id rationè, commodissimè fieri possit, optantem cogitatione designate: sed facientes multa impediunt, multa interturbant, & retrahunt. Quamobrem cùm indulgere potentes in opum peccatis æquum est, tum lese ipsos excutere perscrutarique decet, ne, si quid fortè in animo mendilauerit, quam ipsi culpam sustinere debent, eam amicis attribuant: sæpe enim vsu venit, vt superiorum inconstantia, peruersitate, festinatione, iracundia, leuitate, bene ac prudenter institutæ, procuratæque res, accurateque ac diligenter administratæ conturbentur, secusque cadant. Ex quo illud è veterè comœdia:

*Quam arduum, dii boni, negotium est,
Dementi hero cùm seruiuntem seruias.*

Cauèant igitur hoc quoque: neque in amicos stomachum erumpant, cùm irati sibi metipsis esse debeant. Quoniam autem non beneuolentia, neque caritate adducti, sed præmiorum illecti

spe, quemadmodum antea quoque dictum est, ad hanc coniunctionem accedunt, procurandum est, ut, qui suas partes diligenter accurateque peregerint, qui obseruantiam, & sedulitatem, fidemque & solertiam præstiterint, ne laborum suorum præmio ac mercede fraudentur. Ac quomodo ad inferiorum quidem officium pertinet, ut ne quicquam acerbius exigere videantur, neque potentem amicum flagitent, neue vrgeant, sed tantum admonerent, & rogent, idque verendum (longè enim ab obsequio atque obseruantia recedit, qui ad summam illam rationem ac veritatem ius suum persequitur, eamque ob causam indignè parentes ferre solent, cum à liberis in iudicium vocantur: exæquari enim cum iis se nolant) sic hæsitantis est, atque adeo iniuriam cogitantis, cunctari, expectareque, dum admoneris, ut quod debeas, dissolvas. Est enim planè debitum, ne fortè errent, ut, quorum vita in nostris commodis consumitur, eos remuneremus. Non igitur beneficium sese dare arbitrentur, neque in gratiæ loco potentes atque opulenti ponant, cum bene de se meritos tenues amicos facultatibus augent ac locupletant: sed ita existiment, obsequii se atque obseruantia præmium solvere, iustum quidem ac debitum: quaque ipsi mensura operas industriamque ab illis exegerunt, eadem retribuunt mercedem, imitenturque terræ, agrorumque consuetudinem, qui, à quibus diligentius coluntur ac laboriosius, iis vberiores fructus ferunt: præterquam enim, quòd

quòd officio facient satis, vtilitati etiam consu-
lent: grati enim habebuntur ac benefici: atque
eare omnium erga se voluntates studiaque ami-
corum excitabunt, vt summa alacritate, summa-
que contentione adsint, obsequantur, obtem-
perent. Illud etiam summopere vitandum est, in
quod plerique solent incurrere, vt domesticis
familiaribusque amicis malè ne sit, nèue cibaria
restricte nimium dent, ne vilissima quæque &
contemptissima confectentur, ne algeant, ne
esuriant: nam id quoque in mercedis, non in gra-
tia loco ponendum est, vt illi, sua quisque pro
dignitate, alantur. Qui verò aut demèsum, qua-
si seruis, exiguè sordideque præbent, aut, si quis
quid commiserit, si quis vsquam cessauerit, id ci-
bo & portione subducenda vindicant, dupliciter
reprehendendi sunt, & quòd illorum in se cum
odia, tum etiam voces irritant, à quibus diligi, co-
lique velint, & quòd, per quos lautitiam magni-
ficentiamque ostentari, elucereque volunt (nul-
lam enim aliam ob causam tantos suscipiunt sum-
ptus) per eosdem illorum sordès, avaritiaque de-
tegitur, atque effertur. Huc accedit, quòd aspe-
rè auareque tractati, de potentis amici benigni-
tate cum semel desperarunt, in posterum quoq;
eum contemnunt. Itaque neque dant operam,
vt illius sibi gratiam concilient, & si quam etiam
collectam habent, dilabi facillè patiuntur: neque
enim gratis diligere ac ne diligi quidem, nisi ex
eare ad se vtilitas redeat, volunt. Itaque aut nul-
li, aut vilissimus quisque in officio est: vtilitas

enim, quæ huiusmodi necessitudinem constituit, eadem tollit. Quamobrem sua quoque interesse potentes statuere debêt, vt quoad fieri possit, alacres, speique bonæ plenos inferiores amicos habeant, amantesque sui, vltroq; ac libenter obsequentes: id assequentur, si leniter, si humaniter vtentur imperio, & si bene, benigneque merentibus fecerint. Nunc verò imitantur plerique ciuitatum quarundam leges, non sapientissimas illas quidem, quæ per e supplitique metu deterere improbos ab iniustitia tantum conantur, satisque habent, si illud præstiterint, vt facinorosis inutile sit peccare, aut planè etiam ærumnosum. Rectius autem est eas sequi, quæ regiæ à Xenophôre appellantur: eæ enim efficiunt non modò, vt peccare inutile perniciosumque sit, sed etiam vt rectè facere sit fructuosum, cum præmia bonis fortibusque proponant. Studeant igitur potentes, vt voluntario amicorum obsequio vtantur: ita enim demum potentia iucunda est; si in volentes eam exerceas: in inuitos autem, ac repugnantes, imperium iis dedisse mibi Deus videtur, quos dignos iudicauit, qui ita affecti viuerent, quemadmodum Tantulus, quem apud inferos ferunt semper secundæ mortis metû torqueri. Callidum est etiã quorundam, versutumque consilium, qui domesticos inferiores amicos inter se congruentes metuunt, eoque in discordiis dissidiisque in familia commouendis, odiisque fouendis, atq; alendis sunt occupati: conspiraturam enim in patrem familias consentien-

tem domum aiunt, dissidentem autem inter se cum eo conuenturam. qui si in improbos inciderunt atque infideles amicos, quid est, cur cauere eos, quã coercere, aut omnino iis carere malint? Sin probos integrosq; nacti sunt, metuere nihil attinet: qui autem esse potest discrepantium inter se amicorum vsus? Addiscant igitur imperii gerendi rationem: neque enim facilis quædam res est, aut peruulgata; ac, si verum querimus, ne humanitatis quidem vsquequaq;, sed magna ex parte diuinitatis: verum ea doctrina ab alia quadam arte perenda est, quam qui tenebunt, nã illi facile præstabũt, vt ab iis, qui inter se vel fraternè diligant, colantur ipsi, atque amètur plurimum: ea tamen illud habet præceptum saluberrimum, quo iubentur, qui cum aliquo imperio sunt, eorum quibus dominantur, volũtates, beneuolentiamque collectam & comparatam habere: nam & dominatio tutior est ac munitior, & obtemperantium vsus tum fructuosior, tum longè, multumque iucundior. Quo magis accusandi sunt, qui æternum cum familia sua bellũ susceperunt, qui non modò suorum patrociniũ non suscipiunt, sed etiã ipsi oppugnant, & quasi aduersariis atque inimicis, quibus possunt locis, incommodant, ac, quò quemq; industriorem, fidioremque experti sunt, eò deprimunt magis, veriti scilicet, ne, si semel emerferint, vel ad alium se conferant, vel rem suam agere velint: rectius autem erat, quomodo veteres efficiebant, vt è seruis sibi libertos haberet eos, qui liberaliter seruirent, sic

hos à mercenaria & seruili, ad gratuitam & liberalem amicitiam illos euocare: neq; verò rectius tantum, sed etiam vtilius. Quod est enim prædium, quæ uè possessio tam opima, tamq; omnium fructuū ferax & fertilis, quàm amicus est? Quantum verò interesse putamus, per gratuitos ne amicos res nostra, nosq; ipsi curemur, an ne per hosce in quibus amicitia simulacra vix illa quidē apparent? amicitia verò ipsa planè longè abest. Etenim, qui vitæ suæ velut vsuram locant, ii, fieri non potest, quin laborum mercedulam, spemq; dubiam vtilitatis spectent, seseque respiciant, deque se vnus anxii sollicitique sint. Itaque quomodo coloni, qui non suos, sed de dominis conductos fundos colunt, nec arbores serere, nec fundum instruere, nec verò villam ædificare ornare ue volunt, sed eam modo culturam adhibēt, quæ præsentis fruges, quàm minimo fieri possit impendio, quàm vberrimas habeat: sic ii, quamdiu quidem, tanquā operarii aliqui, deseruiunt, nulla re augeri aut amplificari superiores amicos student, neque dant operam, illi ne nudi, inanesque sint, sed, ipsi vt quàm breuissimo temporis spatio quamplurimum auferant, in eo laborant. Vbi verò à quæstu ad caritatem, atq; amicitiam ingenuam illam ac gratuitam traducti sunt, iam, quasi agrorum domini, non illud modo attendunt, quantum ex ea coniunctione vno illis, aut altero anno reficiatur, quantumque ex ea re capiant, sed vti nos ornatos, beneq; cultos habeāt, id verò curant, atque enituntur. Itaque, amore
ac be-

ac benevolentia complexi nos, omnem laborem suscipere, omneq; adire periculum gestiunt nostra causa, non secus quidem ac sua: nec iam defatigantur, aut conualescunt, aut separatim sibi quicquam à nobis prospiciunt: quæ quidem amicitia, nisi superbia humanitatem obterat, nisi hominis ponamus naturam, immanitatem autem beluarum induamus, sua ipsa sponte oriatur, atque alescat: nihil est enim, quod homini accidere iucundius possit, quam hominis consuetudo, præsertim congruentis: ut sapientem quoq;, qui hæc tractant, in solitudine beatum fore negent. Nihil est autem proclivius, quam ut, quorum iucunditate oblectemur maximè, ea diligamus, atque amemus plurimum. Magna præterea est cõiunctus, & contubernii, ad hominum animos benevolentia implicandos, vis. nam bestiarum quoque nonnullarum animaduertere desiderium licet, cum ab iis eas distrahbas, quibus cum pasci cõsueverint: ut qui eum, cuius fidem experti sunt, industriam probant, mores laudant, cuiusque benevolentiam, atque amorem erga se perspectum & cognitum habeant, non corde ament, neque cum eo opes suas æquabiles faciant, naturæ mihi vim adferre videantur humanæ.

F I N I S .

K 4

NATHANIS
CHYTRAEI NOTAE,
IN GALATEVM

Ioannis Casa.

IN QVIBVS PRÆTER
DIFFICILIORVM EXPLICA-
tionem, loci quoque nonnulli bonorum
auctorum, tam Latinorum, quàm Græcorum
indicantur, quos in scriptione
Galatei auctor expressisse, aut
saltem respexisse vi-
deri possit.

NOBILISS. ET
 OPTIMÆ INDOLIS,
 AC SPEI ADOLESCENTI
 BOIOCCONI, NOBILISS. ET
 Ornatis, D. Casparis *von der VVenge*, in
Sauuert, & Oldersum capitanei inte-
 gerrimi filio, disciplinæ suæ
 alumno carissimo,
 S. D.

NATHAN CHYTRÆVS.

*V*M has in Galateum nostrum
 Notas, scholis puerilibus, ut spe-
 ro, non futuras inutiles, in ma-
 nibus haberem; eo ipso tempore,
 nobilissime adolescens, factum
 est, ut à reuerendo & docto viro D. Martino
 Rochollio Ecclesiæ Oldersumensis pastore, in scho-
 lam hanc nostram, vberioris ingenii cultus
 capiendi gratia, adducereris.

Cum autem ex aspectu & colloquio tuo sta-
 tim animaduertarem indolem quandam sin-
 gularem, & ad eximiam morum honestatem
 & elegantiam inclinantem, ex ipso vultu tuo

verè modesto & amabili elucere; felici quasi
 omne instigatus, cogitavi tuo pro aliis nomini
 eas ipsas Notas inscribendas esse. Ut scilicet
 hac ratione ipsius Galatei lectio tibi fieret pla-
 nior & expeditior. Tuque progressu temporis
 bene in hoc genere, cepta eò feliciter posses per-
 polire. Paulo etiam post in eodem proposito plu-
 rimum me confirmavit habitum hic cum no-
 bilissimo & prudentissimo patre tuo D. Caspa-
 re Von der VVenge, quod aliquot horas du-
 ravit, Colloquium, in quo praeter studium pura
 & orthodoxae religionis, amoremque commu-
 nis patriae salutis, & in ea procuranda singula-
 rem prudentiam, perspexi etiam quantum opere
 te filium suum unicum & carissimum, litteris
 & moribus bonis quam optime cuperet institu-
 tum & perpolitum. Quae sanè cura logè omnium
 honestissima cum paucis nostri saeculi parenti-
 bus illi communis est, quorum plerique hoc agunt,
 ut multos agros & pascua ovesque adeo amphi-
 ssumas suis relinquunt: ut autem probi, eruditi
 & bene morati evadant, planè negligunt. quos
 equidè Xenophon similes esse atebat equos alen-
 tibus, quos ea quae ad res equestres & bellicas
 requiruntur, non docent, multum verò pabuli
 in se exhibent, & in futurum quoque praepa-
 rant,

rant. Qui sanè hac ratione equos habituri sunt pinguiores & corpulentiores; sed interim rerum, quas præstari à bono equo oportebat, prorsus ignaros. Sicuti etiam liberi eorum, de quibus diximus, parè tum possessiones quidem magni precii habituri sunt; ipsi autè apud omnes, qui rem hæc rectè intelligunt, viles erunt. Cum contra oporteret possessorem, rebus quas possidet, multo esse preciosiorem. Quanto igitur nobilissima familia vestra opes diuinitus contigerunt ampliores; tanto magis sapientissimus tuus Parens, hoc tibi censet agendum, ut aliquando virtutis & doctrinæ tuæ precio, illas ipsas opes quam longissimè superare videaris.

Quo ipso nomine te potissimum in nostra hac schola erudiri voluit. de qua, tanquam assiduus ephorus, verè testari possum, nihil præmitti, quod ad liberalis doctrinæ fundamenta rectè iacienda pertineat. Ad morum verò honestatem & elegantiam quantum attinet, etiam si de iis quoque, quotiescunque fert occasio, disciplina nostra alumni moneantur: tamen in illa lectionum & exercitationum, necessaria sanè in talibus scholis, varietate, aliquid hac in parte, ut & alibi, desiderari forte posse non nego. Cui defectui ut aliquo saltem modo mede-

rer, astate proximè superiori in secunda & ter-
 tia classe Galatæum hunc prælegendo percurri,
 ut opportunitatem haberem, de moribus quo-
 que honestis & politis auditores monendi, è qua
 ipsa nata sunt hæ, quas tibi communicandas
 censui nota. Quarum ope tu quoque paulo
 post, vel tuo Marte in Morum conformatione
 non infructuosè uti posses. Et quidem hunc
 ipsum scriptorem, inter omnes qui in hoc gene-
 re argumenti cum laude aliqua versati sunt:
 perfectissimum esse fatentur omnes, qui eum
 legerunt & rectè intelligunt: sed tamen multo
 etiam plura de eo ipso argumento scribi potuis-
 se res ipsa loquitur. In talibus enim quisque si-
 milibus, non omnia chartis tradi posse, sed mul-
 ta eorum sapientum monitu, suasu, & exem-
 plo, nec non tempore, usu & experientia di-
 scenda esse, sciendum est.

Qui igitur in hac parte officii, honestatis
 & elegantia studiosus est, his admonitionibus
 initio quantum fieri potest, obtemperet; deinde
 prudentiores & seniores consulat: consuetudi-
 nibus pareat: temporum locorumque diversi-
 tati prudenter sese ac commodet.

Quod tibi nobilissime adolescens eo erit fa-
 cilius, quod à præstantibus in hoc genere paren-
 tibus

tibus natus & educatus, semperque cum politis
& bene moratis hominibus es conuersatus: na-
turaq; adeo generose instinctu quodam ad mo-
derationē, & morum elegantiam ferri videa-
ris. Ad quam si litterarum quoq; (quod sanè fa-
cis nō instrenuē) cognitionem adiunxeris, non
video quid in amplissimo hoc patrimonio dees-
se tibi possit, quo minus metam ab optimo patre
tibi praefixam, qua est, vera eruditionis prestā-
tia, bonorumq; morum honestas & elegantia,
quam felicissimè consequaris. Quod ipsum ut
cum nobilissimorum parentum tuorum volu-
ptate & gaudio, & gentilium ornatissimorum
approbatione, tuoque adeo proprio ornamento
& salute fiat, verè & ex animo tibi opto: & si
ad metam illam assequēdam, mea quoq; qualif-
cung; opella aliquid cōducere tibi possit, id omne
animo quam promptissimo tibi defero. Bene
cum cariss. parentib. & quam diutissime vale.
Bremā Nonis Ianuarii, inchoantib. annum à
Nato Salvatore clō lō xcvii. quem, &
omnes sequentes, tibi, tuisque omnibus, quam
felicissimum precor.

NOTAE IN GALATEVM.

ALATEVS) Hanc inscriptionem cur hic liber nactus sit, patet ex eius pagina 10. versu 23. vbi inter alia dicitur in familia Ioannis Matthæi Giberti Episcopi olim Veronensis, fuisse virū quendam senem, doctum, humanum, disertum, gratiosum, suauem, affabilem, perurbanum, & in magnorum principum aulis diu & cum laude verlatum, nomine Galateum, cuius instinctu se hunc libellum conscripsisse auctor fatetur.

*An studium bonorum morum deceat
Christianum.*

Eleganter & rectè in quadam epistola ad Articum dixit Cicero: *Exculto animo nihil inesse agreste, nihil inhumanum.* Et quidem ista humanitatis & ciuilitatis officia à viris quoque sanctis non aliena esse, docet insignis Theologus Petrus Martyr, explicans secundi libri Regum caput 4. Vbi cum Propheta Helias ex monte Carmelo vidisset Sunamitidem hospitam suam properè ad se currentem; ministrum suum his verbis alloquitur: Age curre ei obuiam & dic ei: *Estne pax tibi? estne pax viro tuo? estne pax puero?* Vbi interpres, *Vir Dei è monte Carmelo eam è regione conspexit, atque agnouit, cumque videret festinantem & extra tempus aduentare, veritus est ne quid*

ne quid mali ei contigisset. Quocirca seruum suum misit ei obuiam honoris causa, utque decet bonum & humanum hospitem, diligenter atque humana sollicitudine in se inquiri, an salua res essent. Vique magis amplificaret & exprimeret sollicitudinem, qua erga illam familiam afficiebatur, interrogationem per partes distribuit, rogando an recte ipsi mulier esset, an recte viro, an recte filio; Huiusmodi officia cū Propheta ac sancti viri coluerint, nos quoque ab eis non debemus abhorre. Quod idcirco memoro, quod quidam reperiantur Anabaptista, qui se culpā omniino praebeant, & quadam agresti duritie, atque rustica seueritate gaudent, omniino respicientes ciuilia & amica officia. quasi stulta & inepta seueritas aliquem Deo & hominibus commendet.

Similia ex Colloquio Dauidis cum Abigaile, Samuelis libro 1. cap. 25. & ex Colloquio Prophetae Nathanis cum Rege Daude 2. Samuel. cap. 12. colligi possunt. Et grauissimi probri loco obiicitur Nabali, quod esset durus, & malis moribus, & improbius, quam ut quisquam eum posset alloqui 1 Samuel. cap. 25. Sicut aliàs nemo hominum mediocriter elegantium est, qui ut Cicero ad Atticum alicubi scribit, non magnopere improbet, si quid in communi vita, vel iracunde, vel insolenter, vel in omni genere stultitia insulse, aut arroganter dicatur, vel taceatur. Idem Cicero in iisdem Epistolis, admodum in fratris filio improbat τὸ ἀνδομήτην, seu mores malè formatos: atq; ideo in eius institutione ἰδοὺ ἐπιεικέτην, seu

bonorum morum curam habendam esse censeri
 Et inter Philosophos Zeno quoque, licet Stoi-
 cus, dicere non dubitauit: δὲν τοὺς νέους πᾶσι κοσμί-
 ῳι κεχρηθῆναι καὶ πορεία, καὶ σχήματι, καὶ ᾠσει καλῇ. h. e.
*Oportere adolescentem omni honestate & eleganti-
 uti in incessu, habitu & vestitu.* Simile etiam quid
 in tertio Apomnemone Xenophontis Socrates
 præcipit Theodotæ, vt nimirum rectè homines
 discat tractare, amicè inuisere, libenter venien-
 tes excipere, ingentem ex eorum successibus vo-
 luptatem capere, scire etiam, quibus verbis exhi-
 larantur, quibus offendantur. Imò ipso intui-
 tu gratiam sibi eorum conciliare, vbi hæc memo-
 rabilia addit. *Violentiã enim neque ceperis, neque
 retinueris amicum, beneficentiã vero & suauitate
 hæc feratium capi se patitur, tum ab eo non discedit
 qui ceperit.*

Pag. 2. Cum iter hoc vitæ humanæ) In exor-
 didio hoc formando videtur imitatus illa in Cice-
 ronis Catone maiore verba, Lælio iuueni Cato-
 nem senem alloquenti tributa. *Volumus sanè,
 nisi molestum est tibi Cato, tanquam longam ali-
 quam viam confeceris, qua nobis quoque ingre-
 diendum sit, istuc, quo peruenisti, videre quale sit.*
 Quæ scribens Cicero fortè respexit illa Platonis
 in 1. De Repub. vbi senem Cephalum, interpre-
 te Serrano ita alloquitur Socrates, *Gaudeo ma-
 ximopere Cephale, dum eos alloquor, qui sunt valdè
 prouecti etate. Operæpretium enim mihi videtur,
 ab illis audire, veluti iis, qui viam eam peregerint
 priores, quæ necessariò à nobis est ineunda, nimirum
 quænam*

quanam ipsa sit, asperano & difficilis, an facilis & expedita, &c. Quod autem hic de itinere terrestri dixit, id Cicero pro Murena concinnè transtulit ad navigationes marinas.

Quod si, inquit, è portu soluentibus ii qui iam in portum ex alto inuehuntur, precipere summo studio solent, & tempestatum rationem, & praeconum, & locorum, quod natura affert, ut eis faueamus, qui eadem pericula quibus nos perfundi sumus, ingrediantur: quo tandem animo me esse oportet. prope iam ex magna iactatione terram videntem, in hunc, cui video maximas Reipublica tempestates esse subeundas? Quidam etiam aliquo modo huc faciens habet Plutarchus in fine libelli de vitioso pudore. Sicut enim, inquit interprete Xylandro, viatores, ubi in saxum impeerunt, & nauita apud promontorium aliquod nauim sicubi alliserunt, memores sui casus, non ista modo ad qua offenderunt, sed & similia horum perpetuo horrent atque vitant, &c.

Pag. 3. vers. 17. Illa enim frequenter) Maius autem (teste Aristotele *part. 2*) bonum est quod plures & crebriores usus praebet, quam quod pauciores & rariores.

Pag. 3. v. 5. Vnam tantum ob causum) Morum elegantiam & suauitatem ex eo commendat, quod etiam sine aliis praestantioribus & laude dignioribus virtutibus possit consistere, & aliis se commendare. Haec autem sine illa nequaquam, quod probabiliter itidem docet Aristot. libro iam indicato.

Pag. 5. v. 10. Multa & varia supellectile indigēs) Maius autem & potius est, quod minus aliis eget. Morū elegātia minus quam ceteræ virtutes aliena supellectile & instrumētis eget, Ergo est potior. Aristot. *part. 2. de maiore & minore bono.*

Pag. 5. v. 27. Qui nihil pensi habet) Hæc scribēs, respexissē videtur ad illa Ciceronis in 1. offic. *Negligere quid de se quisq. sentiat, nō solum arrogantis est, sed etiam omnino assoluti.*

Pag. 6. v. 1. Qualesnam res ille sint quibus homines delectantur) Ex autem copiosē explicantur ab Arist. Rhetor. lib. 1. Vbi agit de genere iudiciali, sub titulo bonorum iucundorum.

Pag. 7. v. 5. Speciem spurcicie animis representat) Huius admonitionis memor est Cicero in 2. de Nar. Deorū vbi de expulsionē extremētorum alui agens sic loquitur: *Quemadmodum cibi reliquia depellantur, itū astringentibus se intestinis, tum relaxantibus, haud sanē difficile dictū est, sed tamen praterendum, ne quid habeat iniucunditatis oratio.*

Ibid. v. 19. Aures offenduntur flatu) Quo pertinent etiam stertētium ronchi, de quibus alicubi Cicero ad Atticum. *Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego vicinus audirem.*

Ibid. v. 21. Collisione duorum lapidum) Aristot. prob. sect. 7. q. 5. *Quarrit cur inhorrescamus cum ferrea exacuitur, vel pumex secatur, aut lapis mola frangitur, quem vide.*

Ibid. v. 25. A cān abstinēbit) Cur hoc cauendū etiā aliā causam affert Iul. Cæs. Scaliger, Epidorpidum lib. 4. sub titulo *Cantillatores & tristes fuge.*

Capti-

*Captiua caue guttura cantuuncularum,
His nil leuius, contra etiam, magisq; tristes,
Hos, nil quibus est perfidiosius, caueo.*

Ibid. v. 29. Qui natura minime idonei Hoc ad alia quoq; grauiora trāsferri potest. Ferè enim fit, ut imperiti & non idonei longè propiores sint in reb⁹ arduis aggrediēdis, quā sunt maximè idonei & periti. Iuxta illud: *Dulce bellū inexpertis, expertus metuit.* Huc aliquo modo pertinēt illa Ouid.

Exige quod cantei, si qua est sine voce puella.

Fac saltet nescit si qua mouere pedem.

Barbara sermone est fac tecum multa loquatur, &c.

Pag. 8. v. 4. Pituita aspergine Aut pituitam ex natibus propendentem, cum sono quodam ingratiſſimo subinde retrahunt.

Ibid. v. 15. A nimia oscedine Quantum hoc vitium apud veteres Romanos habitū sit, patet ex Gellii lib. 4. c. 20. *Vbi deliberatum est, inquit, de nota eiu, qui ad Censores ab amico aduocatus est. & in iure stans clare nimis ac sonore oscitauit: atq; tibi prope ut pleeteretur, fuit; tanquam illud indicium vagi animi foret & hallucinātis, & fluxa atq; aperta securitatis. sed cum ille deierasset, inuitissimum sese ac repugnantem oscitatione victum, tenerique eo vitio quod oscedo appellatur, tum nota iam destinata exemptus est.*

Ibid. v. 21. Praesens sodalitiū auerſetur Quod ipsum indicium est ὀλιγοειας καὶ καταιφρονησεως, quarum omnes impatientes cum sint, facile offensiones & irā inde existunt Aristot. *in τ. β.*

Ibid. v. 28. *Si vnus aliquis oscitet*) Ab hac consuetudine simile hoc petiuit Roterodamus. *Vt oscitāt permulti*, quod vnū conspiciant oscitātem, & micturiūt q̄ mejentē viderint: ita quidā nullo certo iudicio ad suscipiēda negotia permouētur, sed quiduis in aliis imitātur ac referunt. De causā huius oscitationis differit Aristot. probl. sect. 7. q. 2. vbi querit. Διὰ τί οἱ χασιμωμένοις ἀντιχασιμῶνται, ὡς ὅτι τὸ πολὺ; Et Alexād. Aphrod. probl. 1. querit. Διὰ τί οἱ βλάμντες πῶς χασιμωμένοις, χασιμῶνται, &c. Vide prouerbiū: Oscitante vno, oscitat & alter. Quod explicat Erasimus Chil. 3. cent. 5. prou. 95.

Pag. 9. v. 18. *Pyropi*) Gemmæ ab igneo seu flāmeo rubore sic dictæ Germanicè, *ein Rubinn*.

Ibid. v. 24. *Anobis alienaretur*) Huc pertinent quæ Ouidius de remedio amoris obseruare iubet, ab amore liberari cupientes.

Pag. 10. v. 11. *Vt ex naribus aliquid excidat etiam si.*) In mensa autem non tantum ab omnibus nauseam mouentibus, verum etiam à suspicionem & imaginationem eius concitantibus accuratè cauendum est.

Ibid. v. 20. *Vulnera minuta si multa*) Huc paucis mutatis refero illud Ouidii:

*For sitā hac aliquis (nā sunt quoq; parua vocabit,
Sed que non ladunt singula, multa necant.*

Pertinet eodem locus Augustini ex libro de 10. chordis. vbi, *Noli*, inquit, *illa contemnere, quia minora sunt, sed tunc quia plura sunt. Attendite fratres mei, minuta sunt, non sunt magna, non est bestia quasi leo, ut vno morsu guttur frangat, sed bestia plerum-*

plerumque minuta multe necant; Si proiciatur quisquam in locum pulicibus plenum, nunquid non moritur ibi? Non sunt quidem maiores, sed infirma est natura humana, qua etiam minutissimis bestiis interimi potest. Sic & modica peccata, attēdite quia modica sunt, & caute quia plura sunt. Quam minutissima sunt grana arena: si arena amplius in nauim mittantur, mergunt illam ut pereat. Quam minuta sunt gutta pluuia? nonne flumina implent & domos deiciunt? Ergo ista nolite contemnere. Idem alibi de peccatis paruis quidē, sed crebris inquit, Quid interest ad naufragium, utrum uno grandi fluctu nauis operiatur & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta atque contempta impleat nauem atque submergat.

V. 24. Nominatur Episcopus Veronensis, Io. Matth. Gibertus, cuius etiam meminit Paulus Iouius Histor. 25. his ferē verbis: Clemens VII. pontifex a Caroli V. Caesaris exercitu anno 1527. captiuis factus, cum ei liberatio, si militibus stipendia persolueret, promitteretur: & tamen in aliena potestate constitutus, nullam omnino tutam rationem cogenda representandęque pecunie reperiret, longē carissimos atque honestissimos ex familiaribus qui secum erant representanda pecunia obsides, frementibus deposcentibusque Germanis tradere coactus est. Hi fuerunt, Ioan. Maria Montanus Archiepiscopus Sipontinus, & Onofrius Bartholinus, Pisanus Archiepiscopus. Episcopi vero Ioan. Matthaus Gibertus Veronensis. His accessere alii

pecuniosi nobile que, & arde propinquitate pontifici
 ui coniuncti, quorum manibus illico barbari catenas
 iniecerunt, & tanta truculentia ad exprimendū
 aurum ienuerunt, ut in Campo Flora ad erectas di-
 catasq; laironum suspendiis fercas damnatorū mo-
 re cæcæni perducerentur, parato ibidem ad lege a-
 gendum carnifice, si paulo asperior concionis fremi-
 tus annuisset. Per hūc modum miseri, pallentesq; &
 extremi supplicii metu perfusi, terque in concionem
 producti, præclara ope magni numinis seruati sunt,
 cum spes auri, vel in efferatis diuurna immanitate
 animus misericordiam exprimeret. Siquidem paulo
 post in carcere custodibus ex instituta cæna crapula,
 mulicq; fulerno consopitiis, catenas exuerunt, & per
 vaporarium foci tubum in summa Riaria domus
 tecta extracti funibus euaserunt, tanta felicitate, ut
 pedibus egressi urbem ad Vrbinatū castra, qua tum
 erant in Umbria finib; confugerent.

Page. 12. v. 22. *Primum*) Est enim candida &
 amica de vitis nostris admonitio munus omni
 auro & gemmis preciosius, & quo idipsum ra-
 tius, eo carius intelligentibus esse debet.

Ibid. v. 25. Iudica te Dominus) Exemplū pru-
 dentis, amica, cum laude admonendi coniuncta
 & decenibus verbis prolata admonitionis.

Page. 3. v. 4. *Nisi vni actum uo*) Quasi diceret.
 Omne bonum quod habes contaminat vnica la-
 bes, Quo & illud vulgare. Qui sunt absque Nisi,
 non sunt homines mihi visi.

Ibid. v. 7. Poppymate) Poppylina est vocis blā-
 dimentū, quo equi inter tractandū à curatoribus
 demul-

demulcetur. *Germanus pfoffen*, à Græco $\pi\pi\tau\acute{\upsilon}\omega$.

Ibid. v. 22. Si dona) Exemplum hominis modesti, & bonas admonitiones non respicientis, sed cordatè & eleganter eas admittentis, & secundum eas malos mores emendantis.

Ibid. v. 23. Talia essent) Nudis verbis constàtia.

Ibid. v. 25. Opulentiores) In aliis enim precio nummario æstimatis muneribus, is qui donat, tantum aliis impertit, tantum sibi detrahit, hic autem planè nihil auri vel argenti decedebat donanti.

Pag. 15. v. 18. Immundicie suspicio) Suspiciari enim potest Dominus inter expuendum, tussitendum aut sternutadum aliquid in patinas, aut pocula excrementorum illorum incidisse, etiam si nihil inciderit. Multo igitur peius faciunt illi, qui digitum indicem saliuam madefactum salino imprimunt, & saltem ei adhærescentem linguunt.

Pag. 16. v. 3. Sui illum halitu) Quod ipsum non sine molestia sentimus in tonsoribus, capillitium aut barbam nobis refecantibus, qui nonnunquam ut pilorum minutias curi, aut vestibus adhærescentes abstergant, buccis usque adeo plenis nos afflant, ut cum ipsa Borea certamen instituisse videantur.

Ibid. v. 23. Sed aliis quibusdam consistunt) Ut iratus appetit vindictam. Gulosus delicias in cibo & potu. Libidinosus expletionem libidinis, Auarus incrementum pecuniæ.

Ibid. v. 27. Benevolentia, obseruantia, & aliis non dissimilibus) Quæ omnia Paphilo insunt Terentiano, iuueni verè $\theta\mu\eta\eta\lambda\upsilon\phi$. Cuius sic vita erat

Facile omnes perferre ac pati, cum quibus erat, cumque vnâ, siue ii superiores essent, siue pares, siue inferiores, His (scilicet superioribus) se dedere, eorumque obsequi studiis. aduersus nemini (scilicet æqualium) nunquam præponens se illis (scilicet inferioribus) atque ita facillimè sine inuidia laudem apud omnes inueniebat, & amicos sibi parabat.

Pag. 17. v. 26. *Ad ungues ressecandum*) Aut auriscalpium, quo sordes aurium eximat.

Pag. 18. v. 13. *Amoris & familiaritatis indicium*) Respexit hæc scribens locum Aristotelis qui est in secundo Rhetoricorum, vbi agit de affectu amoris, & amare homines ait eos: *αὐτὸς οὖν οὐτοῖς ἐχρυσίον, ὡς τὴν μὴ ἀγαπῶντι δὲ τὴν προσδοξῶν, &c.* Seu erga quos ita sint affecti, vt non pudeat coram illis ea facere, quæ vulgò turpia habentur, modo id non fiat ex contemptu, quod fieri solet apud homines conditionis abiectæ, quorum de se iudicia non verentur. Apud eos enim si quis tali libertate vtatur, aliter est affectus, ac si idem faceret apud honoratum amicum. Pertinet huc illud Martialis in Crispum.

Nil aliud video, quo te credamus amicum,

Quam quod me coram pedere Crispe soles.

Ibid. v. 23. *Honestè quoque vestitus*) De hoc generatim ita præcipit Demonico suo Isocrates:

*ἢ) βίβλις τὰ πρὸς τὴν εἰσὴν τὰ φιλόκαλος, ἀλλὰ μὴ καμώπι-
σις. ἔστι γὰρ φιλόκαλον μὲν τὸ μεγαλοφρεπὲς, καμώπις δὲ τὸ
πλεεργον. Hoc est, In vestitu esse velis studiosus ele-
gantiæ & munditiæ, sed nequaquam fuci. Elegan-
tiæ ἐπισημ*

ria enim inest magnificum, sed fuso superuacua-
uunt.

Pag. 19. v. 11. (Casariem ostentare) Instar noui
alicuius Catonis, de quo Lucanus lib. 2.

Intonsos rigidam in frontem descendere crines

Passus erat, maestamq; genis increescere barbam.

Aut poetastri illius Horatiani, *Qui tribus An-
ticris caput insanabile nunquam Tonsoi Licino
com mittebat.*

Pertinet huc cirri & miris artibus intortæ co-
mæ, quibus hodie multi cincinnatuli & calami-
strati Androgyni, ingenia sua monstrosa & effæ-
minata patefaciunt.

Pag. 20. v. 14. *Vestis habiles & corpori cum de-
core accommodata*) Inter quas nequaquam re-
ferri possunt prægrandes illæ & corrugatæ fasciæ
circa colla hodie serpentes. item thoraces illi, tan-
quam hydropicum aliquem tegerent tumidi, ac
prodigiosè prominentes ventres gossipio aut pi-
lis infarti, quibus multi contra naturam seipso
hodie faciunt *περὶ γόνατα*.

Ibid. v. 21. Quid venustum non intelligant)
Hos vna voce Græci vocant ἀπειροκαλούς, & ipsum
vitium ἀπειροκαλίαν, aut si dedita opera hoc fiat
μοσκαλίαν. Cum hominem elegantem in rebus
omnibus φιλόκαλον potius esse deceat. Qualis Xe-
nophon fuisse ab Eliano perhibetur. Variæ hi-
storiæ lib. 3.

Pag. 21. v. 2. *Toti societati in mora sunt*) Tales
qui sunt, vulgo etiam his rhythmis in hospitiiis Sa-
xonis passim conspicuis notantur.

Es steht geschriben
 Das sechs oder sibem
 Nicht sollen harren
 Auff einen Narren
 Sondern essen

Vnd des Narren vergessen.

Notat etiã tale quid in Lollio Horatius Epist. 18.

Nec cum venari volet ille poemata panges, &c.

Pag. 21. v. 26. Sui tantum ab aliis rationem)

Quali neminem præter se liberum putent. homines verè non ἐξυμβολοι sed δυοξυμβολοι, vt Xenophon eos appellat.

Pag. 23. v. 6. Tali vlna) Vt potestatem quasi censoriam sibi sumant, de aliis exactè iudicandi, quanti precii & æstimationis sint. Quod etiam rhythmis Germanicis præcipitur.

Laß ein andern bleiben der er ist,

So bleibstu auch vver du bist.

Imprimis autè cauèdum est, ne de absentibus malè loquamur. Qui enim adsunt atque audiunt, & de nobis peius existimant, & plerumque ea quæ audierunt, ad eos deferunt, aut mutilata σφιστικῶς, vt facit Diabolus in Euangelio: aut amplificata σκοφαντικῶς. Præclarum igitur habeatur Demosthenicum illud:

Ἐπαρῆν μὲν οὐ δυνάμα:

Ἐξῆν δὲ οὐ βούλομαι.

Pag. 23. Potius Dominii quam sodalitatibus) Simile quid Demonico præcipit Isocrates. Γίνου παρὰ τοὺς πλησιάζοντας ὁμιλητικὸς, ἀλλὰ μὴ σεμνός. ἢ μὲν γὰρ πρὸς ὑποθητικὸν ὄγκον μάλιστα αἱ οἱ δὲλοι κερπηρίσιαι. ἢ δὲ πν

πὺν ὀμιλητικὸν πρὸς πῶν ἀπαντας ἡδέως ἔσποφίρουσιν. ὀμιλη-
 κὸς δὲ ἔσθι, μὴ δύσκολος ὢν, μὴ δὲ δύσἀφροτος, μὴ δὲ πρὸς πάν-
 τας φιλόνομος, φιλάλιος, φιλεπιτημιτικός. h.e. In conver-
 satione cum familiaribus dexter esto & iucundus,
 non nimis gravis aut superciliosus. Fastum enim
 hunc superbum vix serui tolerent. Mores autem illi
 faciles & equabiles omnibus sunt iucundi. Talis au-
 tem esse videberis, si non eris litigiosus, atq; difficultis,
 neque ad omnia contentiosus & accusandi repre-
 hendendique alios cupidus. Huius virtutis insigne
 exemplum fuit Plato, ita suaviter καὶ ἀπόφως con-
 uersatus cum hominibus sibi ignotis, quibus &
 ipse ignotus erat, vt iis iucundissimus esset, eo-
 que ipso ostenderet, ὅτι δυνάται, καὶ αὐτὸν ἦν συν-
 θέων λόγον χειροῦ ἀξ πύ συνόντας. h.e. Quod posset etiam
 sine usitatis in Academia disputationibus familia-
 rium suorum benevolentiam sibi conciliare. Sicut ea
 de re loquitur Ælianus 5. Hist. lib. 4. sub initium.

Pag. 24. v. 11. Sicut acria ab aliis mandu.) Ita si
 quem videamus sinapi magna copia ori infunde-
 re, aut pharmacum amarū, cuius sapor nobis non
 ignotus est, subito exhaurire: ipsi quoq; quodā-
 modo cohorrescimus, & eiusdem acrimonix &
 amaritiei nobis conscii eā auersamur. Vide Arist.
 probl. sect. 7. q. 5. Vbi in causam inquit, ob quā
 dentes nobis stupefiant, cum alios rem acidam
 edentes aspicimus.

Pa. 24. v. 16. Refractarius proprie dicitur equus
 eris duri qui ἄχילו est σκληρότατος, Polluci ἀπει-
 θής, δύσἀφροτος. aliis ἡυσουπότακτος ἐπισημάκιος, Inde
 vox transfertur ad homines similis ingenui.

Ibid. v. 29. Nisi damnum aut pudor) Tum enim obsequio potior est veritas.

Pag. 25. v. 10. Qui amici sunt) Talis conuersatio fuit inter Scipionem & Lælium, inter Ciceronem & Atticum.

Pag. 25. v. 28. Officiose prolata respiciunt) Taliū etiam mentionem facit Seneca lib. 3. de ira cap. 10. vnde simile hoc. *Vt ulcera ad leuem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactus condoleſcunt: ita animus affectus minimis offenditur, adeo ut quosdam salutatio, epistola, oratio, interrogatio, ad litem euocent.*

Pag. 26. v. 1. Manu in carpum) Καρπός inter alia etiam Græcis significat iuncturam manus cum cubito. Aristot. de part. animal. *ἄρσπον δὲ καρπός καὶ βραχίονος καρπός.*

Ibid. v. 6. Extra se ipsum) Subintelligit hominem *ἐκτακτὸν ἐκασαυ, id est mētis emotionem, seu ἐκτὸς τοῦ σώματος passum.*

Ibid. v. 14. Ab aliorum consuetudine abstinere) Contra hanc admonitionem peccauit Thomas Aquinas, qui Parisiis cum Rege Galliarum cæmans, animo alienatus, cum ne oculis quidem conuerteret, tandem percussâ manu mensâ exclamauit, Aduersus Manichæos conclusum est. Quod factum cum Rex admiraretur, Thomas cum rubore respondit, argumentum eò ipso tempore sibi in mentem venisse, quod Manichæorum dogma penitus euerteret. Ita B. Bernhardus cum ad ripam Lauanensis lacus toto die iter fecisset, & fratres itineris illius comites vesperi de lacu illo

illo multa verba facerēt, rogauit eos Bernardus, ubi lacus ille fuisset, cumque rem omnem audiuisset, miratus est, eumque lacum à se visum negauit:

Ibid. v. 22. Virorum instar) In quos quadrat hoc epigramma:

Quid facit Aphibonius? vitreum se credit, ab omni,

Sic sibi, cen nimio forte, labore cauet.

Eiuce si sapias, hunc animum segnem atque pusillam.

Vsqz adeo vitreos non decet esse viros.

Pag. 27. v. 11. Supra modum seipos amant.) Quod sanè faciūt sine rivali φίλωντι ηχι αυταρεσκος illi, sibiūp̄s nimium placentes.

Nam ille placet stulto qui placet ipse sibi.

Pag. 28. v. 6. Ruborem incutiat.) Vt si quis in praesentia personarum de pudicitia suspectarum laudet castitatem Iosephi, aut Lucretiae. Aut in praesentia gibbo, vel caluitie deformium narret Thersira descriptionem ex Homeri 2. Iliad. cuius haec est sententia.

Hic deformi omnes, superabat corpore Graios,

Disfortis oculus, talo vitiatus in vno,

Pectore gibbosis humeris cocunibus arcto, &c.

Aut in conuentu militum gloriosorum vituperationem instituat Thraeonis, aut in praesentia puellarum de partu & puerperii agat.

Ibid. v. 12. Contra Deum & sanctos) Si enim in genere, οὐχ ὁσιν κταμένοισιν ἐπ' αυθρασιν ευχετάσθαι, hoc est, Impium est insultare mortuis; quanto

magis impium erit verè sanctis insultare, aut paterum honorificè de iis loqui.

Ibid. v. 16. Ioannis Boccatii) Patria Florentini, cuius multa exstāt opuscula historica & geographica. Liber centum nonorum, qui hic indicatur, est scriptus lingua Italica magna ex parte plenus iocis & vanitatibus. Claruit Boccacius Anno Christi 1370.

Ibid. v. 24. Qui iis ex locis cupide discedant) Quod fecisse aiunt Ioannem Apostolum & Evangelistam, cum Ephesi in balneis blasphemias suas euomeret Cerinthus. Ipse enim ex balneis est egressus, & discipulos egredi iussit. Quo facto mox balnea corruerunt, & Cerinthum cum suis oppreserunt. In Aphrica Olympius Episcopus Arianus cū iisdem in balneis sacrosanctam Trinitatem blasphemasset, subito fulmine ictus & multis videntibus combustus est. De deo autem & rebus diuinis cautè & reuerenter loquendum etiam Plato in Cratylo & alibi censet, qui & Homerum ob temere confictas de Deorum rixis & libidinibus fabulas, grauissimè reprehendit.

Ibid. v. 30. Etiam propria vitia in aliis oderunt) Vnde Germanico prouerbio dicitur, Nullam matrem tam malam esse, quæ suos liberos ad honestatem non cupiat educari.

Ibid. v. 31. De rebus personis audientibus contrariis) Ut si in confessa anicularum de modestia adhibenda in choreis, vel de iucundo matrimonio, & piè educandis liberis verba quis faciat,

faciat, rectius factururus si de preparatione ad *subuaciosa* eadem moneret.

Pag. 29. v. 7. Historia melancholica) Contra quod multi peccant, qui in conuiuiis nihil norunt dicere, quam de morbis & morte, nec non de furum, prædonum, piratarum & veneficorum extremis & capitalibus suppliciis, quibus auditoribus horrorem incutiunt, non hilaritatem conciliant.

Sinapis acrimonia) De qua Columella.

Seque laceffenti fletum factura sinapis,

Aique oleris pulli radix, lacrymosaq₃ cepa.

Vnde prouerb. *ἄρτιον ἐσθίειν*, cepas edere, pro lacrymari, de quo Erasmi Adag. Chil. 3. cent. 2. prouerb. 38.

Ibid. v. 31. Philostratus apud Bocatium) Locus est in Decameron lib. 4. Nouella 9. Vbi hic ipse Philostratus narrat, quomodo quidam in Provincia Gallica nobilis Rossiglio, alterum nobilem Guardastagnum vxoris suæ adulterum per insidias lancea traiecerit, eique ex pectore ferro aperto, sua manu cor extraxerit, & illud ipsum cor in minuta à coco redactum & opiparè conditum vxori suæ adulteriæ dederit deuorandum. Quomodo item adultera re cognita ex alta fenestra præcipitem se dederit, & mox Rossiglione in fugam verso, vna cum Guardastagno adultero in vno eodemque monumento fuerit sepulta.

Pag. 30. v. 13. Scirtus) Vt libuit hoc nomine pueri Terentiani, pro quolibet nomine puerili.

Græcis autem *σκιπτάω* est salio & salto. Sunt autem pueri maximè *σκιπτήμοι*, cum exultare & lasciuire soleant. Quo & Horatius respexit in arte.

*Reddere qui voces iam scit puer & pede certo,
Signat humum gestit paribus colludere.*

Ibid. v. 9. Somnia) Refero huc illa Ecclesiastæ Salomonis cap. 4. versu 6. *In multitudine somniorum, & vanitates & verba sunt multa.*

Item Siracides cap. 34. v. 2. *Qui captat vmbra & persequitur ventos, ita est qui se adhibet somniis. Somnia vana sunt, & multos seduxerunt, & exciderunt qui spem in eis habuerunt.*

Ibid. v. 31. Sapientes in libris suis somnia) Quale est somnium Scipionis, & sexto de Repub. item somnia à Cicerone libris de diuinatione inclusa.

Pag. 31. v. 10. Somnium Tomarocii) Hoc somnium tantopere laudat, quia discretionem ante omnia nobis commendat, quia sanè ipsa prædicti qui sunt, ab inepta illa somniorum recitatione abstinebunt.

Ibid. v. 18. Ecligmata) Latine Illinctus, medicamenta sunt, quæ ori indita sensim liquefcunt & deglutiuntur. Germanicè *Einlattunerge*, ab *ελλίνξω* illingo.

Ibid. Hypotrimmata) ab *υποτριμω* subtero, bellaria saccharata, *Confect, und gebacken Zucker*. v. 22. *Ampulla*) vas vitreum, ventre amplo.

Pag. 32. v. 16. Discretio) seu *διςκρισις*, *δοκιμασία*. Danæo in Ethicis Christianis est examen seu disquisitio diligens inter duo, quorum alterum re ipsa tale est, quale nobis apparet: alterum falsam

sam tantum illius, quod esse creditur, imaginem
 & speciem externam præ se fert & gerit. Est igitur
 Discretio non tam virtus, quàm quædam
 prudentiæ subseruiens moderatrix & auriga af-
 fectuum, & morum bonorum doctrix, omni
 scilicet virtuti ordinem, modum, decorem præ-
 scribens. Italis: *La Discretion è madre delle virtu.*
 h.e. mater virtutis. Tolle hanc, & virtus vitium
 erit, ipsaq; affectio naturalis in perturbationem
 conuertetur, vt Bernardus loquitur. Ante quem
 Gregorius quoque monuit, Necessè esse vt non
 solum intueamur quod agimus; sed etiam cum
 quanta discretione agamus. In sacris quoque
 commendatur Spiritus *ἀρετῆς*. Germanis *Ge-
 scheidigkeit oder Bescheidenheit*. Vitium ei cōtra-
 rium dici videtur posse *ἀνεταξία* *Unbescheidenheit*.

Pag. 32. v. 15. Vbi ait, viros bonos & eruditos,
 etiam cum dormiunt, meliores, sapientioresque
 esse improbis & indoctis: alluisse videtur ad lo-
 cum quendam Aristotelis, qui est in primo Ethicorum,
 non longè à fine, vbi cum indicare vel-
 let, quid boni ab improbis in somno differrent,
 inter alia his verbis ex Græco redditus vsus est:
*Atqui bonus ab improbo in somno minime inter-
 noscitur. Hinc negant inter beatos ac miseros per di-
 midiatum vitæ tempus quicquam interesse. Idque
 iure ac merito accidit, propterea quod somnus ani-
 mi est requies, quaratione bona dicitur vel mala:
 nisi quo modo motiones quædam sensim oriantur,
 eoque meliora visa sint proborum quàm quorumlibet
 somnia.* Plutarchus quoque in libello de pro-

fectu in virtute, Zenonis sententiam ponit, qui dicere solebat, etiam ex insomniis suis vnumquemque sentire posse suos in virtute profectus, cū videlicet animaduertat ea prioribus somniis honestiora & meliora esse.

Pag. 33. v. 9. *Temporis successu*) Verè enim Menander: *Ψυδόμενος οὐδέ τις λυθαι εἰ πλὴν χρόνου.*

Ibid. v. 10. Fides nō habetur) Etiā vera loquentibus, teste fabula de Pastore, lupū gregem inuasisse falsò in vicinia clamante. cui postea verè id ipsum nuncianti fidem habere voluit nemo.

Pag. 35. v. 9.) De extenuatione sui ipsius nimia agens, notat vitium, quod in defectu humilitati oppositum est, & ab Aristotele vocatur *φαυλοπαυρησια*, ab aliis modestiæ & humilitatis simulatio, quæ est duplex superbia. In admiratione enim sui se ipsam extenuat, & negatione eorum, quæ tamen in animo sibi seu verè, seu falsò tribuit, & recusatione honorum & officiorum, quæ maximè tamen expetit, & consequi clam conatur; vel laudationem sui, vel opinionem humilitatis & modestiæ venatur. Canon autem huius obseruationis esse potest illud vulgatum: *Nec te collaudes, nec te culpaneris ipse. Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.*

Ibid. v. 14. Iottum) Iottus hic ante annos 260. pictor & Architectus fuit eximius Florentiæ, vbi hodie adhuc hoc eius monumentum visitur:

*Ille ego sum per quem pictura extincta renixit,
Cui quam recta manus, tam fuit & facilis.
Natura dederat nostra quod defuit arti,*

Plin

Plus licuit nulli pingere nec melius.

Miraris turrim egregiam sacro are sonantem?

Hac quoq; de modulo crevit ad astra meo.

Deniq; sum lottus, quid opus fuit illa referre?

Hoc nomen longi carminis instar erit.

Obiit anno 1336.

Fuit aliàs homo deformis. Quod Magister salu-
tari noluerit, recitat Boccacius Giornata v i. No-
uella v. vbi etiam infigne eius extat elogium.

Pag. 36. v. 7. De seipso tacere) non ὀφείλω πλοχεῖν.

Pag. 37. v. 17.) Ceremonias illas ineptias ma-
ioribus ignotas fuisse ex eo arguit, quod nec no-
men quidem habuerint, quo eas lingua vernacu-
la exprimerent. Quæ ratio aliquo modo cõgruit
cũ illa Ciceronis in secundo de Oratore, vbi pro-
lixè agit de voce Ineptus, & postea hæc subiūgit:
Hoc vitio cumulata est eruditissima illa Græcorum
natio. Itaq; quod vim huius mali Græci nō videt, ne
nomen quide ei vitio imposuerunt. Ut enim quæras
omnia, quomodo Græci ineptū appellent, nō reperies.
Adscribere hic libet verba Theodori Bezzæ ex
Homilia ii. in Canticum Cantic. Salomonis. vbi
Alludit, inquit, ad mores passim, omnig. tẽpore vfi-
tatos, quibus homines decentibus quibusdam ritibus
mutuam benevolentiam demonstrant, varie tamen
ac pro cuiuslibet gentis more & arbitrio. Sic in his
regionibus consuetū esse videmus caput aperire, cor-
pus inclinare, & procidere in pectus honoris atq; a-
micitiæ ergo, talique gestu sese quodãmodo alios aliis
submittere: dextras etiam alter alteri dare solemus,
eo testantes, paratos esse nos facultates nostras, atque

adeò cor ipsam amicis tradere: sed inter cetera nescio quid singulare obtinet exosculatio. Quum enim vita in respiratione sita sit, & ore spiritus meet ac remeet, os ori admouere, est veluti signum, nos libenter animam penè ipsam in amicum, si fieri posset, infinuaturos. Qui mos ab omni auro obtinuit, preferentiam apud Orientales populos, & quidem imprimis iam olim inter populum Dei, atque adeò in Ecclesia Christiana vetere tum Orientis tum Occidentis, ut apparet ex Rom. 16. 16. & 1. Petri 5. 14. & aliis Apostolicarum Epistolarum locis.

Pag. 38. v. 5. (apud aperire) Tanquam partem corporis præcipuam, cuius nudatio ad alterius honorem facere videtur, & simul eodem gestu aures quoque detegimus, eoque ipso indicamus, nos ad audiendum, iussa capessendum, & obediendum, cum quodam prolubio, promptos esse.

Ibid. v. 6. (Osculari manus) Quod in Arriani Epiæteto lib. 3. est, τὸ χῆμα κατὰ πινῆσαι. Quàm vetus autem sit hæc consuetudo, in honore alicui habendo, manum suam ad os admouendi, docet Murerus V. L. lib. 10. cap. 1. his verbis. Quod hodieque in consuetudine positum est, ut in salutandis potentibus, aut in honore eis habendo, nostram ipsi manum ori admouere soleamus, id quasitum est ex me, num à veteribus quoque factitatum esset, an, ut alia pleraque, ita hoc quoque ineptè adulandi genus, seruilia recentiorum aulicorum ingenia excogitassent. Respondi, eum morem vsque ab impia illa, & ridicula veterum, qui multos Deos colebant, super-

superstitione ductum ac propagatum videri. Solebant enim & illi, cum aut fanum aliquod preterirent, aut lignum, lapidemue aliquem aspicerent, in quo diuinitatis aliquid esse opinarentur: neq; enim vilior illis temporibus vllius rei, quam Deorum, annona erat: manum ad os referre, & tenui murmure illos ligneos aut lapideos deos, ut sibi fauerent, precari. Ouidius:

Ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla,

Ara vetus stabat tremulis circumdata cannis.

Restitit, & pauido, Faucas mihi, murmure dixit
Dux meus: & simili, Faucas mihi, murmure dixi.

Apuleius apologia prima: Na, ut audio, percensentibus iis, qui istum nouere, nulli deo ad hoc ani supplicauit; nullum templum frequentauit: si fanum aliquod pretereat, nefas habet adorandi gratia manum labris ad mouere. Minutius Felix in Octauio: Cacilius, simulacro Serapidis denotato, ut vulgus superstitiosus solet, manum ori ad mouens, osculum labiis pressit. Quo igitur gestu illi diis suis honorem exhibebant, eodem nos hodie in potentibus ac fortunatis hominibus colendis utimur. Hac Muretus. In Sacris quoque litteris manum ori ad mouere, signum est sibi ipsi silentium indicientis, quod ipsum cum significatione reuerentia & obseruantia alicuius coniunctum est. Iob. 29. v. 8. & 9. Iobus ipse de sua priori inter suos populares dignitate & auctoritate ita loquitur: Videntes me iuuenes abdebant se, senes vero assurgebant, & stabant. Principes cohibebant sermones, & manum ad mouebant ori suo, &c. Et ex eiusdem Iobi

capite 31. de Idololatriis dicitur, quod iam tum manu ori admota soliti sint Idolis cultum exhibere, eademque phrasis repetitur cap. 40. v. 37. Unde pater opinione vetustiore esse hanc consuetudinem. Inter Theologos enim doctissimi historiam Iobi referunt ad ea tempora, quibus Idumeis florentibus, Israëlitæ in Ægypto commorabantur. de quo vide Beza paraph. in Iob. cap. 38.

Pag. 41. v. 22. Si singulari ad eundem numero)
 Non aliena ab hoc loco est narratiuncula, quam Erasimus inserit explicationi prouerbii. Virum improbum vel mus mordeat, quod est Chil. 1. Cent. 8. n. 96. *Medicus quidam, mihi ut patria communi, ita & amicitia coniunctissimus, ciuem quendam Londoniensem, virum egregie nummatum, & habitum adprimè probum, arte curaque sua liberarat, non sine suo ipsius periculo. Nam us pestilentissima febre tenebatur, & ut sit in periculis, medico montes aureos fuerat pollicitus, si non grauaretur sibi, in tanto vita discrimine dexter adesse, obtestatus & amicitiam, qua illi cum eo intercedebat. Quid multus? persuasit & iuueni, & Germano. Adfuit: nihil non fecit. Reuixit ille. Vbi verè de pecunia medicus admonisset, elusit nugator, negans de mercede quicquam addubitandum, caterum arca nummaria clauem penes uxorem esse. Et nosti, inquit, mulierum ingenia. Nolo sentiat tantam pecunia summam a me datam. Deinde post dies aliquot hominem obuium fortè factum iam niuidum, &*
 nulla

nulla morbi vestigia præferentem, appellauit, & nondum data mercedis admonuit. Ille constanter assenerare, pecuniam suo iussu ab uxore numeratam esse. Medicus negare factum. Hic vide, quam ansam bonus ille vir arripuerit. Cum fortè Medicus eum Latine numero singulari appellasset: ibi velut atrocilacessiuus iniuria, Uah, inquit, Tu homo Germanus tuissas Anglum: moxq; velut impus animi, præ iracundia caput mouens, dirag; minitans subduxit sese.

Pag. 43. v. 31. Glandibus vescebantur) Quos vna voce Græci vocant βαλανοφάγους q. d. Glandiuoros, is enim prisca illis, ante inuentas fruges, cibis fuisse, perhibetur. Vnde à frugibus ad glandes redire is dicitur, qui à melioribus regreditur ad deteriora.

Pag. 44. v. 23. Ciuibus Rhodiginis) Rhodigium oppidum in quodam quali Isthmo positum inter Patauium & Ferrariam, patria Cœli Rhodigini, hodie Rouigo, cuius meminit Leander sub finem descriptionis Romagnæ di la dal Po p. 353. editionis Venetæ.

Ibid. v. 24. Asulanis) Asula vel Afola, castellum est in territorio Veneto, cuius meminit Leander in descriptione Marçæ Triuigianæ pag. 481. eiusdem editionis.

Pag. 46. v. 26. Ex debito prestat) Quocirca id ipsum iustius exigere quàm rogare, & in mercedis potius quàm beneficii loco numerari posse & debere videtur, vt ferè loquitur Cicero epist. 6. ad Curionem lib. 2. Famil.

Ibid., v. 30.) Métionem facit dicti, celeberrimi
iustidá & eximii Poetae, qui Hesiodus esse videtur.
Is enim in secundo operú & dierú hos versus po-
suit, aliquo modo cum hac sententia cõgruentes:

Μηδὲ πλυζέινου δαυτὸς εὐσπέμελος εἶναι.

Ἐκ κοινού πλάσῃ δὲ χάρεις, δαπάνη δὲ ὀλιγίστη.

Simile quiddam dixit Ouid. *Amor.* 3. el. 4.

Gratia sic minimo magna labore venit.

Pag. 48. v. 12.) Narratiunculam de colloquio
Oedipicū Theseo desumpsit ex Sophoclis Oedi-
po Coloneo, vbi inter alia hæc quoq; verba The-
seo attribuuntur. Οὐ γὰρ λόγισιν τὸν βίον σπουδαίσομεν.
Ἀμωπρὸν ποιῆσαι μάμνον, ἢ πῖς δρωμένοις. *Præ-*
clarius autem esse factis quàm dictis excellere,
etiam testatur Cicero in *Lælio*, his verbis: *Causa*
Catoni maximo & spectato viro ne istum quidem
quem Apollo sapientissimum indicauit, anteponas;
Huius enim facta, illius dicta laudantur. Quo no-
mine etiam Ludouicus Ariostus poeta Italus ce-
lebrat suum Orlandum, seu vt nos eum vocamus
Rolandum, Caroli Magni Imp. ex sore Bertha
nepotem, cuius colossus in foro nostro Bremen-
si, sicuti in aliis quoq; vrbib. Saxonicis, tanquam
prisca libertatis indicium conspicitur. Verba
Ariosti cantu II. sub finem hæc sunt:

Perche Orlando a far l'opre virtuose,

Piu che a narrarle poi, sempre era pronto.

h. e. Siquidem Roládus ad faciendum plena vir-
tutis opera, quam ad ea postmodum narrandum
semper erat promptior.

Pag. 49. v. 8. *Vannus, arrogans & stupidus*) Qua-
lis re-

lis repræsentatur Thraſo in Eunucho Terēſiana;

Pag. 51. v. 12. Abouæ fœnum in cornu habente)
Verba petita ex Satyra 4. lib. 1. Serm. Horatii, ubi de Poëta Satyrico, tanquam de Tauro cornupetra dicitur; Fœnum habet in cornu. Sic Romani M. Crassum dicebant Fœnum habere in cornu, quod vellicationum impatiens acer & durus eſſet ad vindictam. Solebant autem Ruſtici bouum cornupetarum cornu ſiniſtro fœnum alligare, vt obuii eo ſigno moniti, ſibi ab eo cauerent. Et de Cæſare dicitur, quod Crasso fœnum detraxerit, quod primus ſe ei acriter oppoſuerit.

Pag. 51. v. 16.) Reprehendit homines rixoſos, & in diſputationes & altercationes temerarias pronos, de quibus etiam Cicero in 2. de Oratore, *Omniū, inquit, ineptiarum, qua ſunt innumerabiles, haud ſcio an vlla ſit maior, quam quocūq; in loco, quoſcunq; inter homines viſum eſt, de rebus aut diſſicillimis, aut nō neceſſariis argutiſſimè diſputare.*

Pag. 51. & 52.) Nimis pertinax in diſputando vincendi ſtadium reprehendit, quam ipſam admonitionem elegantibus hiſce Senariis expreſſit Nazianzenus.

Μὴ πάντα νικᾶν, μηδὲ αἰὲν σπουδῆν ἔχει,

Καλῶς κρατῖσά τι κρείσσον, ἢ νικᾶν κακῶς.

Pag. 52. v. 12.) Derudibus loquitur, quos aīe rarò mentem ab oculis & aliis ſenſibus ſeuocare, hoc eſt rarò in cogitationes & meditationes ſeridò incumbere. Anima enim quo plus diſtrahitur à ſenſibus, eo ratiocinatur melius. Quo plus ſenſibus indulget, eo ratiocinatio eſt hebetior.

P. 54. v. 18.) Trochisci & pastilli Medicis sunt medicamenta quæuis, ad rotulæ aut orbiculi formâ redacta. Est. n. τροχίσκος Diminutiũ à τροχός.

Ibid. v. 29.) Agit de certis quibusdam hominum generibus, quibuscum nemo libenter conuerteretur. Quo in loco respexisse videtur illa Aristotelis in octauo Ethic. Οὐδεὶς δὲ δύναται συνημερῆναι τῷ λυπηρῷ, οὐδὲ τῷ μὴ ἡδέϊ. Sicuti Isocrates quoque vult, vt Demonicus suus non sit δύστηνος δυσάρεστος, φιλόνομος, φιλαίσιμος, φιλεπιπαιήτης, sed potius ὀμιλητικός.

Pag. 55. v. 30.) Blæsus cui lingua est impedita & inexplanata. τραυλός Ein Lispeler.

Ibid.) Lotipes, cui in lori modum obtorta sunt crura βλαυσόπους Ein krummsfuß, klunckfuß.

Ibid. Gibbosus) Pertinet huc dicitur Auguſtus Imp. qui Galba, cuius gibbo informe corpus erat, inuenti apud se causam, & frequenter dicenti, Corrige in me si quid reprehendis; Respondit, Ego te monere possum; corrigere non possum. Macrob. Saturn. lib. 11. cap. 4. Ita cum gibbosus quidam Leon Byzantio imbecillitatem oculorum obiecit, respondit Leo; Humanam affectionem obiectis, cum in tergo feras ipse Nemefin.

Pag. 56. v. 2. Quod deformis) Cũ Galeottum Martium Matthiæ Coruini Regis Vngariæ præceptorem, Venetus quidã strigosa proceritate, & impudicæ vxoris probro insignis per ludibrium præpinguem porcum appellasset; conuersus ad eum Galeottus, Pinguis inquit porcus, quàm macer hircus esse malo. Ita Rodolphus 1. Imp. cũ Nasum haberet aquilinum; in decliui angustaque

que semita obuium habuit dicaculum quendam, qui ex ea semita cedere Regi à satellitibus aliquoties iussus, Regis, clamauit, Nasus viam implet, vt defectere nequeam. Ad quod subridens Rex (alio inclementior bipennibus eum interfici iussisset) flexo in alterum latus naso, præterire eum iussit. Huc & illud, *C. Iulii in Manciam. Iam ostendam cuiusmodi sis. Cum ille, Ostende queso, ibi ille demonstrauit digito pitum gallum in Mariano scuto Cimbrico distortum, eiecit lingua, buccis fluentibus. Risus est commotus. Nihil tam Manciam simile visum.*

Vt narrat Cicero 2. de Oratore. Non autem decere prudentem vitia corporis alteri obicere, multis exemplis probat Muretus V. L. lib. II. c. 10.

Ibid. Inconspicuis, pusillus) Sic Cicero Lentulum aliàs Dolabellam generum suum, exiguæ staturæ hominem, cum longo gladio accinctum vidisset. *Quis*, inquit, generum meum ad gladium alligauit. Nec *Q. Fratri* circa similem mordacitatē pepercit. Nam cum in Asia vidisset clypeatam eius imaginem, ingentibus lineamentis vsq; ad pectus ex more pictam (erat autē *Quintus* ipse staturæ parua) Frater, inquit, meus dimidius maior est quam totus. Ita in 2. de Orat. *Cum pusillus testis processisset, Licet*, inquit rogare? *Philippus, Tum* quaesitor properans, *Modò breuiter. Hic ille. Non accusabis. Perpusillum rogabo. Ridiculè. Sed sedebat iudex L. Aurifex breuior etiam quam ipse testis. Omnis est risus in iudicem conuersus. Visum est totum scurrile iudicium.*

P. 56. v. 27. Sibi ipsi mirando) Ita. n. ipse A. & I. Sc. i. de

hoc amore, *Vah ait, quemquamne hominem in animo instituere aut parare, quod sit carius, quam ipse est sibi!*

Pag. 57. v. 7. Artem tam dubiam) Pertinet huc aliquo modo illud Macrobii Saturnalium lib. 7. cap. 3. ad Auienum. *Cum videas anceps omne esse scommatum genus, suadeo in conuiujs, in quibus letitia insidiatur ira, ab eiusmodi dictis facessas: & magis quaestiones conuiuales, vel proponas, vel ipse dissoluas.*

Pag. 57. v. 18. Ludus est deceptio) Macrobius quoque cap. 3. lib. 7. *Scommata, inquit, penè dixerim morsum figuratum. quia saepe fraude vel veritate legitur: ut aliud sonet, aliud intelligas.*

Ibidem) Amari inquit cauillatores facetos & iucundos. Sicut Aristoteles quoque *ῥητ. β.* Amabiles esse dicit, qui sunt dextri in ludèdo & iocando, aliorumque ludjs & iocis perferendis & eludendis. *οἱ βέλτεροι καὶ τῶν θαυμάσιων καὶ τῶν ὑπομνήσεων.* Vnde apud Lacedæmonios à Lycurgo est institutum, vt adolescentes & scommata sine morsu dicere, & ab alijs in se dicta perpeti discerent. Ac si quis eorum in indignationem ob tale dictum prolapsus fuisset, vltius ei in alterum dicere nò licebat. Talis fuit Asinius Pollio Ciceronis amulus, dictus leporum & faceriarum pater, & homo omnium horarum. Nec ei, si Suidæ credimus, dissimilis fuit Sisinnius Nouatianorum Cōstantinopoli Episcopus, Moribus Festius, & in congressibus iucundus, qui & lepidè cauillari, & dicta sine offensa ferre, & eleganter atque ex
tempo

tempore quæstionibus respondere commodissimè poterat.

Pag. 58. v. 11. *Iocationes ab iniuriis difficulter possent discerni*) Talem iocationem his verbis recitat Macrob. Satur. 7. cap. 3. *Oculorum orbitas non sine excitatione commotionis alteri obiicitur. Quippe Antigonus Rex Theocritum Chium, de quo iurauerat quod ei parsurus esset, occidit propter scomma ab eodem de se dictum. Cum enim quasi puniendus ad Antigonum raperetur, solantibus eum amicis, ac spem pollicentibus, quòd omnino clementiam regis experturus esset, cum ad eius oculos venisset, respondit: Ergo impossibile mihi dicitis spem salutis. Erat autem Antigonus uno orbatus oculo. Hac importuna urbanitas, malè dicacem luce priuauit.*

Ibid. v. 12. Cum quibus propter natura duritiam) Qua in parte peccasse videtur Cicero in Oratione pro Murena, iocans cum Catone, à quo audire coactus est illud. Vah quàm ridiculum Consulem habemus. Qui ipse scurra Consularis à Vatinio quoq; dictus est. De fatuis idem præcipit vulgaris versiculus:

Cum fatuis cari pueri nolite iocari.

Ibid. v. 22. Castellum Laterinum) Fortè id, cuius in descriptione territorii Florentini seu Toscanæ regionis meminit Leander Alberti p. 50. 6.

V. 27. *Vbi enim risui locus non est*) Lasciuix huius intempestiux nonnulla exempla recitat A. Gellius lib. 4. cap. 20. inter quæ hoc postremum est. *Censores P. Scip. Nasica & M. Popilius cum*

equitum censum agerent; equum nimis strigosum & male habitum, sed equitem eius uberrimum & habitissimum viderunt. Et cur, inquit, ita est, ut tu sis quam equus curatior? Quoniam inquit, ego me curo, equum Staius meus seruus. Visum est parum reuerens esse responsum, relatusque in ararios, ut mos est. Ita apud Terent. Clitiphoni desperabundo roganti: Quæ spes? Syrus respondet: Nos esurituros satis.

Pag. 56. v. 26.) Facit mentionem Mitionis & Æschini, qui locus notus est ex Terentii Adelphis Act. 4. Sc. 5.

Pag. 59. v. 1. *Instar onium, non canum*) Seu ut falerinæ sint, non bile. Ut cum roganti, Quid me allatras? alter respondet, Quia furem video.

Pag. 60. v. 5. *Asino illi Aesopico*) Qui videns patrem familias amâter complecti catulum Melitæum, epulanti accumbentem & circum subsilientem, caudamque quassantem, & soni quoque aliquid iucundi proferentem, & nonnunquam in gremium quoque eius insilientem. Idem & ipse sperans, si pariter assultaret domino, euenturum sibi, in illum irruit, quassans caudam, & rudens, ut putabat, suo more ablanditur hero. Sed hic advocatis seruilis, ineptias & peruersum hoc Asini studium repulit, fustibusque stultitiam eius correxit. Duo enim cum idem faciunt non est idem. Non quod dissimilis res sit, sed quod is qui facit.

Pag. 60. v. 10. *Ad unumquodque verbum aliud quoddam*) Vt Philippus Lippus, Casimirus Irus, Marcus arcus, Vinosus O sus, Sacerdotium orium, Augustus vltus, Musculus culus, & similia.

Ibid. v. 13. Alios syllabas permutare) Quod fit in anagrammatismis ineptis & ridiculis, vt pro Polycarpus Policopros, Decretum Dreccetum, Vigilius Vormilius, Medicus mendicus, Merdicus.

Ibid. v. 16. Sine aliqua subtilitate) Nam alias dicta *de ego doctura* etiam apud Rhetores tanquam venusta & gratiosa celebrantur. Vt hæc Plautina in Amphitryone, Quisquis huc venirit pugnòs edat. Apage, non placet me hoc noctis esse, cœnaui modo. Itē hoc à Ioan. Iou. Pontano de Sermone lib. 4. cap. 2. allatum. Stabat futor senex, cui ad nasum pendeat pituita grandiuscula & pellucida. Hunc præteriens quidam dicaculus iocandi opportunitatē nactus, Perpulcrum inquit adamāta & preciosum? Tum futor, Et anulo tuo dignum. His quæ hic ponuntur similia sunt illa ex Plauti Amphitr. Merc. Na tu hodie huc aduenisti consutis dolis. Sos. Imo tunicis consutis huc aduenio, non dolis. Merc. At mentiris etiam. certè pedibus, non tunicis venis.

Ib. v. 23. Ab aliis doctoribus & artificibus) Rhetoribus videlicet & Oratorib. Tractat autē hanc materiā de Iocis & ridiculis ex professo Cicer. lib. 2. de Oratore, & post eum Io. Iouianus Pōranus de Sermone, libro paulo ante indicato.

P. 61. v. 18. *Sannionum ineptias*) Sanniones di-

Ætos volunt à Sannis, quarum tria genera recitat Persius Satyra I. Quarum primum est, Manu significare ciconiam, quod fit cum medium (seu infamem digitum exlerendo rostrum ciconiæ exprimitur. Secundum, Aures asini imitari. Tertium, Linguam sitientis canis æmulari. Sūt igitur Sanniones, qui his vel aliis modis alios habent ludibrio. *Die Narren oder possenreisser bey einem spiel.*

Pag. 61. v. 3. Prolixa & continuata oratione)

Totius huius de bonis & concinnis narrationibus doctrinæ, qui exempla meliora non habet, adhibeat argumenta omnibus & singulis fabulis Terentianis præmissa à M. Antonio Mureto.

Pag. 63. v. 23. Amatorculi Plautini) Locus est in Aulularia sub finem Actus quarti.

Ibid. v. 28.) Magnus ille & peregrinus dicendi magister Aristoteles videtur esse, qui illud ipsum, cuius meminit, præceptum in librum de Repoëtica retulit, cuius tamen sensum auctor hic non exactè videtur assecutus. Docere enim ibi vult Aristoteles, quod discrimen sit inter nomina personarum Comicarum (Mitio, Demea) quæ suo arbitrio Poetæ comminiscantur, illisque imponant: & inter nomina personarum Tragicarum (Oedipus, Atreus) quæ cum reuera aliquando vixerint, fecerintque & passæ sint talia, qualia in Tragœdiis ipsis attribuuntur, non licere ait Poëtis temerè illa mutare. De quibus plura P. Victorius in Cōment. libri Aristot. de Poët. p. 94. 95. 96. editionis Florentinæ.

(Pag. 64. v. 8.) Tantalus ex xi. Odyss. Homeri, & ex prima Satyra Horatii notus esse potest, vbi dicitur:

*Tantalus à labris sitiens fugientia captat,
Flumina. quid rides? mutato nomine de te,
Fabula narratur, congestis undiq; saccis,
Indormis inhians: & tanquam parcere sacris,
Cogeris aut pietis tanquam gaudere tabellis.*

Euclio ex Plauti Aulularia primus litteris vel leuiter tinctis notus est.

(Pag. 65. v. 17. *Rancida & exoleta*) Qualia sunt ab vltimis & iam diu obliteratedis repetita temporibus, vt Topper pro cito. antigerio pro valde. Naustibulum pro alueo similitudinem nauis habente. Calpar pro nouo vino. Lucar pro ære ex lucis accepto, & similia. Quibus in oratione latina qui vtuntur, non dissimiles sunt tyranno Mezentio: *Mortua iam pridem iungenti corpora viuis.* Idem perinde faciunt, ac si quis hodie in Germanico sermone recitare vellet orationem Dominicam, eo modo quo recitata est ante annos septingentos.

*Eater vnser, du im himele bist. din namo vverde
geheiligt. din Riche chome. din vvillo geschebe in er-
do also im himele. vnser tagolicha brot keb vns hin-
to. vnd vnser schulde belass vns, als auch vvir belass
send vnseren schuldigen. vnd in chorunge nicht lei-
test du vnself, nun belose vnselfone vbele. Amen.*

Quo nihil esset absurdius, nihil magis ridiculum. Si enim, quod apud Gellium Cæsar ait, *Inu-
situm verbum non aliter quam scopulus in oratione*

*vitandum est; quid de his verborum mōstris erit
sentiendum?*

Ibid. v. 24. Voces homonymæ) Quæ aliàs dicuntur Æquiuoce, quæ vno vocabulo res duas aut plures significât, vt Cancer, Taurus, Liber, Phoenix, Volo. Sicuti Synonymæ, quæ duob. aut pluribus vocabulis rem eandem significât, vt Ensis, gladius. Scutum clypeus. Aqua, vnda, lympha, Nais. Pontus, æquor, mare. Quod autem ibidem ait, voces homonymas in conformatione ænigmatum construi, exemplo esse possunt hæc ænigmata Iul. Cæs. Scaligeri.

Ore gero gladium, matrisq; in pectore condo,

Vt max que nunc sunt mortua vina colas.

Dux meus a tergo caudamq; trahens retrahēsq;

Hasta, non me, ut eam verberat, ast alios.

Quibus verbis significatur Aratrum. Ænigma ita Germanicè reddidi.

Mein schwert im maul die mutter sticht,

Das von ihr komm das beste gericht.

Mein furer folgt mir hinten nach,

Dem macht mein schvantz viel vngemach.

Den zeucht er auff, den truckt er nider,

Den schuttelt er krumb hin vnd vvider,

Sein spies mich gar nicht ruret an,

Stupfft damit zuen Cornuten an,

Das sie beid tapfer gehn von stadt,

Dann er hienon sein narung hat.

Item hoc eiusdem:

Est dorsum tumidum, ventris planissima sedes,

Summa sibi dentes cauda reflexa tenet.

Intesti-

*Intestina foris sunt, è quibus edere vocem,
 Quod nequit, ipsa sibi muta ministra facit.
 Hoc est Testudo, quam ita Germanicè feci lo-
 quentem:*

*Mein bauch mir stehet hinder vvertz,
 In meinem leib ist gar kein heriz,
 Kein leber, lung, kein milz noch mag,
 Das gederm ich auff dem rucken trag,
 Der ist so glatt, so platt vnd eben,
 Ein schöne Rose dar auff ihut sch v veben,
 Sampt einem steg gar end vnd schmal,
 Seind vngeruret ohne sch all.*

*Der krumbsch v vantz steht mir oben auß,
 Dar guckt so mancher zan her auß,
 Ob ich vvol stumm bin gar vnd ganz
 Doch schlag die Stummen auff mir ein Tantz.*

*P. 66. v. 25. Patriam linguam) Quod de sua etiam
 Romana lingua præcipit Cicero 1. Offic. Sermo-
 ne eo uti debemus, qui nobis est notus, ne, ut quidam
 Græca verba inculcantes, iure optimo irrideamur.*

*P. 67. v. 4. A singularibus istis) Vt si pro Apô-
 cha, in gratiâ barbari vocē illam nō intelligentis,
 dicas Quirâtia. Si pro, Iliacos intra muros pecca-
 tur & extra; dicas vn⁹ diabolus est tã bonus, quē
 admodum alius. Pro, Fallacia alia aliã trudit; vnus
 nequã venit super aliũ. Quo etiam refero ridicu-
 lum illud Bãrtoli de Falcone. vbi, Rusticus inquit
 Falconem cuiusdam nobilis venatoris perditum re-
 perit, cum getus & sonaliis, quem posuit sub banco,
 & dedit ei beccare panem.*

P. 67. v. 9. Verbis inquinatis) Qua de re etiam

præcipit Ifocrates Demonico cum ait: *ἀποιὸν ἀφ' ἄλλου πάντα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλόν.*

Ibid. v. 11. *In sono & voce*) Qualia in Latina lingua videri possint: Bracca. Raudusculum, Coxendix, Coccyx, Candex. Item omnes ferè voces huius versiculi coniunctim considerata:

Xanthe retro propera versiq; recurrere iui.

V. 17. *In eorum locum magis decencia substituere*) Vt si pro podice aut natibus dicant sedes. Pro cloaca aut latrina, locus secretus, pro mentula, menta pusilla. Ita decetius dixeris Clysteris usum monstrauit Ibis, quæ rostro adunco per eam corporis sui partem se perluit, qua redduntur cibi reliquiæ, quàm si dicas per anum aut culum, stercora. Præcepti huius non ignarus Cicero 2. de Natura Deorum ita loquitur: *Quemadmodum autem reliquia cibi depellantur tum astringentibus se intestinis, tum relaxantibus, haud sanè difficile dictu est, sed tamen praterendum, ne quid habeat inuicunditatis oratio.*

V. 19. *Verbum quoddam excidit*) Qualia in Italica lingua sunt, Cazzo, pro membro virili. Potta, pro genitali aruo, seu lanuuio.

Ibid. v. 30. *Magis aut minus honestum*) Ita honestius dixeris Lalanum, quàm receptaculum stercoreum. Mitram, quàm inuolacrum testium. Currucam quàm maritum vxoris mœchæ. Posteriora, quàm anum. Coprophorum, quàm purgatorem aut exoneratorem latrinæ vel cloacæ. Quot sedes habuisti? quàm quoties cacasti?

Pag. 68. v. 10. *Poëta quidam*) Sc. Martialis, qui lib. 8.

lib. 8. Epigr. 14. In crudelem amicum hoc quoq;
distichon ponit: *Hybernīs obiecta Notis specula-
ria pueros Admittunt soles, & sine fece diem.*

Ibid. v. 18. Prouerbia) Quorū, loco omnium,
in Latina & Germanica lingua exemplum sit,
versiculus hic prouerbialis;

Hoc scio pro certo, quod si cum stercore certo,

Vinco vel vincor, semper ego maculor.

Cuius sententiam Germani satis inquinatē sic
efferunt: *VVer mit einem dreck rammelt, der
geht beschissen dauon.* Cuius etiam generis hoc
est, si Germanicē efferatur: qui in hypocaustum
aulicum reliquias ventris excernat, & qui easdem
expurget, eandem gratiam mereri. Nec non vul-
gatum illud hoc disticho expressum.

*Stercora mande, caca obryzum non inuidus au-
rum.*

Sic tua vel quauis esse puella volet.

*Pag. 69. v. 4. Cum errorem utriq; vestrum fa-
cies comunem)* Id quod in admonitionibus quoq;
& obiurgationibus amicorum facere iubet Plu-
tarchus in libello de discrimine adulatoris & ami-
ci. Ut nimirum, si quam alteri obiicimus culpam,
in ea nos quoque ipsos esse quouis modo fatea-
mur. Beneuolentiam enim & auctoritatem mo-
nitori hoc modo conciliari censet, adducto illo
Iliad. a. Cur nos virtutis Tydida obliuio cœpit?

Pag. 68. Si modo ea qua loqueris vera sunt) His
enim verbis nō obscurē aliquem argueres men-
dacii. Quocirca aliquo modo mollienda sunt ta-
lia, vt Cicero fecit i. de Nat. Deor. cum Demo-

criti quandam opinionem stultitiæ arguere volens, sic scripsit: *Quæ quidem omnia sunt patriæ Democriti quam Democrito digniora.* Patria autem Democriti fuit Abdera, fatuitate nobilis, vnde ἀδνεραπὸν pro stulto.

Pag. 70. v. 28. *Inter oscitandum*) causam indicavit pluribus supra pag. 8.

P. 71. v. 1. *Balbus*) Qui balbutiūt Græcè dicuntur βαλβουλιζέτω, iisque hæsitans & impedita est lingua. βαλβουλιζέτω dicuntur Blæsi, qui suum vitium quod est βαλβουλιζέτω agrè pronunciant, quandoquidem pro βα, sonant βλ. Eo aliquando laborasse ferunt Demosthenem, ita ut artis suæ primam litteram rectè pronunciate non posset, pro β. videlicet λ. proferens. φερόμεται definiunt, quum quis heteram aut syllabam supprimit, pro φέρος dicens φέρος. & similia. In quibus corrigendis nō infelicitè laborasse scribunt Demosthenem, & Metellum pontificè in voce Opifera ritè exprimenda, nec non Imp. Maximilianū I. Friderici tertii filiū, qui in pueritia penè elinguis; perfecta ætate eloquētia omnibus notis & exteris fuit admirabilis.

Pag. 71. v. 27. *A Poëticis loquendi modis in familiari sermone abstinendum*) Exempli causa cum dicere volēs proſa oratione, vesperam ingruere, non dices cum Virgilio:

Aspice aratra iugo referunt suspensa iuueni,

Et iam summa procul villarum culmina fumant,

Maioresq; cadunt altis de montibus umbra.

Cū indicare volēs te patria tua delectari, nō dices volupe tibi esse: *Fumū de patriis posse videre focū.*

Pro

Pro Impetu non dices Impete. non Lamna pro lamina. non Valdius pro Validius. atq; ita de reliquis. Eadem admonitione notati videntur Poëtaſtri inepti & futiles, qui verſiculis leuiter & cū oſtētatione effuſis obuios compellant, aut proſa oratione ipſos cōpellātibus, carmine reſpōdent, & ſibi quoq; tū conuenire putāt illud Ouidianū :

Quidquid conabar dicere verſus erat.

P. 72. v. 14. Si nimirum de materia) Continent hæc & ſequētia verba ſex quaſi præceptis cōprehēſas omnes artiſ Rhetoricæ partes, earūdemque quaſi nucleum. Siue de Inuentione, diſpoſitione, elocutione, vel etiam pronūciatione quaſtio fit. Quibus ſi (maximè in hitoriarum narratione) ſex bonarum narrationum elementa, quæ græci Rhetores διηγημάτων στοιχεῖα vocant adiunxeris, eaque in narrando dextrè & concinnè adhibueris, nihil eſt quod eo in genere magnopere ſis deſideraturus. Ea autem ſunt Perſonæ, Factū, Locus, Tempus, Modus, Cauſa. Si etiam pueri & adoleſcentes ſtudioſi in ſtyli exercitationibus ſex has admonitiōes ſemper in cōſpectu habuerint, breui fructum eiſ diligentia percipient & ſentiēt vberriſimum. Exempla talium Narrationum eſſe poſſunt ea, quæ ſupra pag. 10. de Comite Richardo, & p. 31. de Somnio Tamarotii, item quæ paulo poſt in hiſ ipſiſ Notis de pictore Zeuſide ex Cicerone commemorantur.

P. 73. v. 13. De nauī loquitur, quæ etiā velis contractis mouetur. Cui quiddam ſimile habet Ariſtoteles in lib. de inſomniis c. 2. circa principium.

Quamuis enim ibi Philosophus non de motu
 nauis, sed de ligno aut lapide manu hominis vio-
 lenter proiecto loquatur: tamē in genere hi duo
 loci inter se consentiunt. Verba acutissimi Philo-
 sophi hæc sunt: *καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν φερομένων, τὸ κινήσαντος*
οὐκ ἔστι διγγάνωντος, κινῆται, &c.

(*Ibid. v. 30.*) De his agit quæ iram hominis pro-
 uocent. Inter quæ præcipuum est, si desiderium
 & voluntas alicuius ex improviso impediatur.
 Quibus verbis exprimitur *ἐπιπρασμός*, de quo
 Aristoteles lib. 2. Rhetoricorum, *ἔστι γὰρ ὁ ἐπιπρασ-
 μὸς ἐμποδισμὸς τῆς βουλήσεως, οὐχ ἵνα πᾶσι, ἀλλ' ἵνα*
μὴ ἐκείνῳ, &c. Quorum verborum sententia est
ἐπιπρασμὸν esse studium alteri aduersandi, ac co-
 natus desideriaque eius impediendi, nō vt com-
 modum aliquod ipse ea ex re nanciscare; verum
 vt eius commoda & desideria corrumpas, cuius
 quidem *ἐπιπρασμοῦ* exempla nōnulla hic recitan-
 tur. quibus adde quod sequitur: Pleno cursu ad
 metam cōtendentem subitō & ex improviso re-
 trahere. item illud in Tetentii Hecyra, vbi actio-
 nem eius fabulæ interrupisse dicitur Funambu-
 lus.

*Pag. 75. v. 26. Qui minimum scit plurimum lo-
 quatur*) Sicuti etiam stulti, primi suam dicūt sen-
 tētiā. Nam dolia inania si pulsentur, maximum
 sonum edūt, plena verō minimum. Nam vt De-
 maratus dicebat *ὁ μωρὸς οὐ δύναται σιωπᾶν*, Stultus
 non potest tacere.

Pag. 76. v. 12. Nimia taciturnitas) Huc illud
 Theophrasti qui ad quendam in conuiuio tacen-
 tem di-

tem dicebat: *εἰ μὲν ἀμαθὴς εἶ, φρονίμως ποιῆς. εἰ δὲ πει-
παῖδευσαι, ἀφρόνας.* h. e. Si indoctus es, prudenter
facis, si verò doctus, imprudenter.

Ibid. v. 15. Symbolam conferre) Quæ Ciceroni
2. de Oratore collecta est, vbi dicit: Quoniam
collectam Crasse à cœuiua exigis. Est igitur Sym-
bola (sic dicta à *συμβάλλειν zusammen-schießen*) col-
latio in cœnæ apparatus siue pecuniaria siue pe-
nuaria, vt Adr. Iunius loquitur, aliis cœna colla-
titia. vnde qui nihil ad tale conuiuium confert,
Terentio est Asymbolus, quem Virgil. 4. Georg.
denotat hoc versû:

Immunisq; sedens aliena ad pabula fucus.

Ibid. v. 28.) Meminit Polycleti, qui fuit patria
Sycionius Ageladis discipulus, de quo hoc me-
morabile habet Ælianus Var. hist. lib. xi v. Insi-
gnis hic statuarius eodem tempore duo simula-
cra fecit, alterum ad arbitrium plebis (ad singu-
lorum scilicet reprehensionem mutans aliquid
& transponens) alterum iuxta peritiæ artisque
suar normam. Tâdem publicè proposuit vtrum-
que. Cumque alterum quidem admirationi, al-
terum vero omnibus ludibrio esset; at qui hoc in-
quit, quod vituperatis à vestro iudicio & censu-
ra profectum est: hoc vero quod tantopere lau-
datis, ego mea arte & iudicio perpoliui. Osten-
dere volés nihil vulgi iudicio temerè tribuédum.

Ibid. Artífex clarif.) Respicit ad Græcum
πολύκλητος, hoc est valde celebris à *κλέω* celebros.
Nam *πολύκλητος* idem est quod à multis vocatus, à
κλέω.

P. 77. v. 6. (Canon) κανών Regula, norma, quid sit, patet ex his verbis Aeschini *ὡσπερ ἐν τῇ περὶ κικλήσκων ὅταν εἰδέναι βουλόμεθα τὸ ὀρθόν, καὶ τὸ μὴ, κανόνα προσφίρομεν.* Apud Plutarchum κανόν καὶ κριτήριον coniunguntur. Sic Cicero alicubi vocat Tironem κανόνα scriptorum suorum, & apud Aufonium nominatur Grammatici Canones, regulæ seu præcepta Grammatices, ad quæ tanquam ad normam ratio loquendi dirigenda est. Ita Canon sacrarum litterarum est catalogus certorum librorum, quorum inuiolabilis censetur auctoritas, & ad quos tanquam ad certissimam normam omnia religionis Christianæ dogmata sint exigenda. Græcè κανονικὰ βιβλία. Quibus opponuntur ἀκανόνιστα βιβλία, seu libri in Canonem illam non relati. Canonis Polycleti etiam meminuit Plin. lib. 34. cap. 8. his verbis: Fecit & quem Canonæ artifices vocant, lineamenta artis ex eo petentes, velut à lege quadam. Solusque hominum artem ipse fecisse, artis opere iudicatur. De quo ipso plura habet. Galenus lib. 5. *ὡς καὶ ἰπποκράτει καὶ πλάτωνι δογματῶν.* his verbis: *Ἐπὶ μὲν γὰρ τῷ σώματι ἀκερῶς αὐτὰ διαείσεται (ὁ χρύσιος): πλεῖ μὲν ὑγίαν ἐν τῇ ἡβῇ σοιχείου συμμετεία θεμενος, τὸ δὲ κήμος ἐν τῇ ἡβῇ μωλίου. ἐδήλωσε γὰρ σαφῶς τὸ πῶς τῆς περιγεγραμμένης ολίγον ἔμπεδον ῥήσιος, ἐν ἧ πλεῖ μὲν ὑγίαν τὸ σώματι ἐν θερμῶς, καὶ ψυχρῶς, καὶ ξηρῶς, καὶ ὑγρῶς συμμετείαν εἶη φησὶν, ὡσπερ δὲ σοιχείαι δηλονότι ἡβῆ σταντὶ ὄσιν. τὸ δὲ κάλλος ἐκ ἐν τῇ ἡβῇ σοιχείου, ἀλλ' ἐν τῇ ἡβῇ μωλίου συμμετερία σωήσεται νομίζε, δακτύλου πρὸς δακτύλου δηλονότι, καὶ συμπάτων αὐτῶν*

ἀπὸν πρὸς μετακάρπιον καὶ καρπὸν, καὶ τῶν, πρὸς πῆ-
 χω, καὶ πήχως πρὸς βραχίονα & παύτων πρὸς πᾶντα, κα-
 θάρων ἐν τῷ πολυκλείτου κανόνι γέγραπται. πᾶσαι γὰρ ἐκδι-
 δάξαι ἡμᾶς ἐν οὐκείνῳ τῷ συγγραμμάτῳ, ταῖς συμμετρίας τῶ
 σώματος ὁ Γολι κλειτος, ἔργῳ τὸν λόγον ἐβεβαίωσε, δημιουρ-
 γήσας αἰ δελαῖτα καὶ τὰ τῶ λόγου πρὸς ἄλλα, & καλέσας
 δὴ & αὐτὸν τὸν αἰ δελαῖτα, καθάρων & τὸ συγγραμμά κανό-
 να. τὸ μὲν δὴ κάλλος τῶ σώματος ἐν τῇ ἡδὴ μοσίαν συμμετρία
 κατὰ πᾶτας ἰατροῦ καὶ φιλοσόφου ἔβην: h. c. *Inter-*
prete nostro lo. Caselio, V. CL. Etenim in corpore,
ipsa exquisite distinxit Chrysippus, ita ut sanitatem
in elementorum pulchritudinem in membrorum com-
mensuratione constituerit. Disertè enim hoc indica-
uit in sententia paulo superius scripta, qua sanitatem
corporis cōmensurationē in calidis & frigidis, & in
humidis & siccis esse dicit: qua videlicet elementa sūt
corporū: pulchritudinē vero non in elementorū, sed
in mēbrorum cōmensuratione consistere arbitratur,
nempe digiti ad digitum, & eorum omnium ad pat-
nam, & manus articulum, atq; horū ad cubitum, &
cubiti ad brachium, & omnium ad omnia; quem-
admodum in Norma Polycleti scriptum est. Cum
enim nos omnes in illo libro cōmensurationes cor-
poris Polycletus docuisset; opere doctrinam confir-
mauit, fabricata statua ad præcepta libri: indiditq;
nomen Normæ, statua, quemadmodum & libro. Ita
pulchritudo corporis consistit in partium cōmen-
suratione, ex omnium medicorum, & Philosophar-
um sententia. De Polycleto vide etiam, si libet,
animaduersa Hadriani Iunii lib. 4. cap. 18.
P. 79. v. 17. Dicitur bestias per se ratioē planè desti-

tui. Quod quomodo dextre accipiendum sit, scire si libet, consule Plutarchi Gryllum eiusdemque libellum de solertia animalium.

Pag. 80. v. 30. Nature neq; calcaria neq; freni) Huc illud Prætoris cuiusdam Itali, de cōpescendis Iuuenum libidinibus vagis interpellato; *Chi puo bridare il cazzo*; Egregiam verò laudem.

Pag. 81. v. 8. Cani iam) Contra dictum Spartani illius, qui interrogatus, cui barbam prolixam & canam iam aleret, respondit, vt canos aspiciens nihil iis faciam indignum.

Pag. 82. fit mentio Theodori Tragœdi cuius etiam meminit Aristoteles lib. 7. Politicorū in extremo. Ibi enim cū confirmare instituisset, oportere pueros abstinere ab omni aspectatione & auditione rerum turpium, quòd ea quæ primo in illa ætate audiuntur, firmè admodum animis nostris, etiam annis sequentibus soleant in hæret: id ipsum iudicio nobilis huius Tragœdi voluit confirmare. Verba sapientissimi viri hæc sunt. *Ἰσως γὰρ ἔκακως ἔλεγε τὸ ποιῆτον Θεόδωρος, ὁ τῆς τραγωδίας ὑποκριτῆς. Ἰδέναι γὰρ πρότερον παρήκεν ἑαυτῷ ποσειδάωνα, ἔδὲ ἦν εὐτελῶν ὑποκριτῶν, ὡς οἰκευμένων ἦν θεάτων τῶν ποσειδάωνος ἀνοαῖς.* Hoc est, vt P. Victorius interpretatur. *Fortasse enim non male dicebat huiuscemodi quiddam Theodorus Tragediæ actor. Nulli enim unquam concedebat, vt ante se in scenam exiret, ne humili quidem histrioni, vt conciliatis iam theatris primis auditionibus.*

Pag. 82. v. 29. Multa enim pulcra & formosa esse possunt quæ propterea non habent Charin
seu

seu venustatem. Qua de causa apud Homerum Δ. 6. Vulcano arma Achilli fabricaturo in officina sua assidet vxor Charis, vt significaretur operum Vulcani peculiaris quaedam & gratiosa venustas, in aliorum fabrorum operibus non adeo conspicua.

P. 83. v. 10. *De pulchritudine quid sit disputat.*) Cui loco lucem affert definitio pulchritudinis, quæ legitur aptud B. Basilium in explicatione Psal. 44. Κάλλος δὲ ἐστὶ τὸ ἐν τῇ συνθέσει τῶν μελῶν εὐάρμοστον ἐπανθῆσαι αὐτῆς τὴν χεῖρ ἔχειν. hoc est. *Pulchritudo est illa ipsa in coagmētatione & compositione membrorum corporis proportio & concinnitas, cum gratia & venustate in ea florente coniuncta.*

Ibid. v. 20.) Deformitas multa complectitur Exemplo fit monstrum in principio Artis Poeticæ ab Horatio descriptum.

Pag. 83. v. 26. *Refero huc*) Indicæ illius fœminæ, præcipui cuiusdam reguli vxoris inusitatam & môstrosam speciem, ab Hieron. Benzone Mediolanensi lib. 1. interprete Vibano Calueteone sic descriptam: *Nuda, vetula, virgata toto corpore ac depicta nigro, promissis ad pubem capillis. Præterea auriculis infimis adeo productis demissisque, vt in humeros vsque dependerent. Deinde per mediū fissis, ac foraminib. inserto anellos gerens leuissimos, è ligno elaborato. Ungues ei præter modū longi, atridentes, os patulum, nares perforata inserto anulo, &c.* Quis non à tali monstro abhorreat? contra τὸ κελῶν dictum volunt τὸ πρὸς τὸ κελῶν. ὅτι πάντας ἐφ' ἑαυτὸ κελῶν. vnde Aristoteles interrogatus, Qui fieret

ut pulcritam facillè amarentur? Cæci eam interrogationem esse respondit. Nam formosa facies muta commendatio est.

P. 84. v. 8. *Pictor cuius hic meminit Zeusis est Heracleotes. Historiam integrè & elegantissimè, ut omnia, recitat Cicero in principio libri 2. de Inventione. qua cum exemplū esse posset bonarum & concinnarum narrationum, de quarum conformatione præcipit Galateus pag. 72. nō censi eam hic præmittendam. Ea autē talis est. Crotoniata quondam, cum florere omnib. copis, & in Italia cum in primis beati numerarentur, templū Iunonis, quod religiosissimè colebant, egregiis picturis locupletare voluerunt. itaq; Heracleoten Zeusim, qui tū longè ceteris excellere pictoribus existimabatur, magno pretio conductū adhibuerunt. is & ceteras tabulas complures pinxit, (quarum nonnulla pars vsq; ad nostrā memoriā propter fanī religionem remansit). & ut excellentem muliebris formā pulchritudinem mutā in sese imago cōtineret, Helena se pingere simulacrū velle dixit. quod Crotoniata, qui eum muliebri in corpore, pingendo plurimum aliū prestare sæpe acceperunt, libenter audierūt. Putauerunt enim eum, si quo in genere plurimum posset, in eo magnopere elaborasset, egregium sibi opus illo in fano relicturū. neq; tamen eos illa opinio fefellit. Nam Zeusis illico quasiuit ab eis, quasnam virgines formosas haberet. illi autem statim hominē deduxerunt in palastram, atque ei pueros ostenderunt multos magna prædus dignitate. etenim quodam tempore Crotoniata multum omnibus corporum viribus & dignitatib. antestiterunt.*

steterunt, atque honestissimas ex gymnico certamine
 victorias domum cum maxime laude retulerunt.
 Cum puerorum igitur formas & corpora magno
 hic opere miraretur: Horum, inquit illi, sorores
 sunt apud nos virgines, quare, quasi illa dignitate,
 potes ex his suspicari. Prebete igitur mihi quaeso,
 inquit, ex istis virginibus formosissimas, dum
 pingo id, quod pollicitus sum vobis, ut mutum in sim-
 mulacrum ex animali exemplo veritas transferatur.
 Tunc Crotoniata publico de consilio virgines unum
 in locum conduxerunt, & pictori quas vellet, eli-
 gendi potestatem dederunt. Ille autem quinq; delegit,
 quarum nomina multi Poetae memoriae tradiderunt,
 quod eius essent iudicio probata, qui verissimum pul-
 chritudinis habere iudicium debuisset. neque enim
 putavit omnia, quae quaereret ad uenustatem, uno in
 corpore se reperiri posse, ideo quod nihil simplici in
 genere omnib; ex partib; perfectum natura expoliuit.
 Itaq; tanquam ceteris non sit habitura quod largia-
 tur, si uni cuncta concesserit, aliud alii commodi, ali-
 quo adiuncto incommodo, muneratur. Haec Cicero
 quae & paucioribus, licet paulo aliter expressit.
 Plin. lib. 35. c. 9. in extremo, ubi Zeussis, inquit, tan-
 ta diligentia, ut Agrigentinis facturus tabulam, quam
 in templo Iunonis Lacinia publice dicarent, inspe-
 xerit virgines eorum nudas, & quinque elegerit, ut
 quod in quaque, laudatissimum esset, pictura redderet.
 Quam pingendi rationem in 3. Apomnemonemum at.
 Xenophontis etiam probant Socrates & Parrhasius.
 Vbi etiam Theodota mulier formosiss. quas honeste
 posset corporis sui partes pictorib; ostendit depingendas.

Quod autem auctor huius libelli Italici scribit. Simulacrum Veneris in templo Iunonis Cratonias consecrare voluisse, id tanquam ἀμάρτυμα, μνημονίων non male, ut arbitror, corrigens, ad Helenæ picturam, cuius etiam Cicero meminit, volui referre. Nisi quis fortè dicere malit, pictorem hunc nobilem diuersis urbibus, in diuersis quoque tabulis pingendis, gratificari voluisse. Quod etiam hic monendum existimaui, ne quis Latina cum Italicis conferens, sine causa hæc ab illis dissentire arbitraretur.

Pag. 87. v. 12. *Alterum magis*, alterum minus. Prout scilicet homines aut gætes pro affectu suo de vitiis iudicant. In Italia maius vitium iudicatur ebrietas, quàm adulterium. Apud Germanos contra.

Pag. 91. v. 23. *Collationem à duabus domibus*, quarum altera eleganter, altera inuenustè ædificata est, desumpsit ex Marci Varronis de re Rustica lib. 1. cap. 4. Vbi ille de optimo fundo agens inter alia his verbis vitur: *Hinc profecti agricolæ ad duas metas dirigere debent, ad utilitatem & voluptatem. Utilitas querit fructum; voluptas delectationem. Priores partes agit, quod utile est, quod quod delectat. nec non ea quæ faciunt cultura honestiorem agrum; pleragq; non solum fructuosorem eundem faciunt, ut cum in ordinem sunt constituta arbusta atq; oliueta: sed etiam vendibiliorem, atq; adiciunt ad fundi pretium. nemo enim eadem utilitate non formosius quod est, emere manuli pluri, quam si est fructuosus turpis.*

Quæ eadem & sequentibus paginis de moribus in conuiuio decentibus, præcipiuntur, non ineoconcinne illustrari possunt exemplo Plautini illius senis Peripleætomenis, qui in Milite glorioso Act. 3. Sc. 1. hæc de se ipso prædicat:

Vel cauillator facetus, vel conuina commodus

Item ero, neque ego oblocutor sum alteri in conuiuio.

Incommoditate abstinere me apud cõuiuas commode

Commemini, & mea orationis iustam partem persequi.

Et meam partem itidem tacere, cum aliena oratio est.

Minimè sputator, screator sum, itidem minimè muccidus.

Post Ephesi sum natus, non in Apulis, non sum in Umbria.

P. A. O lepidum senem, si, quas memorat, virtutes habet:

Atque equidem planè eductum in nutritiõ Venerio.

P. E. R. Plus dabo, quàm predicabo, ex me ventis tibi.

Neque ego unquam alienum scortum subigito in conuiuio.

Neque præcipio pulpamentum, neque prauortopoculum:

Neque per vinum unquam ex me oritur dissidium in conuiuio.

*Si quis ibi odiosus est; ab eo domum, sermonem
segrego.*

*Venerem, amorem, amicitiamque accubans
exerceo,*

*Et quidem ad eum omnes mores ad venustatem
iugiter.*

Pag. 88. v. 12. *Instar hirci olere*) Alludit hic ad
versum Horatii.

Pastillos Rusillus olet, Gorgonius hircum.

Qui extat sermonum lib. 1. Sat. 2. & denuo eiusdem
libri Satyra 4. Tenendum est autem hac in
parte illud Ciceronis Epist. 1. lib. 2. ad Atticum,
Mulieres ideo bene olere quod nihil oleant.

P. 89. v. 9. *Castrucius*) Is fuit Castrucius Ca-
stracanis ex Antelminella nobili familia Lucen-
sis civis, qui ex mercatoris institore miles, ex mi-
lite Dux insignis factus, pertinaci virtute ad prin-
cipatum contendit, nusquam eius vestigia, vaden-
tis ad præclarum decus, fallente euentu. Eius ef-
figies adhuc hodie Pisis elegantissime picta con-
spicitur. Scribunt hunc ipsum multis iam seculis
in Italia intermissam triumphandi consuetudi-
nem restituisse. Capto nimirum à se, & ante cur-
rum triumphalem ducto Raimundo Cardonio,
Duce Florentino. Eius elogium habet Paulus
Iouius lib. 1. Virorum bellica virtute illustrium,
quod concluditur hoc Gabrieli Faerni epigram-
mate:

*Qui iam obsoletam bellica artis gloriam
Castrucius Lucensum Dux, Italiam*

Restituit

Restituit, & profactione Caesarum!

Etruriam quatefecit armorum sono,

Nunc hic quiescit paruus, et tanto duce,

Puluis, cinisque, & nudula umbra mortui.

Ibid. v. 12. Ludoico Banaro.) Qui electus est Cæsar anno Christi 1314. mensis Octobris, die 18.

Ibid. p. 20.) Mentio fit Manfredi qui fuit spurrius Friderici II. Imp. ex Blanca Marchionissa Montisferrati princeps Tarentinus & rex Siciliae designatus. Vide Cranzium Saxonia lib. 8. c. 18.

Ibid. p. 23. Reges omni lege soluti videantur Falsum hoc esse multis grauissimisque rationibus probat auctor libelli Gallici, cui Titulus est: *DE LA puissance du prince sur le peuple*, &c. Ipsique adeo augustissimi Imp. Theodosius & Valentinianus sic scribunt ad Volusianum Magnum præfectum prætorii, Codice De legibus. Lege 4.

Digna vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri. Adeo de auctoritate juris nostra pendet autoritas: & reuera maius imperio est submittere legibus principatum. Et oraculo præsentis edicti quod nobis licere non patimur, aliis indicamus.

Pag. 90. v. 18. Vir honestus in via non curret) Huc referri possunt verba Ciceronis ex 1. Officior. Vbi, cauendum est, inquit, aut tarditatibus utamur in gressu mollioribus, ut similes pomparum ferculis esse videamur, aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates: quæ cum sunt, anhelitus mouentur, vultus mutantur, ora torquentur, ex

quibus magna significatio fit non adesse constantiam. Apud Senecam laudatur incessus cōpositus; cui apud Petronium contrarius est fictus ad molli-
tiam. Et apud Apuleium culpatur. *Superfluo in-*
cessu feminam mentiri. item solutis genibus fractus
incessus: nec non gressum frangere, vel ludentibus
pedibus incedere.

Pag. 92 v. 4. *Nunquam spurceni*) Gens ea fuit
Perfica, cuius victus teste Xenoph. lib. 1. P. ed.
Cyri, tam moderatus & cum perpetuis laboribus
coniunctus fuit, vt turpe apud Perfas esset spueri
& emungi, atque etiam flatib. plenum videri.
Quæ quidem fieri nullo modo possent, nisi &
victu modico vterentur, & humiditatem per la-
borem consumpissent.

Pag. 92. v. 9. *Singultus*) Qui certissimum dia-
phragmatis nimio cibi distenti, & propterea au-
tegressæ *κασιμαρξία* indicium est.

P. 94. v. 17. *Propinandi consuetudo in ipsa Gra-*
cia usurpata) Vnde Græcari & pergræcari Latine
dicti sunt, qui luxuriæ & comotationib. liber-
riorib. indulgerent. Ita libro decimo Athenæi ce-
lebratur ex Homero: *Νέστος τῆ περιγέροντος φιλοποσία.*
Ἀλικῆος φίλωνος, λακεδαίμονίων ἀεγπόσις, Φιλίππου ἡδὲ
Ἀλεξάνδρου πλυποσία, Ἀνπόχου Φιλοπότις.

Ibid. v. 19. § 20.) Meminit cōpotationis So-
cratis cum Aristophane, cuius etiam mentio fit
in fine Coniuii Platonis. Aliàs in vniuersa vita
nihil Socrate fait temperantius, qui & ebrios in
speculo seipfos contemplari iubebat, vt conspe-
cta sua

Et sua deformitate, à vitio illo beluino deterrentur. Scribitur autè in eodem conuiuio Platonis, Socratem, si quando (quod tamè admodum raro fiebat) in conuiujs liberiorib. cogeretur; omnes bibendo longissimè superasse: & quod maximè est mirabile, Socratem ebrium neminem vnquam mortalium vidisse. Vide Gellium lib. 15. cap. 2.

Pag. 95. v. 14. *Causa iniqua vincat.* Quod in Aristoph. Nubibus est, τὸν λόγον ἤττω α κρείττω α ποιῶν. Ita teste Gellio lib. 17. c. 12. Phauorinus Philosophus libenter ἀδόξους καὶ ἀπότους ἐπαθόμενους tractabat. Itaque Therpsitem laudauit, & Febrem quartanam. Ita ostentandi ingenij & eloquentiæ gratia Galba laudauit Iniustitiã, Synefius caluicium, Hortensius vituperauit Philosophiam. Nec nostra ætate defuerunt, qui podagram laudarent, nec non, qui ebrietatem. Inter quos iucũ da cum recordatione nominare libet præceptorem olim meum Arnoldam Burenium, optimarum litterarum in schola Rhodopolitana instauratorem, & intemperantiæ osorem acerrimum, qui in Academia Vitebergia Ebrietatis encomium publicè à se in magna frequentia recitatum, vt se non serió pestem illam verbis ornasse, sed in matetia infami ingenium exercere voluisse palam ostenderet, statim tota schola inspectate orationem à se habitã dilcetpsit. Inter laudatores ebrietatis etiam refertur à Plinio M. Antonius triumuir lib. 14. c. vlt. *Vbi sanguine ciuium ebrius, eund-*

demq; insuper sitiens, dicitur volumen de sua ebrietate euomuisse, quo sibi & vitiiis suis patrociniatus sit. Et extat pro ebrietate Oratio Gerardi Bucoldiani edita.

Ibid. v. 22. Socrates cum in aliorum reprehensione creber esset) Socrates in Apologia Platonis, sui illius moris causam affert. Mandatum Dei, cui sibi necessario sit obtemperandum. Illiusq; diuini mādati rationem exponit, & testem locupletem laudat, se nimirū oraculi voce omnium hominū sapientissimum esse iudicatum, cuius oraculi significationem dum exquireret, se omnium hominum ordines adiisse, id est & eos qui remp. administrarent, & Poētas, & mechanicos. Vbi que autem in omnibus summam ignorantiam cum magna tamen arrogantia cōiunctam comperisse, atque propter illum omnium ἔλεγχον in tam multorum hominum odia incidisse. Quod autem vir verè bonus (quod & ibidem à Galateo dicitur) fuerit Socrates, luculenter de eo testatur Xenophōn, Apomnemōn: lib. i. vbi inter alia hæc quoque verba leguntur. οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὐδὲ ἀνόσιον οὔτε ἀργύριον εἶδεν, οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. Quæ laude omnibus fere nostri seculi Christianis tuit superior. Quotus enim quisque eorum est, qui idem sibi elogium reuera vindicare possit?

V. 27. Patria religionis) Legibus scilicet patriis præscriptæ & sancitæ, &, vt Pythagoras loquitur, Νόμῳ ὡς δεῖται. Eam enim opt. celebant.

lebant. Ita Socrates quoque in foro differabat de virtute, & religionem interim populi Attici, h. e. publicum errorem colere se cum populo testatur, vt loquitur Theod. Beza ad II. cap. ad Rom. v. 2.

Pag. 96. v. 3. *Apud quos exulat ebrietas*) Rectè enim in 10. Athenæi, Μῆνη πύτων ἢ δεινὸν μιστρόπολις vocatur. Tanto igitur malo carere, non minima pars felicitatis censenda est. Sed vbi illos inueniemus, apud quos exulet ebrietas. Certè sicut ille non minus argutè quam verè dixit, Morbum Gallicum esse hodie catholicum: ita verè quoque de ebrietate dicere possumus, hoc eam seculo esse vitium catholicum. Quod & Plinius libro decimoquarto capite vigesimo secundo asseruit, cum per omnes orbis partes discurret, tandem concludit, *Nulla in parte mundi cessare ebrietatem.* Et quod ibidem de Parthis dicitur, *eos quanto plus biberint, tanto plus sitire: ita vt bibendi consuetudo augeat auiditatem; id prò dolor de multis nostrorum quoque hominum dici potest.*

Pag. 96. v. 7.) Vbi dicitur non esse Oeconomi ad cœnam herilem extraneos inuitare, illustrari id potest fabula Ætopica, de cane domestico alium canem vicinum ad cœnam heri nuptialem inuitante, quam in ipso Ælopo vide.

Pag. 97. v. 3.) Ad narratiunculam de Pallade fistulam abiiciente refero illa ex vita Alcibiadis apud Plutarchum: *Alcibiades equidem.*

cum ad discendas artes se contulit omnibus Magi-
 stris morigerum se praeiit. tibia tantum canere no-
 luit. illiberalem eam & homine ingenio indignam
 artem indicans. Nam plectrum quidem & lyram
 nihil de figura & forma, quae liberalem hominem
 deceret, diminueret; Fistulam autem instantis fa-
 ciem vix etiam a familiaribus agnoscere. Praeterea
 lyram una eo qui utitur canente sonum suum edere.
 Tibiam eius, qui uteretur, os obstruere, vocemq; in-
 tercludere. Proinde inquit, tibia canant Boeotorum
 pueri qui loqui nesciunt. Nos Athenienses exem-
 plum Palladis & Apollinis imitabimur, quorum il-
 la fistulam abiicit, hinc fistulatores Marsiam ex-
 coriauit. Inde factam ut Athenis ars haec peni-
 tus à liberalibus disciplinis excluderetur. Et non
 illepidè fistulatoribus accommodari posset disti-
 chon illud ex VII. Athenæi.

Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆς θεοὶ νόος οὐκ ἐπέφουται,

Ἀλλ' ἄμα τῷ φουσᾶν ἅνδρος ἐπέπαιται. h. c.

Dii tibi cimbibus mentis nihil inflauerunt,

Verum mox cum flatu euolat illa simul.

Quod simul ad garrulos quoque non inficere
 transtuleris.

Multiloquis nil mentis inest; Simul euolat
 illa,

Cum tam multiplicis garrulitate soni,

Nec non ad clamorosos.

Clamosis nil mentis inest; Simul euolat illa

Cum tam stentorei vis strepitusq; soni.

De eadem Pallade fistulam abiiciente noti
 sunt

sunt versus Nasonis lib. 6. Fastorum, ubi ita lo-
quentem Pallada inducit.

Prima terebrato per rara foramina buxo

Ut daret, effeci tibia longa sonos.

Vox placuit, faciem liquidis referentibus undis

Vidi, & virginas intumuisse genas.

Ars mihi non tanti est, valeas me a tibia, dixi.

Excipit abiectam cespiter ripa suo.

Propertius tamen lib. 2. factum hoc Palladis
improbans in Mæandrum fl. abiectam refert:
versiculi hi sunt.

Hic locus est in quo tibia docta sonos:

Qua non iure vado Mæandri iacta natasti,

Turpia cum faceret Palladis ora tumor.

Vide de re eadem Gellium lib. 15. c. 17. Bella
etiam & observatu vitia sunt hæc Plutarchi in li-
bello *de doxyoiis*, quæ interprete Xylandro sic
se habent: *At mihi inquit, si quis elegans & accu-
ratus comitetur famulus, agrè non tulerim, si mihi
irascenti speculum offerret, sicut nonnullis, vlli lano-
rini, nulla utilitate exhibetur. Etenim videre se
ipsum contra naturam affecto & conturbato vultu,
non parum facit ad damnandam iram. Iocus fen-
tur, Minervam, cum fistula caneret, Satyro his ven-
bis castiganti:*

Non te decet forma isthæc, pone fistulas.

Et arma cape se, componens recte genas,

*Non obtemperasse: cum autem in summo faciem
suam esset conivita indignatam fuisse, ac missas fe-
cisse fistulas. Quanquam ars deformitatem suavi-*

rate cantus hic quidem compensabat. Telestes Selinusius, quem Iosephus ille Scaliger, tãto patre dignissimus filius, in castigationib. suis Propertianis citat, sic de re eadem:

ἢν σφρόν σσφαλὸν λαβῆσαι
 ἄρυμοῖς ὀρείοις
 ὄρχανον διασ ἀβάνας
 Δυσόφθα. αἴμων αἶχος ἐκβοηθεῖσται
 αὐθὶς ἐν χειρῶν βαλεῖν.

Pag. 98. v. 15. Dicitur de minutis & crebris expensis breui magnam etiam substantiam consummentib. Quod ipsa comprobat experientia, & testantur hi nostri versiculi.

Deme parum magno, magno nihil adds, pusillum id

Sic fiet, magnusq; breui euanesct aceruus.

Ibid. v. 20. Expressi inter interpretandum locum quendam, qui est in Oratione Ciceronis in L. Pisonem, quem etiam Casa, cum hæc scriberet, videtur respexisse. Verba eloquentissimi Oratoris deformitatem hanc exagitantis, hæc sunt: *Idem illo fere biduo productus in concionem ab eo, cui sic equatum præbebas consulatum tuum, cum esses interrogatus, quid sentiret de consulatu meo, granis auctor, Calatinus, credo, aliquis, aut Africanus, aut Maximus, & non Casonius, Semiplacentinus Caluentius, respondes, altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso supercilio, crudelitatem tibi non placere.*

V. 27. *Os distortquet) Facie scilicet magis, quam facietis*

facetiis ridiculus, vt Cicero scribit de Marco Pi-
sone ad Artic. Ep. 13. lib. 1.

Qualem etiam Phæbum illum fuisse credibi-
le est, quem notat Martialis lib. 3. Epig. 47.

Vtere lactencis, & mollibus utere maluis,

Nam faciem duram Phæbe cacantis habes.

Idem aut certe non dissimile vitium in Testio
Pinario notauit Cæsar, teste Cicerone 2. de
Oratore. Pinarius enim in dicendo mentum
solebat intorquere. In hunc Cæsar ita iocatus est.
Dic si quid velis, cum nucem perfregeris. Nam qui
habet in ore nucem duram, in ea frangenda men-
tum solet intorquere.

Locus Pindari expressus pagina 99. v. 1. sub li-
belli ipsius finem, extat in postrema oda Olym-
piorum. Verba grauiissimi Lyrici, Charites ipsas
alloquentis hæc sunt:

Σύν γάρ ὑμῖν τὰ πρηνά καὶ τὰ γλυκῆα

Γίνεται πάντα βροπίς.

Εἰ σοφός, εἰ καλός, εἰ ἄγλαος

Ἄνιρ, &c.

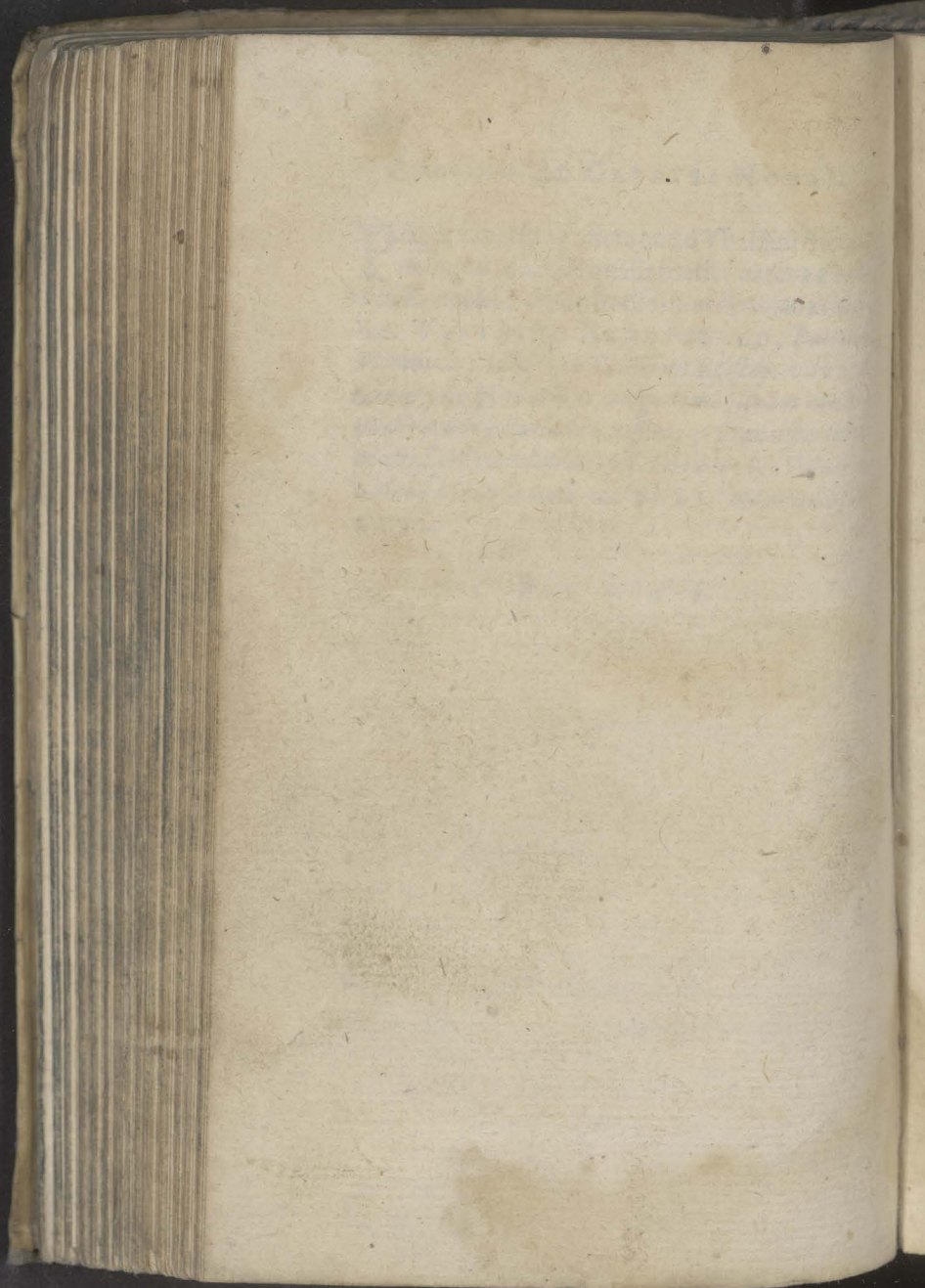
Hoc est. Nam per vos delectabilia & dulcia
sunt omnibus mortalibus. Si sapiens, si pul-
cher, si quis splendidus sit vir. Neque enim Di
venerabilibus absque Gratiis regunt choros, ne-
que conuiuia. Sed omnium dispensatrices ope-
rum in ipso sunt cælo.

ADDITIO AD GALATEI NOTAS.

P Ag. 22. versu 23. fit mentio Vbaldini Bandinelli, qui, quis, & qualis fuetit, patet ex hoc eius Epitaphio, etiam hodie inter Romana celebri. *V BALDINO BANDINELLO, Patrio Florentino, Montis Falsconis Episcopo, viro non minus vita & moribus integerrimo, quam multiplici rerum scientia ornatissimo, Françoisca soror unctissima optimo fratri pos. Obiit VII. Martii, Anno à Christo nato M. D. LI. atatis verò suae LVII.*

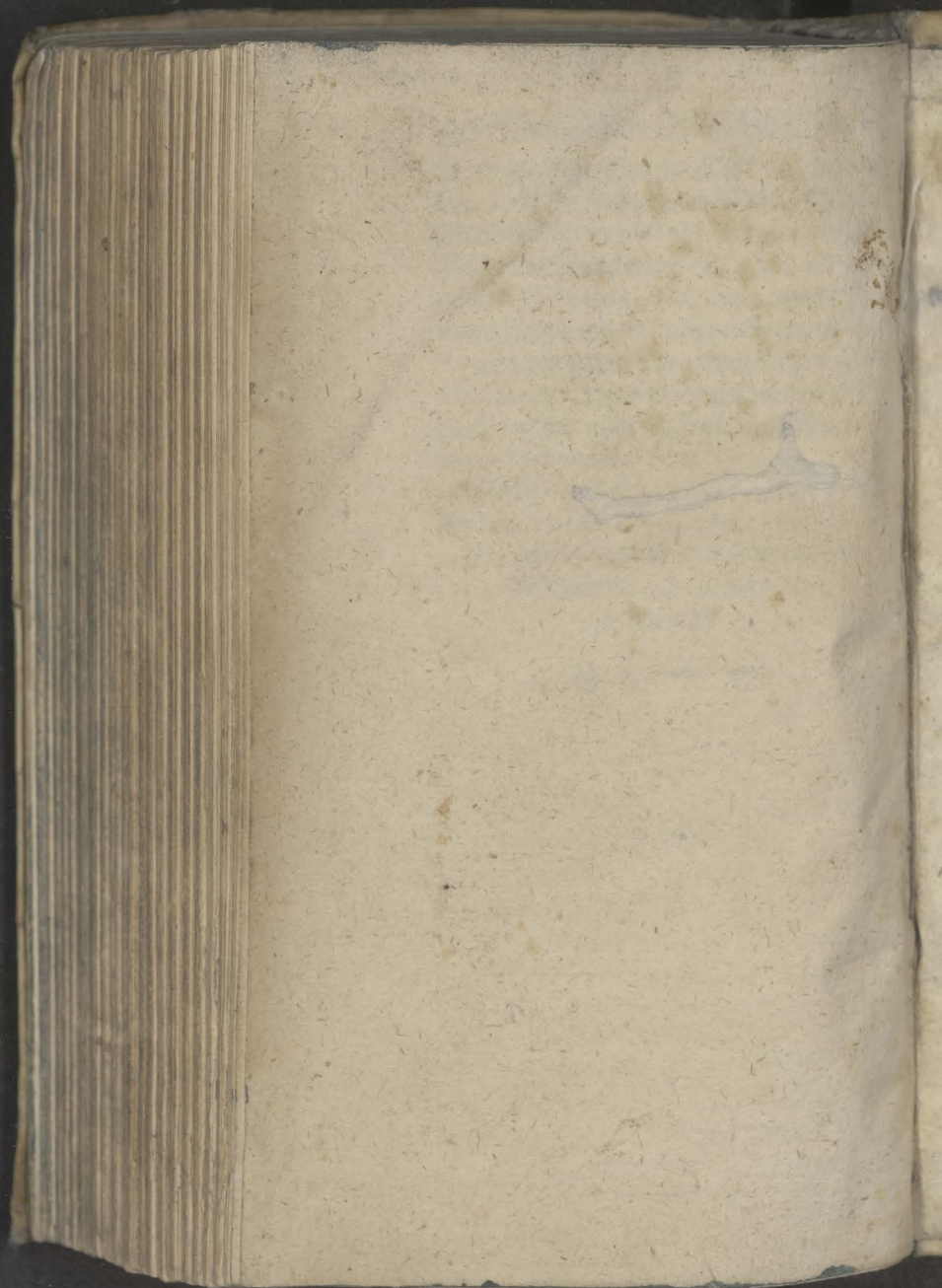
F I N I S.

li-
oc
e-
tio
on
ii-
or
ii,
id

letten.

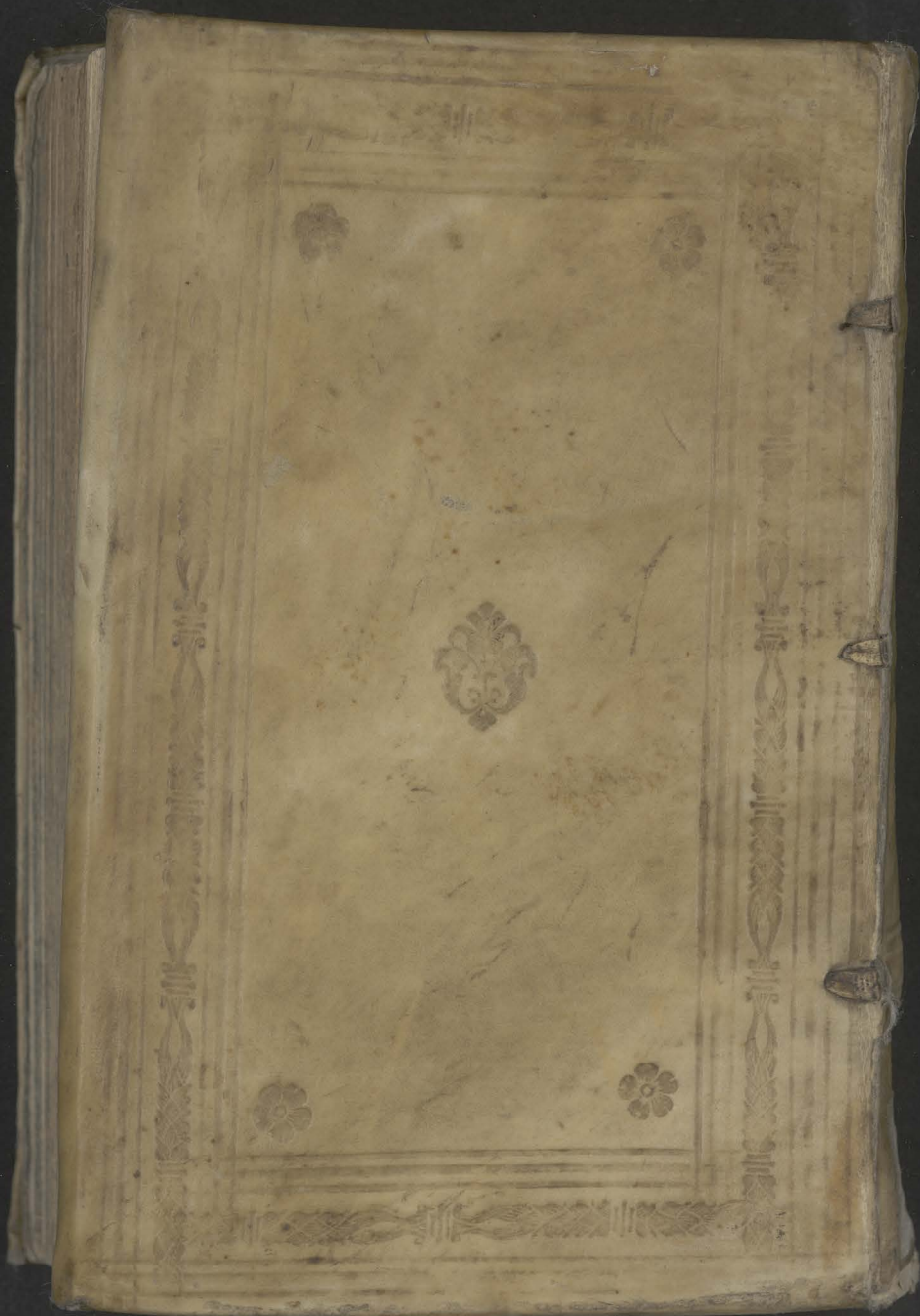
von an-
lein im
die ihre
en vnd
die ihre
rügen.
n Obel-
tragen/
forschett/
ich mich
en wilt
schren/
n ich

Biblioteka Jagiellońska

stdr0029390

White
1750

